

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XV Broj 150 Listopad 2017. ISSN 1800-5179

Ekološka i estetska katastrofa

Sadržaj:

- 3** Održana 16. Skupština Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore
- 6** IXX. Lučindanski susreti
- 10** Kulture u prožimanju i doticaju
- 13** Promicat ćemo hrvatsku svijest
- 17** Hrvatska kulturna baština Boke kotorske
- 21** Mašova pjatanca sa šugom Boke
- 24** Bočar Miroslav Petković – vrhunski sportaš s petnaest medalja
- 27** Ideje i podjele guše Filermosu
- 31** Mardesign stvara neke od najimpresivnijih brodova svijeta
- 37** Večer s Pavlom Goranovićem
- 39** Hrvatsko kulturno društvo „Tomislav“
- 42** Tin Srbić prvak svijeta na preči
- 44** Aktualnosti
- 53** Kronika Društva
- 55** HNV
- 57** Phoenix palme
- 60** Rušenje katoličke crkve na Crkvicama
- 64** Muzički fagot: Nikša Čučić
- 68** Prčanjski jedrenjaci u zbirci slika župne crkve
Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju: Brik Nuovo Guglielmo
- 71** Antiki fagot: Stoli i Saraceni
- 74** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: President Johnson
- 77** Izgradnja crnogorskog puta Kotor – Cetinje „Lovčenske serpentine“
- 82** Grbovi kotorske vlastele XIV vijeka
- 85** In Memoriam: Ljubinko Ljubo Biskupović
- 87** In Memoriam: Božidar Radović

Poštovani čitatelji!

Moji suradnici i ja vrlo smo ponosni na činjenicu da je iz tiska upravo izašao 150. broj Hrvatskoga glasnika! Radeći donedavno u neprimjerenim uvjetima, često i uz nedostatak financijskih sredstava, s velikim trudom i entuzijazmom ipak uspijevamo održati kontinuitet i kvalitetu časopisa koji ostavlja pečat sadašnjeg trenutka i pripovijeda o prošlim vremenima.

Problemi s financiranjem časopisa i dalje su aktualni, ali je ipak odnedavno riješen problem s prostorom za rad. Nova lokalna uprava na čelu s predsjednikom Općine Kotor Vladimirom Jokićem prepoznala je doprinos našeg Društva te je donijela odluku da nam dodijeli prostor na korištenje u staroj gradskoj jezgri na Pjaci od muzeja. U novim prostorijama, vjerujem, bit ćemo još uspješniji.

U ovom broju razgovarali smo s Marijom Mihaliček, Antunom Sbutegom, Miroslavom Petkovićem, zavirili u projektni biro supružnika iz Boke, propratili promocije i znanstvene skupove. Pisali smo i o ne tako davnoj prošlosti kada je srušena crkva na Crkvicama...

Uz redovite serijale, osvrnuli smo se i na ekološku i estetsku katastrofu koju nam je donio crveni palmin surlaš. Veliki broj palmi je uništen i posječen, a krajolik postaje neprepoznatljiv. Ostaje nada da će se ipak pronaći način i spriječiti potpuno uništenje palmi, simbola morskih krajolika.

Na kraju ovoga uvodnog slova moram istaknuti da sam neizmjereno zahvalna svim suradnicima koji, uz svoje primarno zanimanje i svakodnevne obveze, imaju vremena i elana da predlože, sugeriraju, napišu priloge i sudjeluju u kreiranju Glasnika.

Vaša urednica
Tijana Petrović

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Radio Dux, Matica, Hina, arhiva HGD CG, Boka News, Skala radio, Anton-Gula Marković**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

Održana 16. Skupština Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore

Priredili:
Miro Marušić
i **Tijana Petrović**

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore održalo je u petak, 27. listopada, svoju redovnu, šesnaestu po redu, godišnju Skupštinu u dvorani muzičke škole „Vida

Istom rutom treba voziti bez obzira na vjetrove, odakle god oni puhali, jasno pokazujući tko smo i što smo i da nikad ne zatvaramo vrata prijateljima i svima koji su u nama prepoznali partnere.

Intoniranje himni

Predsjednik HGD Marijo Brguljan

Matjan“ – Kfotor, na kojoj su bili prisutni delegati iz Podgorice, Bara, Herceg Novog, Tivta i Kotora.

Skupština je počela intoniranjem crnogorske i hrvatske himne u izvođenju dječjega mandolinskog orkestra HGD-a „Tripo Tomas“, pod dirigentskom palicom profesora Iva Brajaka. Prije uvodnog izlaganja delegati su odali počast članovima Društva koji su preminuli između dviju Skupština.

Predsjednik HGD-a Marijo Brguljan u uvodnom izlaganju podsjetio je delegate na mnogobrojne aktivnosti Društva u protekloj godini, posebno istaknuvši organizaciju Tripundanskog bala, dodjelu povelja zaslužnim pojedincima za doprinos radu Društva i razvoju prijateljskih odnosa crnogorskog i hrvatskog naroda, kontinuiranom tiskanju časopisa „Hrvatski glasnik“, jedinoga tiskanog medija na hrvatskome jeziku u Crnoj Gori, tiskanje

pjesmarice Gracije Marovića, kao i uspješan rad mandolinskog orkestra koji trenutno ima 30 članova.

Brguljan je delegate i goste podsjetio da je njegov osnovni zadatak kada je izabran za predsjednika prije dvije godine bio rješavanje problema

prostora Društva. „Neshvatljivo je da u proteklih 16 godina Društvo, koje je dobitnik velikih državnih i lokalnih priznanja i koje je predstavnik najvećeg broja Hrvata u Crnoj Gori, nema adekvatan prostor za rad.“

„Nova lokalna uprava na čelu s predsjednikom Opštine Kotor Vladimirom Jokićem prepoznala je doprinos našeg Društva te je donijela odluku da nam se dodijeli prostor na korištenje u staroj gradskoj jezgri na Pjaci od muzeja. Nakon uređenja i preseljenja planiramo ga svečano otvoriti sljedećeg mjeseca“, rekao je uz ostalo predsjednik HGD-a Marijo Brguljan.

On je podsjetio da se aktivnosti Društva uglavnom financiraju kandidiranjem projekata na natječajima u Crnoj Gori i javnim natječajima u Hrvatskoj, kao i donacijama i spon-

zorstvima. „To je mukotrpan rad i iziskuje veliki angažman administracije Društva i pojedinaca. Uvjeti natječaja sve su zahtjevniji i rigorozniji u ocjenjivanju, a često se događa da se vrlo važni projekti odbiju zbog nekih banalnih formalno-pravnih nedostataka. Nova odluka Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, kojom se ograničava broj kandidiranih projekata na samo dva, stvorila je velike probleme jer je to potaknulo mnoge da kao fizička lica kandidiraju svoje projekte i time skraćuju prostor za veću financijsku podršku projektima manjinskih zajednica.“

Brguljan je naglasio da se ovaj problem posebno reflektira na tiskanje časopisa „Hrvatski glasnik“ jer su sredstva koja se mogu osigurati na natječaju nedovoljna za kontinuirano tiskanje ovoga značajnog projekta. On je izrazio nadu da će oni koji odlučuju o financiranju projekata ubuduće nastojati izdvojiti više sredstava za tiskanje časopisa jer je to u interesu čitavoga hrvatskog korpusa u Crnoj Gori.

Radno Predsjedništvo: Danijela Vulović, Marijo Brguljan i Sanja Crnić

Konstatirano je da je financijska situacija stabilna, da je u ovoj godini prihodovano oko 57.000 eura, rashoda 52.000, te da se očekuje normalan rad do kraja godine u domeni financiranja.

Skupština je usvojila Izvještaj o radu i financijskom poslovanju u 2016. godini, Izvještaj o realiziranim aktivnostima u 2017. godini do održavanja Skupštine i plan

aktivnosti do kraja godine, Plan aktivnosti i financijsku projekciju za 2018. godinu.

„Poštovani sudionici Skupštine, za ove dvije godine, koliko sam na čelu Hrvatskoga građanskog društva, zadovoljan sam učinjenim. Ovo je jedan mukotrpan posao koji traži ponekad cjelodnevno angažiranje. Svi mi ovaj posao radimo od srca i volonterski i ne bi bilo ništa čudno da se ponekad i nešto propusti ili se ne posveti nedovoljna pažnja. Svojim suradnicima uvijek naglašavam da se samo radom može uspjeti. To je najteži put do afirmacije, ali je sigurno najbolji. Ne sumnjam da će tako biti i dalje. Ovakav status Društva je veliko bogatstvo i mislim da istom rutom treba voziti bez obzira na vjetrove, odakle god oni puhali, jasno pokazujući tko smo i što smo i da nikad ne zatvaramo vrata prijateljima i svima koji su u nama prepoznali partnere“, zaključio je Brguljan na kraju skupštinskog zasjedanja, zahvalivši svima, a posebno najbližim suradnicima na pomoći i potpori.

U ORGANIZACIJI NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE I DRUŠTVA CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE „MONTENEGRO“ - ZAGREB, ODRŽANA JE 28. LISTOPADA ZAVRŠNA MANIFESTACIJA 19. LUČINDANSKIH SUSRETA U KINODVORANI STUDENTSKOG CENTRA U ZAGREBU

XIX. Lučindanski susreti

Piše:
Danilo Ivezić

Devetnaest godina u kontinuitetu Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ - Zagreb organiziraju Lučindanske susrete i tradicionalno Lučindansko druženje u Zagrebu. I upravo taj kontinuitet je pokazatelj u prvome redu kvalitete rada i opravdanosti ove manifestacije. Lučindanski susreti vezani su uz jednu od najznačajnijih ličnosti crnogorske povijesti - svetoga Petra Cetinjskog, utemeljitelja moderne crnogorske države, značajnog aktera integrativnih crnogorskih procesa 19. stoljeća, ujedinjenja historijske Crne Gore i brda, povezivanja mora i gora, stvoritelja zakonodavnog sustava, crnogorskog vladiku, pisca poslanica evanđeoske snage i svetog ratnika za slobodu i dostojanstvo čovjeka, vladara koji je govorio da nema druge sile u upravljanju narodom i državom OSIM MOĆI PERA I JEZIKA.

- Ovu maksimu i vežemo uz DEVETNAESTU godinu LUČINDANSKIH SUSRETA obilježavajući ih u godini knjige - 170.

Lučindanski susreti svojevrsan su rezime svega napravljenog u godini, ali i pokazatelj statusa i ugleda crnogorske zajednice u Republici Hrvatskoj i Gradu Zagrebu

godišnjici tiskanja GORSKOG VIJENCA – Petra II. Petrovića Njegoša koji je za vrijeme svog boravka u Beču 1846. i 1847. u tiskari Jermenskog monaškog reda tiskao ovo epohalno djelo. Obljetnica knjige i autora za koga Dragan Radulović u

eseju naslova ‘Čekajući knjige s carine, esej o dva Njegoša’, kaže – ‘Kad pomislim na Njegoša, pred očima mi je pjesnik koji iz dubine cetinjske samoće preklinje nekakvu carinu da mu vrati knjige uzapćene. I preklinje još uvijek’ - rekao je na

početku manifestacije predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Danilo Ivezić, pozdravlja učešćem i goste na 19. Lučindanskim susretima.

Veliki broj Crnogorki, Crnogoraca, prijatelja Crne Gore bilo je prisutno na ovoj manifestaciji. Njih 1.000 je, prema njihovim izjavama, uživalo u dosad najboljoj organizaciji i kulturnom programu s predstavljanjem grada gosta, najmanjom crnogorskom općinom ŠAVNIK.

Među uzvanicima i gostima bili su: gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić sa suradnicima, izaslanik predsjednika Crne Gore Dražen Miličković, veleposlanik CG u RH Boro Vučinić, veleposlanik CG u Republici Sloveniji Vujica Lazović, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske Aleksandar Tolnauer, predsjednik Općine Šavnik Mijomir Vujačić sa suradnicima, članovi Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore Miloš Nikolić i Jasmin Bojadžić, zamjenica ravnateljica Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH Bahrija Sejfić, akademik Dimitrije Popović, režiser Veljko Bulajić, diplomat Budimir Lončan, predsjednici i predstavnici crnogorskih udruženja: Crnogorsko KPS društvo „Morača“ iz Kranja; Zavičajno društvo Plava i Gusinja „Izvor“ također iz Kranja; Savez crnogorskih udruženja Srbije i Udruženje Crnogoraca Beograda; Savez crnogorskih društava Slovenije iz Ljubljane; Kulturno-umjetničko i sportsko društvo Montenegro - Bihor iz Jesenica, Crnogorsko društvo „Komovi“ iz Maribora, kao i predstavnici udruženja nacionalnih manjina Grada Zagreba.

Pozdravlja učešćem sve prisutne Danilo Ivezić, predsjednik Na-

Predsjednik NZCH Danilo Ivezić

cionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, uz ostalo je rekao:

...Lučindanski susreti bili su svojevrsan rezime onoga napravljenog u godini, ali i pokazatelj statusa i ugleda crnogorske zajednice u Republici Hrvatskoj i Gradu Zagrebu.

Taj ugled ovisi ponajprije o nama samima, o našoj volji i pameti da istodobno očuvamo i razvijemo vlastito samopoštovanje i prepoznatljivost. Ugled u sredinama življenja mjeri se, to stalno ističemo, pojedinačnim ugledom, onim čime su Crnogorci i oni podrijetlom iz Crne Gore prepoznati u svojoj sredini. Smisao ukupnog djelovanja i izgradnje kulturne autonomije je u kvalitetnijoj integraciji u hrvatsko društvo i državu nasuprot asimilaciji i getoizaciji jer nas vežu zajednički motivi, vrijednosti i htijenja, osjećaj obveze očuvanja „crnogorskog bića“ u Republici Hrvatskoj, ne u suživotu s većinskim stanovništvom, već u zajedničkom životu u takozvanom prožimanju vrijednosti koje postaju nova vrijednost - naš obol ukupnosti življenja na ovim prostorima koji dajemo kao njegovi stvaraoci i kreatori. Stoga i ne čudi da

ministrica kulture Republike Hrvatske Nina Obuljen Koržinek na svečanosti otvorenja retrospektivne izložbe DIMITRIJA POPOVIĆA u Klovićevim dvorima, početkom ove 2017. godine, kojom je obilježeno pedeset godina stvaralaštva, uz ostalo kaže (citiram): 'Večerašnja izložba je važna da shvatimo Dimitrijeva stvarni značaj i veličinu za hrvatsku kulturu i umjetnost... naglašavajući da je Dimitrije Popović kao istaknuti član NZCH uvijek s ponosom govorio o svojoj pripadnosti crnogorskom narodu, pa i u onim vremenima kada nije bilo lako svjedočiti prijateljstvu između dvaju naroda i država.'

Naša pozicija i prepoznatljivost od institucija Republike Hrvatske ogleda se u činjenici pokroviteljstva nad Lučindanskim susretima u prethodnih devetnaest godina; sufinanciranju programa kulturne autonomije od Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske; partnerskom odnosu i našem sudjelovanju u kiranju bilateralnog Sporazuma o zaštiti prava pripadnika crnogorske nacionalne manjine u RH i hrvatske manjine u Cr-

noj Gori, kao i radu u Među-
vladinome mješovitom odboru
za provođenje ovog sporazu-
ma. Proželi smo Lučindanske
susrete i obojili ih ljepotom
crnogorskih gradova, donose-
ći djelić Crne Gore u Zagreb.
Prošli smo tako Crnom Gorom
od juga do sjevera, od mora
do Durmitora. Gradove goste
nismo birali po veličini pro-
stora i broju stanovnika, već
po ljepoti i prirode i duše. Naš
današnji gost je OPĆINA ŠAV-
NIK, čiju delegaciju još jed-
nom pozdravljam. I na kraju,
sve ovo ne bi bilo moguće bez
onih koji su stvarni nosite-
lji programskih aktivnosti jer
je NZCH ustrojena kao savez
udruga, a to su: Društvo Cr-
nogoraca i prijatelja Crne Gore
„Montenegro“ Zagreb, Nacio-
nalna zajednica Crnogoraca
Rijeka, Zajednica Crnogoraca
Split, Zajednica Crnogoraca
Pula, Društvo Crnogoraca i
prijatelja Crne Gore „Bujština“
Umag, Zajednica Crnogoraca i
prijatelja Crne Gore Istarske
županije, Društvo Crnogoraca
i prijatelja Crne Gore Osječko-
baranjske županije i Društvo

perojških Crnogoraca „Peroj
1657.“.

Dobrodošlicu svim sudioni-
cima u ime domaćina poželio
je Zbor „Montenegro“ Društva
Crnogoraca i prijatelja Crne
Gore „Montenegro“ - Zagreb s
voditeljem i instrumentalistom
na harmonici Edinom Džafera-
gićem i Danijelom Domazetom
na kahonu, uz pjesme: Ljubav
se ne trži, Crna Goro, zemljo
mila i Milica.

U ime grada gosta Lučinda-
na 2017. predsjednik Općine
Šavnik, gosp. Mijomir Vujačić
je rekao:

*Predstavlja mi čast i veliko
zadovoljstvo da vas sve skupa
pozdravim i da vam se u ime
Općine Šavnik, grada gosta
na ovogodišnjoj manifestaciji,
obratim u povodu obilježava-
nja tradicionalnih Lučindan-
skih susreta, 19. po redu. Ta-
kođer, u ime svojih sugrađana,
Šavničana i Šavničanki, želim
izraziti zahvalnost Nacionalnoj
zajednici Crnogoraca Hrvatske
i Društva Crnogoraca i prija-
telja Crne Gore „Montenegro“
- Zagreb, na pozivu i pruženoj
prilici da na ovoj manifestaciji
predstavimo Šavnik, najmanji,*

*ali prirodnim ljepotama i poten-
cijalom bogati crnogorski grad.
Sličje gradovi, sličje ljudi i slične
su priče...A mi vjerujemo da je
naš Šavnik jedinstven.*

*A kakav je zapravo Šavnik?
Šavnik je mjesto raskošnih
prirodnih ljepota, jedinstveni
spoj nestvarno lijepih i surovih
planina, jezera, rijeka, sela i
katuna, obojen najjačim i naj-
raznovrsnijim bojama u svim
godišnjim dobima, kakve samo
priroda može stvoriti... U želji
da gradimo mostove suradnje
i povezivanja, pozivam vas da
posjetite Općinu Šavnik, da
upoznate duh i tradiciju našeg
kraja, vidite naše magične pro-
store i još puno toga što želimo
podijeliti s vama i pokazati svi-
jetu.*

Predsjednik Savjeta za na-
cionalne manjine RH Alek-
sandar Tolnauer je, govoreći
o ulozi nacionalne zajednice i
njezinih članica, posebno na-
glasio:

*Nacionalna zajednica Crno-
goraca u Hrvatskoj dala je ve-
liki doprinos i odigrala ključnu
ulogu ne samo na kulturnom
prostoru, već i na upoznavanju
i prepoznavanju javnosti obje*

države s poviješću, znanjem i iskustvima, kako Crnogoraca u Republici Hrvatskoj, tako i Hrvata u Republici Crnoj Gori, čime su stvoreni i izrazito unaprijeđeni bilateralni odnosi između Crne Gore i Hrvatske te koji su krenuli na put ostvarenja punog opsega suradnje i rješavanja svih pitanja.

Izaslanik predsjednika Crne Gore Dražen Miličković je podsjetio:

Lučin dan je svakako važan dan u crnogorskom trajanju i pamćenju. Mnoge crnogorske državotvorne teme su neodvojive od dinastije Petrović pa ću u povodu obilježavanja 170 godina tiskanja Njegoševog Gorskog vijenca podsjetiti da je na Lučin dan umro Petar I. Petrović Njegoš, sveti Petar Cetinjski, vladar -državotvorac i premudri prosvjetitelj, ostavljajući amanet da taj put nastavi njegov sinovac Rade Tomov, budući vladika Petar II. Petrović Njegoš, koji će u ozračju Lučin dana biti zamonašen, krećući se za života zvjezdanim nadahnućima duha, a još češće besputnim političkim prostranstvima tadašnje Crne Gore i njezine državnosti...

Gradonačelnik grada Zagreba Milan Bandić istaknuo je činjenicu da je cijelo desetljeće

pokrovitelj Lučindana, čime se pokazuje ne samo značaj ove manifestacije, već i odnos grada Zagreba prema Crnogorkama i Crnogorcima:

Ova manifestacija je pokazatelj i većinskom stanovništvu, nama Hrvatima, kako i na koji način se čuva svoja tradicija i kultura, a da to nije getoizirano, već u međusobnom prožimanju...

Zbog spriječenosti da osobno prisustvuju manifestaciji, isprike su uputili: predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović; predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović; predsjednik Vlade Crne Gore Duško Marković, ministrica kulture RH Nina Obuljen Koržinek; predsjednik

Matice crnogorske Dragan Radulović; Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor.

U drugom dijelu programa, u suradnji s Centrom za očuvanje kulture manjina Crne Gore, priređen je koncert pod nazivom BISERI NARODNOG MELOSA CRNE GORE, uz sudjelovanje: Branke Šćepanović, Tanje Šeter, Dragana Račića, Nedžiba Delića, Aldina Avidaja, Dejana Škuletića, Gjylie Pelingu, Veska Mileusnića i velikog orkestra Šukrije Žutog Serhatlića.

Nadamo se da će ova tradicija biti nastavljena i na sljedećim, jubilarnim, 20. LUCINDANSKIM SUSRETIMA predstojeće godine.

ZNANSTVENI SIMPOZIJ „DOPRINOS DJELATNIH LJUDI HRVATSKE POVIJESNOM RAZVOJU CRNOGORSKE KULTURE I CRNE GORE“ ODRŽAN JE NA CETINJU 24. I 25. LISTOPADA

Kulture u prožimanju i doticaju

Priredio:
Tripo Schubert

Uorganizaciji Saveza Crnogoraca Hrvatske, Crnogorskoga kulturnog foruma i Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“ organiziran je dvodnevni međunarodni znanstveni skup „Doprinos djelatnih ljudi Hrvatske povijesnom razvoju crnogorske kulture“ u sklopu programa međunarodne razmjene kulturnih manifestacija CROATICA - MONTENEGRINA.

Skup je otvorio direktor Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“ Bogić Rakočević, koji smatra da ovakvi događaji jačaju vezu između prijateljskih naroda Crne Gore i Hrvatske. Suglasan je s njim i predsjednik Saveza Crnogoraca Hrvatske Ljubo Radović koji je izrazio zadovoljstvo odzivom znanstvenika, kultur-

Hrvatska i crnogorska kultura, u svojem tisućljetnom trajanju, stvarale su nesebično na svoju slavu i u korist drugih.

nih stvaralaca i sudionika u programu. „Savez Crnogoraca Hrvatske i njegove članice imaju cilj uspostaviti trajnu suradnju, razmjenu, zaštitu i promociju kulturnih raznolikosti kako bi se istaknula zajednička obilježja koja dijele susjedni narodi i tako se povećao osjećaj pripadnosti zajedničkom kulturnom području te pružanje prilike građanima za sudjelovanje u interakciji u izgradnji 'bliže' Europe“, rekao je Radović.

Nakon otvaranja skupa i pozdravnih govora otvorena je izložba knjiga „Croati-

ca – Montenegrina“ autorice Dragice Lompar, kao i izložba „Hrvatski neimari i Njegošev mauzolej“ autora Aleksandra Berkuljana.

Cilj organiziranja skupa je promocija lika i djela aktivnih ljudi iz Hrvatske, kao i njihova doprinosa u historijskom razvoju crnogorske kulture.

„Utemeljena na obvezujućoj prošlosti, sadašnjost naših sveukupnih odnosa kreira se na dobrosusjedstvu, snažnom prijateljstvu, partnerstvu i savezništvu. Znanost, znanje, istina uz umjetničko stvaranje ili, sintetički rečeno, naše

kulture u prožimanju i doticaju fundiraju mostove naše koegzistencije za sadašnjost i budućnost na tekovinama tisućljetnih povjesnica, na nerazrješivim mostovima suradnje, na zajedničkoj borbi protiv od nas većih i snažnijih agresora, ali i na riznicama kulturnih dobara i općedruštvenih i univerzalnih vrijednosti koje su naše civilizacije i kulture. Hrvatska i crnogorska kultura, u svojem tisućljetnom trajanju, stvarale su nesebično na svoju slavu i u korist drugih“, rekao je Boro Cimeša, publicist i književnik, te dodao: „U 19. stoljeću Zagreb se potvrdio kao kulturni centar Južnih Slavena, Habsburške Monarhije i jugoistočne europske regije.

Od Njegoša do knjaza Nikole oko 500 Crnogoraca stjecat će znanje u Hrvatskoj.

Za moderne reforme postberlinske Crne Gore to nije bilo dovoljno. Crnogorski vladar otpočinje preobražaj crnogorskoga ratničkog društva u modernu građansku državu. Umjesto ratnika želio je stvarati građanina. Zato se oslonio, kako on kaže, na ‘dragu braću Hrvate, viteze vrle’. Dovodeći u svoju zemlju iznimne predstavnike hrvatske intelektualne elite, unio je superiorni duh Europe na Balkan. Knjaz Nikola ostvaruje bliske

kontakte s Račkim, Mažuranićem, Strossmayerom, koji će mu biti ne samo prijatelj i ‘duhovni brat’, već i medijator za epohalni Konkordat s Vatikanom u tradicionalnoj politici crnogorskog ekumenizma i vjerske tolerancije s Hrvatima, a Parčić će se proslaviti znamenitim Misalom. Bogišić će proslaviti Crnu Goru, Crnogorce i sebe Općim imovinskim zakonikom, a na Cetinju se grade dva katolička hrama i uspostavlja hrvatska kolonija.“ On je podsjetio prisutne

da je u drugoj Jugoslaviji Meštrović ovjekovječio Njegoša, Bakarić teoriju o crnogorskom jeziku, a Krleža oplemenjuje i oslobađa polja slobode, u duhu zarasla okovima dogmatizma. Disolucija Jugoslavije odvela je Hrvatsku u brzo stečeni suverenitet koji će biti primjer i Crnoj Gori da u njega kasnije zakorači. Suverena Hrvatska u najnovijem vremenu pomaže sve crnogorske emancipatorske inicijative: osnivanje Pena 1988./89. i 1990., priznanje crnogorskog

Bogić Rakočević otvara skup

jezika 2005., crnogorske države 2006., priznanje i registraciju CPC 2006., crnogorsko liderstvo na zapadnom Balkanu i euroatlantsku internacionalnost. U tisućljetnoj svojoj povijesnici Crna Gora i Hrvatska izgradile su vlastite nezavisne države i snažne kulture. Obranili su i svoju slobodu i suverenitet. Njihove tradicije, historije, aktualni razvoj i internacionalnost daju im osnovu i mogućnost da svojim trajanjem i djelovanjem s ovoga mediteranskog centra svi-

Veleposlanik Grubišić s organizatorima skupa

jeta na kome se nalaze nastave svoje misije putevima vlastitih tradicionalnih mudrosti - ističe Cimeša.

S tom idejom organiziran je cetinjski Simpozij, sa željom da se produži i u sljedećim godinama i s ambicijom širenja znanja i utvrđivanja novih istina o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti prijateljskih naroda i njihovih država.

Skup je okupio 40 uglednih intelektualaca iz Crne Gore i Hrvatske, koji su u svojim izlaganjima prezentirali sljedeće teme:

Prof. dr. **Dorđe Borozan**, akademik, govorio je o Crnoj Gori i Dubrovniku u XVIII. stoljeću; dr. sc. **Meri Zornija** o doprinosu zadarske škole povjesničara umjetnosti proučavanju predromaničke skulpture u Boki; prof. dr. **Čedomir Bogićević** o aksiologiji jurističkog pothvata Bogišićeve misije u Crnoj Gori; **Sreten Perović**, akademik, o ulozi teatra u zbližavanju crnogorske i hrvatske kulture; **Stevo Vučinić** o Dalmaciji u kontekstu prostora i vremena, od antike do kraja ranoga srednjeg vijeka; **Branislav Borozan** o arhiepiskopiji dioklitiskoj i njezino posljednjem arhiepiskopu Ivanu; prof. dr. **Živko Andrijašević** o nadbiskupu barskom

Šimunu Milinoviću i Crnoj Gori; **Gojko Kastratović**, akademik, o zaslugama Hrvata za kulturu Crne Gore; **Helena Puhara** na temu „Bukovac i Crna Gora“; mr. **Aleksandra Vuković**, „Pečatom sjećanja na upečatljivu polemiku (Krlježa - Zogović)“; **Ivan Viden** o crnogorskim temama u djelu dubrovačkog povjesničara Antuna Vučetića; dr. **Miodrag-Miško Vuković** o međunarodnim odnosima Crne Gore i Hrvatske u procesu europskih i euroatlantskih integracija; **Mašo Miljić**, akademik, o doprinosu don Antona Miloševića crnogorskoj historiografiji; **Adžić Novak**, „Stjepan Radić i crnogorsko pitanje“, dr. **Goran Sekulović**, akademik, „Glagoljski misal Dragutina Antuna Parčića iz 1893. godine kao zajednička nacionalna, kulturna i vjerska baština Crnogoraca i Hrvata“, mr. **Sait Šabotić**, o orijentalnoj zbirci AHAZU-a kao fondu od interesa za izučavanje prošlosti Crne Gore; **Miraš Martinović** o Njegoševoj korespondenciji s banom Jelačićem; mr. **Lav Lajović**, „Biblijske refleksije Ljetopisa popa Dukljanina“; **Pavle Goranović**, akademik, „Tin Ujević i Crna Gora“; dr. **Slobodan Jerkov** o klapama u Hrvatskoj i Crnoj Gori; mr.

Jelena Jovanović-Nikolić o portretu skladatelja Ivana Brkanovića; dr. **Vukić Puletić**, akademik, „Hrvatski planinari o crnogorskim planinama“; dr. **Slavko Burzanović** o Antu Deškoviću i njegovu doprinosu gospodarskom razvoju Knjaževine – Kraljevine Crne Gore; prof. dr. **Miroslav Doderović** o znanstvenom doprinosu prof. Josipa Riđanovića proučavanju Crne Gore; **Velibor Čović** o Dubrovčaninu Luku Brajilu i Draganu Banoviću u informativnoj misiji o Crnoj Gori u posljednjem desetljeću XX. stoljeća; **Ljubomir Mudreša** o ulozi medija u raspirivanju nacionalne mržnje; prof. dr. **Goran Radović** o arhitekturi Josipa Slade u Crnoj Gori; prof. dr. **Šerbo Rastoder**, akademik, o doprinosu prof. Želimira Rukavine u izučavanju običaja i prošlosti Muslimana u Crnoj Gori; dr. **Zoran Rašović**, „(NE)poznato o crnogorskoj službi Valtazara Bogišića“; dr. **Aleksandar Čilikov**, akademik, o osvrtu na cetinjske projekte Josipa Sladea; **Sreten-Čeno Zeković**, akademik, o jeresu Stevana Pertanovića na Cetinju 1856. - 1860.; **Luka J. Milunović** o vezama Hrvata s crnogorskim glumištem; **Aleksandar Berkuljan** o klesarima Njegoševa lika; **Aleksandar-Saša Samarđić** o crnogorsko-hrvatskim vezama iskazanim u grbovima; dr. **Zlatko Bulić**, akademik, o doprinosu akademika Branimira Gušića prirodnjačkim i kulturološkim istraživanjima Crne Gore; **Borislav Cimeša**, „Jergovići i Crna Gora“, **Žarko L. Đurović** o proučavanju hrvatsko-crnogorskih odnosa kroz prizmu književno-kulturnih identiteta; **Predrag Malbaša**, „Meštrovčić i Lovćen“; **Miodrag-Mijo Adžić** o remiscenciji na Meštrovčićevog kipara Njegoševa mauzoleja Andriju Krstulovića.

Promicat ćemo hrvatsku svijest

Boka kotorska neiscrpan je izvor kulture, umjetnosti i duhovnosti / Danas kad postoji tendencija osipanja i asimilacije Hrvata u Boki kotorskoj, postojanje Ogranka Matice hrvatske trebalo bi učvrstiti identitetsku spoznaju / Istraživački napor usmjerit ćemo ponajprije na jezik, običaji i tradiciju Hrvata u Boki. To je polje malo i nedovoljno istraženo

Razgovor vodila:
Nevenka Šarčević
/Vijenac 613-614

Kada se govori o Kotoru i o prostoru Boke kotorske, primarno se ističe bogatstvo prirodnog i kulturnog krajolika. Posebnost Boke kotorske, ali i nekih gradova izvan Boke (poput Budve ili Bara), u velikoj je mjeri veza s prostorom povijesne Dalmacije, veza itekako važna za vrednovanje Boke kao dijela hrvatske povijesti i kulture, ali i

prostora neodvojiva od današnje Crne Gore.

Nedovoljno proučeno nasljeđe materijalne i nematerijalne kulturne baštine svjetskog značenja u Boki kotorskoj obvezuje nas da je istražujemo i zaštitimo za sljedeće generacije. Zato je nedavno osnivanje ogranka Matice hrvatske u Kotoru i njegovo buduće djelovanje pred izazovima koji nose pitanja kako provesti različite programe promoviranja i suradnje s Matičinom središnjicom u Zagrebu, posebice s ograncima istočnojadranskih

regija nužnim za afirmaciju zajedničkoga kulturnog, povijesnog i jezičnog identiteta.

Zbog imigracijskih i emigracijskih kretanja, u razdoblju od 1991. do 2011, promijenile su se kako nacionalne tako i vjerske, sociokulturne i druge karakteristike stanovništva Boke kotorske. To se uvelike odrazilo na očuvanje materijalne i nematerijalne kulturne baštine čiji su nositelji selili iz Boke kotorske. Prema posljednjem popisu stanovništva Crne Gore (2011), Hrvata je 6021, što čini 0,97 posto sveukupnoga stanovništva Crne Gore. Statistički deklariranih Hrvata najviše je u Tivtu: 2304 i Kotoru: 1553. Smanjen broj Hrvata u odnosu na ranija desetljeća u Boki kotorskoj tumači se i time što se dio njih nije izjasnio, a zanimljivo je da se dio tamošnjih stanovnika smatra Bokeljima, što je regionalna pripadnost. Prema statističkim podacima iz iste godine, hrvatskim jezikom izjasnilo se da govori 2791 stanovnika, što je 0,45 posto ukupnog stanovništva. Jasno da je odnos između kulturnoga nasljeđa pretežno katoličkoga predznaka koji baštine Hrvati u Crnoj

Marija Mihaliček u Dubrovniku

Gori i statističkog broja Hrvata u toj državi nerazmjernan. Važnost hrvatske zajednice ne ogleda se u brojnosti nego u njezinu kulturno-povijesnom značenju, koje itekako pridonosi sveukupnom bogatstvu države Crne Gore.

Pokušaj osnivanja Matice hrvatske 2008. organizacijski nije zaživio. Na inicijativu središnjice Matice hrvatske u Zagrebu, 18. srpnja ove godine, održana je osnivačka skupština Ogranka Matice hrvatske u Kotor. Na osnivačkoj skupštini u dvorani Kotorske biskupije. Uvodne su govore održali pred-

stavnici Središnjice Matice hrvatske, glavni tajnik Zorislav Lukić i potpredsjednik Damir Barbarić, upoznavši prisutne s dosadašnjim radom i s ciljevima najstarije hrvatske kulturne ustanove. Imenovani su potom rukovodeći organi kotorske Matice – predsjedništvo i nadzorni odbor. Za predsjednicu kotorskog ogranka Matice izabrana je povjesničarka umjetnosti Marija Mihaliček, za potpredsjednicu Edita Starović, a za tajnicu Zrinka Velić. Skupštini su prisustvovali još i mons. Ilija Janjić, biskup kotorski; Veselko Grubišić, ve-

leposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori; Hrvoje Vuković, konzul Republike Hrvatske u Kotoru; Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore; Slavica Stojan, predsjednica OMH u Dubrovniku; Jelena Vukasović, sekretar Sekretarijata za kulturu Općine Kotor; Nikola Baničević predsjednik Ogranka Matice crnogorske u Kotoru i Marijo Brguljan, predsjednik Hrvatskog građanskog društva Crne Gore. S predsjednicom Ogranka Marijom Mihaliček razgovaramo o budućim planovima.

Koji je povod i koji su razlozi za osnivanje ogranka u Kotoru?

S obzirom na to da prethodni pokušaj osnivanja ogranka Matice hrvatske u Kotoru nije zaživio, prihvatili smo se osnivanja ogranka u vrijeme kada se slavi velika obljetnica – 175 godina Matice hrvatske.

Postati dijelom neke kulturne udruge s tako dugom tradicijom, i to baš u ovom trenutku, svakako je čast, ali i velika obveza da ogranak u Kotoru bude na kulturnoj razini postavljenoj od utemeljenja hrvatske Matice.

Postoje itekako opravdani razlozi da Kotor i Boka kotorska postanu dio njezina korpusa. Autohtona prisutnost Hrvata na ovom prostoru, njihov udio u stvaranju kulturne: materijalne i nematerijalne baštine, zasluge Hrvata u organiziranju kulturnih prosvjetnih društava u Boki kotorskoj tijekom 19. i 20. stoljeća. Bokelji koji su živjeli i stvarali u Hrvatskoj uvelike su se ugrađivali u njezine kulturne i umjetničke tokove... Dakle, razloga je mnogo.

Što osnivanje Ogranka Matice hrvatske znači za hrvatsku zajednicu u Boki kotorskoj, odnosno Crnoj Gori?

U današnjem vremenu, kada postoji tendencija osipanja i asimilacije Hrvata u Boki kotorskoj, postojanje Ogranka Matice hrvatske trebalo bi učvrstiti identitetsku spoznaju, odnosno da bude još jedan prilog afirmaciji nacionalnog i kulturnog identiteta Hrvata u Boki kotorskoj. Matica hrvatska – Ogranak Kotor, vjerujem, promicat će hrvatsku nacionalnu svijest, a isto tako odanost i privrženost državi Crnoj Gori. Postoji nerazmjernost između brojčano male hrvatske zajednice i obilja duhov-

nog i kulturnog nasljeđa koji svjedoče o njezinu nacionalnom i kulturnom identitetu. Istraživački napor trebalo bi usmjeriti ponajprije na duhovnost, odnosno segment nematerijalne kulture Hrvata u Boki kotorskoj kao što su jezik, običaji, tradicija. To je polje malo i nedovoljno istraženo, a autohtona duhovnost i tradicija predaka mladom je naraštaju Bokelja nepoznata, nekim je običajima prekinut kontinuitet, a jezične posebnosti sve češće nadomještene „uvezenim“. Aktualizirati i poticati vrednovanje identitetskih posebnosti mislim da bi bilo važno i da bi se trebali ozbiljno njime baviti.

Možete li reći koje su trenutne aktivnosti, planovi i težnje?

To će svakako biti i temeljne odredbe našeg Statuta, koji je u izradi. I druge se aktivnosti

uglavnom odnose na formalnosti oko registriranja, okupljanja i članstva... Što se tiče planova za tekuću godinu, na prvom bih mjestu istaknula predavanje predstavnika iz Zagreba koji bi pobliže govorio o historijatu i značaju Matice hrvatske u svjetlu velike obljetnice.

Među različitim djelatnostima i aktivnostima Matice hrvatske, koja promiče kulturno, umjetničko i znanstvenoistraživačko stvaralaštvo, jest nakladništvo kojim se njeguje hrvatski jezik i kultura, kakve planove imate po tom pitanju?

Svakako će izdavanje publikacija i knjiga biti jedan od prioriteta ogranka u Kotoru, a ono će biti realizirano ako budemo uspjeli osigurati novac. Tu ćemo imati veliku pomoć Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, koje u razdo-

blju od sedamnaest godina svoga rada upravo realizira bogatu izdavačku djelatnost, tiskanjem knjiga, monografija i izdavanja jedinoga glasila na hrvatskom jeziku u Crnoj Gori Hrvatski glasnik. Do kraja godine u suizdavaštvu planiramo tiskati četvrti svezak periodike Bokeški ljetopis s temama kojima su se predstavili mnogi autori iz susjednih država na nedavno održanu međunarodnom znanstvenom skupu u Kotoru pod naslovom Isprepleteni identiteti: Kotor, Dubrovnik i njihovo zaleđe u višestoljetnoj perspektivi.

Otprije se ogranak Matice hrvatske u Dubrovniku povezuje s Kotorom. Primjerice, promovirao je svoja tiskana izdanja u Kotoru. Možete li približiti trenutne povezanosti Kotora s Dubrovnikom i, ako ih imate, strateške planove bliže suradnje?

Kotor i Boku kotorsku vezuju neraskidive povijesne i kulturne spona s Dubrovnikom, koje su se nakon potpunoga raskida 90-ih godina prvo sporadično obnavljale inicijativom hrvatskih udruga koje djeluju u Crnoj Gori. Sada već možemo govoriti o znatnoj međudržavnoj kulturnoj suradnji putem projekata, pa već neko vrijeme i povezivanja kulturnih i obrazovnih ustanova iz Crne Gore i Hrvatske. To je pridonijelo otvorenoj i prijateljskoj atmosferi. Velik su doprinos dale hrvatske udruge inicijacijama kulturnih susreta, na kojima se promovirala i afirmirala kulturna baština Boke kotorske. Prihvaćeni u Hrvatskoj, na kojima je putem izložbi, promocija knjiga, koncerata i kazališnih predstava u Zagrebu, Puli, Rijeci, Dubrovniku hrvatskoj javnosti predstavljena baština, ali i suvremeni umjetnički dosezi ostvareni na području Crne Gore.

Što se tiče kulturne povezanosti ogranka iz Dubrovnika s Bokom kotorskom, posebno Kotorom, gdje su događanja u organizaciji Matice iz Dubrovnika uvijek bila izvanredno primljena, a Matica je uzvraćala gostoprimstvo našim programima. Dugujemo veliku zahvalnost Matici hrvatskoj – Ogranku Dubrovnik na pomoći pripreme naše Osnivačke skupštine u Kotoru i nadamo se njhovoju potpori i ubuduće.

Što Ogranak Matice hrvatske u Kotoru kao jedan od brojnih Matičinih ogrankova znači za tamošnju kulturnu baštinu?

U ovom momentu bilo bi pretenciozno govoriti o značenju. Treba krenuti s djelovanjem i potvrđivanjem kroz ostvareno. Hoće li Ogranak Matice u Boki ostvariti svoju misiju, ovisi o dosta činitelja, zasad bih istaknula da imamo dobru volju i entuzijazam opravdati postojanje među brojnim Matičinim ograncima.

Boka kotorska neiscrpan je izvor kulture, umjetnosti i duhovnosti u kojem se zrcali samosvojnost hrvatskoga nacionalnog bića, ali i međunacionalna kulturna prepletanja i utjecaji koji su taj prostor od davnina određivali kao multinacionalni i multikulturni. Upravo te različitosti čine Boku jedinstvenom. Svi poznavatelji povijesnih i kulturnih prilika i dobronamjerni njezini žitelji daleko su od svake isključivosti i favoriziranja samo svoga nacionalnog i kulturnog blaga. Zato Boka kotorska i danas s pravom slovi kao mjesto, ne volim reći kako se uobičajeno kaže „suživota“, već međusobna uvažavanja konfesionalnih i nacionalnih opredjeljenja. Na tom tragu, smatram, treba biti i djelovanje bokeljskog ogranka Matice hrvatske.

Kako je bokeljska povijesno-umjetnička baština pretežito katoličkog predznaka, planirate li raditi na njezinoj promociji u suradnji s Kotorom biskupijom?

Sakralna je kulturna baština Kotorke biskupije bogata, arheološki ostaci i pisani izvori potvrđuju njezino ranokršćansko podrijetlo. Tijekom povijesti taj sakralizirani prostor oblikovao se kao bogata riznica graditeljstva, slikarstva, kiparstva, zlatarstva..., ponajviše u Kotoru, ali i u svim mjestima Boke. To potvrđuje i činjenica da je baš ovdje koncentriran najveći broj nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara Crne Gore. Prilika je možda da se istakne doprinos valorizaciji sakralne baštine Kotorke biskupije od strane poznatih povjesničara umjetnosti iz Hrvatske, stručnjaka za pojedina znanstvena područja i stilska razdoblja umjetničkog stvaralaštva. Iskreno se nadam da ćemo djelovanjem ogranka u Kotoru suradnjom s Kotorom biskupijom pridonijeti afirmaciji i promociji njezina kulturnog nasljeđa.

Planirate li suradnju s Maticom crnogorskom i na koji način?

Što se tiče suradnje s Maticom crnogorskom, smatram je jednim od naših prioriteta. Želim istaknuti da sam, kao i mnogi članovi novoosnovanog ogranka Matice hrvatske – Kotor, članica Matice crnogorske, čija je svrha čuvanje i razvoj kulturnog identiteta Crnogoraca i naroda koji žive u Crnoj Gori. U tom smislu bilo je i dosad kulturnih događanja u organizaciji kotorskog ogranka crnogorske Matice i hrvatskih udruga kojima se afirmirala povezanost dvaju naroda.

Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske

Sve pripadnike hrvatskih autohtonih manjina obilježava jedna zajednička karakteristika, a to je demografski regres

Priredio:

Tripo Schubert

Izvor:

Hrvatsko katoličko sveučilište

Znanstveno-stručni skup na temu „Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske“ održan je u Zagrebu 11. listopada i u Kotoru 13. listopada 2017. godine. Prvi dio skupa održan je 11. listopada na Hrvatskome katoličkom sveučilištu u Zagrebu. Proučavajući demografske promjene bokeljskih Hrvata tijekom povijesti izlagači su se osvrnuli na problem opadanja postotka hrvatske manjine u Crnoj Gori, ali i na neupitan utjecaj Hrvata na kulturnu baštinu Boke kotorske. Cijenjeni skup na kojem su bili prisutni predstavnici ministarstava, akademske i kulturne zajednice, pozdravio je u ime akademske zajednice Hrvatskoga katoličkog sveučilišta prof. dr. sc. Željko Tanjić pritom istaknuvši: „Unutar svoje znanstvene strategije Hrvatsko katoličko sveučilište razvija istraživanje povije-

sti, kulture, identiteta Hrvata izvan Hrvatske uz nastavnu i znanstvenu djelatnost. U tom smislu Sveučilište pokreće znanstvene skupove koji će tematski biti posvećeni skupinama u različitim kulturnim društvenim i pravnim okvirima: hrvatskim autohtonim manjinama, hrvatskom iseljeništvu i Hrvatima u Bosni i Hercegovini. Ovaj skup, kao i strategija Sveučilišta, imaju za cilj obrazovno i kulturno osnaživanje manjinskih zajednica

za što je potreban angažman resursa institucija, kulturnih udruga, pojedinaca te resursa matične i domicilnih država. Interes u očuvanju kulturne baštine nije samo kulturni, već i ekonomski jer je kulturna baština važan resurs u kojem svoj interes mogu pronaći Republika Hrvatska i Crna Gora. To je jedan od načina da se aktivno djeluje u očuvanju kulturne baštine manjina i osnaži (auto)repcija njihova kulturnog naslijeđa.“

Istaknuvši važnost održavanja znanstveno-stručnih skupova ove tematike pozdravili su rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Damir Boras i u ime Središnjega ureda za Hrvate izvan Hrvatske Milan Bošnjak, savjetnik s posebnim položajem za pitanja nacionalne hrvatske manjine u inozemstvu. U ime organizacijskog odbora prisutne je pozdravio pročelnik Odjela za sociologiju izv. prof. dr. sc. Roko Mišetić, objasnivši motive i razloge zašto prvi skup posvećujemo Hrvatima u Crnoj Gori. „U naslovu smo

nju hrvatske kulturne baštine Boke kotorske’. Činjenica da je stanovništvo stvaratelj i baštinik kulture na nekom prostoru navela nas je da drugi znanstveni dio skupa posvetimo demografskim mijenama Hrvata Boke kotorske i to u višestoljetnom razdoblju. Hrvati u Crnoj Gori predstavljaju demografski malu zajednicu (Hrvata je u Crnoj Gori 2011. godine bilo oko 6.021 i činili su 0,97% ukupne populacije). Obilježeni su depopulacijom i starenjem, što predstavlja dodatni problem u očuvanju

‘većinskih’ i ‘manjinskih’ kultura što može za posljedicu imati svjesno ili nesvjesno potiskivanje manjinske kulturne baštine. Stoga treba ne samo promišljati, nego i djelovati u smjeru pronalazačenja rješenja kako pomoći demografski maloj zajednici Hrvata u Crnoj Gori u očuvanju tako velike kulturne baštine. Nadamo se da će današnji okrugli stol pod nazivom ‘O modelima zaštite kulturne baštine Hrvata u Boki kotorskoj’ u tome pomoći jer smo uspjeli kao sudionike pridobiti eminentne osobe iz znanstveno-kulturnog i političko-kulturnog života Crne Gore i Hrvatske“, rekao je profesor Mišetić. Skup je otvorio doc. dr. sc. Mario Bara, govoreći o kulturnim posebnostima i nacionalnom identitetu hrvatskih manjinskih zajednica te je posebno naglasio probleme koji muče Hrvate izvan domovine, poput iseljavanja mladi ljudi, što negativno utječe na demografsku sliku njihovih zajednica i ne ide u korist očuvanju hrvatskih tradicija. „Sve pripadnike hrvatskih autohtonih manjina obilježava jedna zajednička karakteristika, a to je demografski regres. Promjene u dobno-spolnim strukturama rezultiraju nastankom starije populacije društva, a manjkom mladih ljudi u pitanje dolazi očuvanje bogatoga kulturnog naslijeđa. Naravno, naglasak je na nematerijalnoj kulturnoj baštini, onoj koja je živa i koja je javni nositelj identiteta. Problem demografskoga regresa moguće je riješiti sastavljanjem kulturološkoga inventara iz kojeg se može očitati kakvim kulturnim blagima raspolaže određena hrvatska manjinska zajednica i u kojem se smjeru treba kretati da se ta blaga očuvaju“, istaknuo je Bara.

Grubišić, Mišetić, Vučinović, Vuković, Deković

istaknuli Boku kotorsku jer se na tom području nalazi najveći dio kulturne baštine izravno povezane s hrvatskom zajednicom u Crnoj Gori. O kolikom je kulturnom naslijeđu riječ dovoljno je istaknuti da, prema nekim procjenama, od ukupne kulturne baštine u Crnoj Gori oko 40% materijalne i 60% nematerijalne kulturne baštine hrvatskog je podrijetla ili povezano s Hrvatima u Crnoj Gori. Stoga prvi dio skupa i nosi naslov ‘Prilog proučava-

nematerijalne kulturne baštine (u razdoblju od 1948. do 2011. godine broj Hrvata u Crnoj Gori smanjio se za 40% dok je ukupna populacija porasla 65%). Smanjenje broja pripadnika manjinske zajednice ujedno predstavlja smanjenje broja nositelja specifičnog znanja o kulturnim praksama, napose među mladim dobnim skupinama. Uz to, globalizacijski procesi mogu stvarati odnose koji se manifestiraju u nerazmjeru moći između

Usljedila su predavanja koja su održali akademik Radoslav Tomić („Dobrota i njezine znamenitosti – sudbina pomorskoga naselja u Boki“), prof. dr. sc. Vanda Babić („Od peraških ceremonijala do pjesmarice dobrotskih pomoraca“), doc. dr. sc. Filip Galović („Neki romanizmi u govorima bokeljskih Hrvata i u govorima južnočakavskoga područja“), prof. dr. sc. Ivana Prijatelj Pavičić („Uloga akademika Rajka Vujčića u istraživanju staroga bokeljskoga slikarstva“), Željko Brguljan, dipl. ing. („Zavjetne slike u Boki kotorskoj“), doc. dr. sc. Maja Katušić („Pomorska Bratovština sv. Nikole mornara u Kotoru“). „O modelima zaštite kulturne baštine Hrvata u Boki kotorskoj“ koji je moderirala prof. dr. sc. Vanda Babić sudjelovali su prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak (ADU Zagreb), državni tajnik u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske dr. sc. Ivica Poljićak, pomoćnik ministra kulture Republike Crne Gore i generalni direktor Direktorata za kulturnu baštinu mr. sc. Aleksandar Dajković i znanstvena suradnica Istarskog instituta Univerziteta Crne Gore dr. sc. Tatjana Koprivica.

Nakon Zagreba, Hrvatsko katoličko sveučilište organiziralo je znanstveni skup i u Kotoru. Drugi dio znanstvenoga skupa „Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske“ održan je 13. listopada u crkvi sv. Duha, uz potporu Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

Sudionike znanstvenoga skupa pozdravio je kotorski biskup mons. Ilija Janjić riječima: „Zadnjih stotinu godina svjetske povijesti ostat će zapamćeno kao razdoblje brzih i nepredvidljivih promjena. Posljedice su ostavile dubok trag

na lokalne i globalne zajednice diljem svijeta. Ne treba ići puno dalje od digitalne revolucije koju proživljavamo posljednjih desetljeća. Svijet se mijenja i oblikuje prema neočekivanim obrascima. Politička i društvena previranja intenzivirana su sredinom prošlog i početkom ovog stoljeća, a čije gorke plodove na ovom području i danas ubiremo.“ Uzvanike su pozdravili rektor Hrvatskoga katoličkog sveučilišta prof. dr. sc. Željko Tanjić, koji je objasnio da se Odjel za sociologiju bavi našim vezama

će rezultati ovog skupa biti prezentirani u Zborniku radova. Nazočnima su se obratili i veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić, kao i ministrica u Vladi Crne Gore i predsjednica Hrvatske građanske inicijative Marija Vučinović. Veleposlanik Grubišić istaknuo je da Republika Hrvatska nastoji što više pomoći hrvatskoj nacionalnoj zajednici u Crnoj Gori te je dodao kako Ministarstvo znanosti financira hrvatsku nastavu u Crnoj Gori i da je ove godine RH potpomogla sedam

i odnosima, kao i proučavanjem svega što je vezano uz Hrvate izvan Republike Hrvatske. To je dio jednoga širega znanstvenog i stručnog interesa koji se ogleda u nizu različitih aktivnosti. Svake godine na našem sveučilištu barem 30 studenata se upoznaje s povijesti Boke kotorske. Znanstveno-stručni skup podupire Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore. Predsjednik Društva Zvonimir Deković izrazio je zadovoljstvo rekavši da mu je iznimna čast što su potpora u ovom projektu i što

projekata s 300.000 kuna. Ministrica Vučinović osvrnula se na političku situaciju Hrvata u Crnoj Gori od samoga nastanka jedine hrvatske stranke te naglasila da moraju raditi na tome da na sljedećem popisu stanovništva Hrvati ostanu barem u istom broju.

Znanstveni dio skupa otvorili su studenti Hrvatskoga katoličkog sveučilišta Jelena Pavković, Ružica Gelo i Tomislav Smolčić sa svojim radovima, a obradili su teme pustolova budvanske obitelji Zanolović, o pomorskome kapetanu Vicku

Bujoviću iz Perasta te o sezonskoj distribuciji vjenčanja u Kotoru početkom 19. stoljeća. Predavači su također govorili o Bokeljima u Mlecima od 15. do 18. st. (prof. dr. sc. Lovorka Čoralić), o stanovništvu Kotora prema mletačkim propisima u 18. stoljeću (doc. dr. sc. Maja Katušić i Toni Čosić), demografskim kretanjima u Boki kotorskoj tijekom 19. stoljeća (izv. prof. dr. sc. Ante Bralić), o Hrvatima u Crnoj Gori između 1921. i 1991. (izv. prof. dr. sc. Nenad Pokos), a izv. prof. dr. sc. Roko Mišetić održao je predavanje o Hrvatima u Boki u vrijeme osamostaljivanja Crne Gore.

Na samom kraju utvrđeni su zaključci skupa:

- Sudionici skupa usuglasili su se da je zaštita materijalne i nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Boki kotorskoj od zajedničkoga interesa Republike Hrvatske i Crne Gore.
- Očekuje se veći angažman Republike Hrvatske u smislu prijenosa stručnih iskustava u pripremi prijedloga za upis kulturnih dobara Hrvata Boke kotorske za upis na UNESCO-

vu listu nematerijalne kulturne baštine.

- Preporučuje se revidiranje Rješenja Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore o utvrđivanju statusa Bokeljske mornarice kao nematerijalnoga kulturnoga dobra gdje bi se izrijekom navelo pripadnike hrvatskoga naroda kao baštinike kulturne prakse te da se u točki 1. Rješenja umjesto „održavanja tradicionalnih obreda vezanih za kulturnu ličnost“ navede „održavanja tradicionalnih obreda vezanih uz svetoga Tripuna“.
- Predlaže se uključivanje Ministarstva kulture Republike Hrvatske u educiranje i pomaganje pripadnika hrvatske manjine, njihovih udruga i institucija, zaduženih za očuvanje kulturnih dobara.
- Preporučeno je da Crna Gora kao osnivač osnuje Zavod za kulturu Hrvata Crne Gore, čiji bi osnutak i rad podupirala Republika Hrvatska, a koji bi se bavio istraživanjem, evidentiranjem i modelima zaštite kulturne baštine hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

- Povezano s prethodnom točkom predložimo sustavno planiranje, financiranje i sufinanciranje programa i projekata zaštite kulturne baštine hrvatske manjine.
- Predlaže se osnivanje odbora za praćenje zaštite kulturnih dobara hrvatskoga naroda koji bi pratio implementaciju zakonskih akata o njihovoj zaštiti.

Stručni dio Skupa uključio je obilazak reprezentativnih objekata materijalne kulturne baštine i upoznavanje elementa nematerijalne kulturne baštine Hrvata Boke kotorske. Tako su sudionici Skupa u petak 13. listopada došavši u mjesto Muo posjet Boki započeli svetom misom na grobu blaženoga Gracije iz Mula u crkvi Marije Pomoćnice kršćana gdje ih je pozdravio i dočekaio župnik i kancelar Katorske biskupije don Robert Tonsati. Zatim su posjetili katedralu sv. Tripuna, crkvu sv. Marije od Rijeke, franjevački samostan i Pomorski muzej u Kotoru. U subotu 14. listopada sudionici skupa obišli su svetište Gospe od milosti i crkvu Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčnju gdje su slavili svetu misu s kotorskim biskupom mons. Ilijom Janjićem, zatim su posjetili svetište Gospe od Škrpjela, crkvu sv. Nikole biskupa u Perastu, a susreli su se i s predstavnicima Hrvatskoga nacionalnog vijeća kojima su predali publikacije Hrvatskoga katoličkog sveučilišta i razmijenili prigodne darove. U nedjelju, 15. listopada, slavili su svečano euharistijsko slavlje u katedrali sv. Tripuna koje je predvodio mons. Ilija Janjić, kotorski biskup, nakon čega su posjetili crkvu svetoga Eustahija u Dobroti.

PROMOVIRANA KNJIGA "BOKEŠKA PJATANCA"

Mašova pjatanca sa šugom Boke

Piše:
Dubravka Jovanović

"Staro, staro mi dajte, ono što miriše na suh bosiljak i što sada tako slatko pada, pada i grije, grije srce", pisao je Bora Stanković, taj svojevrsni slikar svoga kraja. Naš hrončar Mašo Čekić, od pjatanca do novinarskog pera, od mirisne ružice, od koje se liker činio, do žućenice koja je njegovim čarobnim štapićem serenada postala, je sve kolure i vonj, svu šufigecu, ali i umidecu ove naše slane arije bokeške u još jedno libro štivao.

Svaka priča odiše atmosferom porodice, uvijek na okupu za stolom, čije jedinstvo nije mogla razbiti mižerija toga vremena, već naprotiv još više je učvrstiti i povezati.

Druga knjiga "Bokeška pjatanca" iz bokeške trilogije "Antiki fagot" i "Mali od Kužine", koja će uskoro ugledati svjetlost dana, autora Maša Čekića, novinara i publiciste iz Kotorina, pozdravljena je dubokom emocijom Kotorana i gostiju

na promociji u Galeriji solidarnosti.

U organizaciji "OJU Muzeji", u prizemlju palate Pima, bilo je to veče za gušt i nostalgiju, emociju i bokeljsku pravu žicu, na koju je "zasvirao" Čekić. "I ova njegova literalna

Blaženka Vučurović, Mašo Čekić, Vlasta Mandić i Dubravka Jovanović

pjatanca vonja i sjeća, do suza nasmije, ali i raskiša dušu pri pomisli da nema više marende, ni špriceraja u Tabacini, ni Zdravljaka i slatkarije, a ni kamenoga pila, ili Štorije o Bokeškijki. Tradicija nije konzerva. Ona uz progres znači identitet, ime i prezime jednog kraja, njegovih ljudi i užanci. Boka u jedno oko staje, drugim se

iznova rađa”, kazala je pjesnikinja Dubravka Jovanovićeva, u svom osvrtu na ovu najnoviju Čekićevu knjigu uz odabrane odlomke koje je čitala.

Blaženka Vučurović iz Tivta je u dilemi, određujući žanr ovog novog Čekićevog čeda, kako je kazala, međ čijim stranicama su priče, recepti, fotografije.

“Čovjek prepoznatljivog identiteta, vezan za svoj zavičaj, Boku kotorsku, nitima snažnog emocionalnog intenziteta, koji se očituje kao konstantna emocionalna opčinjenost tradicijama, običajima, vjerovanjima, ljepotom ovoga kraja, otvara stranice ove knjige u kojima i pruža na uvid razmišljanje i ocjenu svoje priče u kojima oživljava sjećanja na svoje djetinjstvo, običaje, događaje i ljude ali i bokeške legende i mitove”, kazala je Vučurović. “Okosnica autorove koncepcije ove knjige su 30 priča povezane nitima prošlosti, najčešće mrvicama sa bokeške trpeze. Ispričane su laganim stilom, jednostavno, sa dosta riječi koje karakterišu bokokotorsko jezičko područje. Mašo je i veliki gurman, kulinarstvo mu je u krvi. On ima neki šmekerski odnos prema jelima i zato je u knjigu uvrstio 145 recepta i fotografije iz ponude bokeške kuhinje”, kazala je Vučurović, predstavljajući ovu knjigu.

“Priče su pune dogodovština, detalja, opisa običaja, načina

S promocije

Kristina Miljenović

života, historiografije, te informacija o ljudima, pojmovima, vremenu kada se su malo zelja i gavica trebao vezat kraj sa krajem, kada su ljudi živjeli skromno, pošteno i posvećeno porodici”, impresije su Vlaste Mandić, autorice knjige “Bokeljska kužina”. “Vrijeme je to kada je kruh iz pekare sa Tabachine mirisao cijelim gradom. Za sladoled se trebalo izboriti, skupljanjem željeznog otpada uz obale Škurde i špiljarske kanice. Jelka od lovorike se s kitila trakama od krep papira i malo pamuka, itd. Iza svake priče sljede autohtoni recepti jela koja su se spremala sa proizvodima iz najuže okoline Škaljara, Grblja ili iz okućnica. Naše grbaljske pamidore, balancane, verzot, raštan, škaljarska blitva, salata... sve kako sazrijeva u stađonu. Kako je Mašova baba vazda zborila: stađonato je stađonato! Svaka priča odiše atmosferom porodice, uvijek na okupu za stolom, čije jedinstvo nije mogla razbiti mižerija toga vremena, već naprotiv još više je učvrstiti i povezati. Poslije toliko vremena imamo našega Cizilu, hroničara grada Kotora

iz prošlosti, u liku i djelu našega Maša”, kazala je Mandićeva, koja ovu knjigu posebno preporučuje mladim generacijama.

Autor je na kraju podsjetio na dugu tradiciju i otmenost

građanskog života Kotora u kome se prije 500 godina prodavao šafran, najskuplji začim na svijetu, a prije 300 godina su se pravili najpoznatiji točevi, salse među kojima i ona od luka česna. “Zahvaljujući Cizili znamo da je car na stolu imao baš taj prilog. Ali Boka je i ona druga strana medalje, otvorena mušulja ili komad staroga kruha i djeca u postelju. Malo kaše bez mlijeka, ali i trud bokeljskih Krtoljki, koje su za nadnicu gradile mulo i tukle kam”, podsjetio je Čekić.

Poslije ovakvih večeri slađe se spava a refreni ostaju u uhu da se tradicija od kužine do jezika naškoga i muzike ne zaboravi.

Svoju notu opštem ugođaju dale su učenice kotorske muzičke škole “Vida Matjan” Jelena Ojdanić na flauti i Kristina Miljenović na gitari, a brojnu publiku je u ime organizatora pozdravila Marija Mihaljiček, istoričarka umjetnosti.

Jelena Ojdanić

*I BOĆANJE JE SPORT ZA
OLIMPIJSKE IGRE*

Boćar Miroslav Petković – vrhunski sportaš s petnaest medalja

Boćanje kod nas još uvijek nije na pravi način prepoznato kao sport. Tu ima dosta prostora za rad s mladima i promjenu na bolje, a jedan od načina je i otvaranje škole boćanja.

Razgovor vodio:
Miro Marušić

Našeg sugovornika najbolje predstavljaju medalje koje je osvojio na međunarodnim natjecanjima i uspjesi koje je postigao u boćarkome sportu. Osvojio je zlato na Mediteranskim igrama 2009. godine, zlato i srebro na Svjetskom prvenstvu 2009. godine, srebro na Europskom prvenstvu 2010. godine, srebro i bronzu na Svjetskom prvenstvu 2011. godine,

srebro i bronzu na Svjetskom prvenstvu 2013., kao i srebro na Mediteranskim igrama iste godine, srebro na Europskom prvenstvu 2015., zlato i srebro na Svjetskom prvenstvu 2016., dva zlata na Igrama malih zemalja 2017., bronzu na Svjetskom prvenstvu u Maroku 2017.! Ovo je osobna karta najuspješnijeg sportaša Crne Gore, boćara Miroslava Petkovića iz Tivta.

Skromno, kakav je oduvijek i bio, u intervjuu za „Hrvat-

ski glasnik“ Miroslav Petković otkrio nam je trnoviti put kojim je prošao da bi stigao do uspjeha, razgovarao s nama o najdražoj medalji, školi boćanja, budućim planovima...

Vašoj kolekciji medalja pridružila se još jedna brončana na Svjetskom prvenstvu u Casablanci?

Na ovome Svjetskom prvenstvu igrao sam dvije discipline: krug i precizno izbijanje. U disciplini krug izgubio sam od

Miroslav Petković

reprezentativca iz Hrvatske, sa 19 : 18, i mislim da sam mogao dati puno više jer sam u krugu uvijek imao bolje rezultate. Međutim, to su neki trenuci u sportu koju odlučuju... Na kraju, osvojio sam peto mjesto. Što se tiče preciznog izbijanja, do finala sam stigao s najboljim rezultatima. Međutim, u finalu sam napravio jedan kiks... zapravo, možda to i nije bio kiks jer od 2009. godine ovoliki broj medalja mi-

slim da nijedan bočar na svijetu nije uspio osvojiti.

Pratio sam Vaš nastup preko live streama i čini mi se da otkad ste postali reprezentativac, nikada lošije niste odigrali precizno izbijanje. Imao sam dojam da Vas je sustigao umor?

Na to pitanje jako je teško odgovoriti. Na prvenstvima je posljednjih dana natjecanja prisutan veliki napor jer se igra veliki broj utakmica. Dan

prije sam igrao i ispao u krugu, a već sutradan sam igrao finale. Možda i jest umor presudio ili ipak nije do umora, ali veliki fizički i psihički napor je svakako. Evo primjera, na Prvenstvu Europe u Nici 2016. igrao sam dva finala u dva sata. Izgubio sam finale u pojedinačnoj borbi od predstavnika Italije. Nakon deset minuta igrao sam finale precizno i postigao rezultat od 33 boda od 37 mogućih, što nikada nitko nije na svijetu napravio u finalnim natjecanjima. Osvojio sam zlato. Znači, prije dvadeset minuta sam izgubio u jednoj disciplini da bih ubrzo postao europski prvak u drugoj. Tu je potrebna jaka koncentracija i naravno fizička spremnost. I onda se postavlja pitanje što je tu prevladalo!?

Imali ste problema prilikom odlaska na Svjetsko prvenstvo u Maroko? Što se dogodilo?

Na žalost, dogodila se pogreška u Bočarskom savezu i pogrešnom tumačenju međugraničnih propisa da državljanima Crne Gore nisu potrebne vize za Maroko. Inače, i od FIBE je stigao dopis da nam vize nisu potrebne. Kada smo stigli u Istanbul bilo je jasno da se ne može putovati bez viza, ali su nas pustili za Maroko kada smo im pokazali papire, poziv na Svjetsko prvenstvo. Kada smo stigli u Casablancu, na aerodromu smo čekali sedamnaest sati da bismo ušli u državu. Nije bilo jednostavno, ali smo i to prošli...

Što Vas očekuje u sljedećoj 2018. godini?

Od ove godine sam član Bočarskog kluba „Hidroelektrana“ iz Kupara. Potpisao sam ugovor s njima i ove sezone nastupam u Drugoj hrvatskoj bočarskoj ligi, jug. Sljedeće

godine su Mediteranske igre koje su meni posebno drage i, naravno, pripremat ću se za natjecanje na njima. Naime, 2009. godine osvojio sam prvo zlato za Crnu Goru od kada je postala nezavisna država, zatim Europsko prvenstvo.

Osvojili ste sve što se može osvojiti u boćarskom sportu. Očekujemo i medalje s Olimpijade 2024.!

Pariz će biti domaćin sljedećega Svjetskog prvenstva, a očekujemo da će boćanje postati olimpijski sport do 2024. u Parizu.

Naravno da mi je želja biti tamo i popeti se na postolje jer znam da to mogu. U Crnoj Gori sam osvojio sve što se može osvojiti, ali volim izazove, a olimpijske igre to zaista jesu.

Škola boćanja u Tivtu koju ćete voditi trebala bi uskoro početi s radom?

Smatram da će se u Boćarskom savezu Crne Gore mnoge stvari promijeniti i krenuti na bolje kada je u pitanju afirmacija boćarskog sporta. Postigli smo dogovor oko otvaranja boćarske škole koja bi trebala početi s radom sljedećeg mjeseca.

Škola će, kako ste već rekli, biti otvorena u Tivtu. Velike napore zajedno sa mnom uložila je i profesorica tjelesnog odgoja Olivera Mitošević, koja je inicirala cijelu priču. Bio sam u osnovnoj školi na prezentaciji ovog sporta. Još nije sve definirano, ali mislim da će škola zaživjeti i privući dosta mladih koji će tako imati priliku baviti se ovim sportom.

Na žalost, boćanje kod nas još uvijek nije na pravi način prepoznato kao sport. Tu ima dosta prostora za rad s mladima i promjenu na bolje, a jedan od načina je i otvaranje škole boćanja.

Koja medalja Vam je najdraža i za Vas najznačajnija?

Nikoga ne mogu kriviti, ali godinama sam od bivših selektora bio neopravdano zapostavljan. Prvi put sam 2009. godine došao na red igrati neku disciplinu koja nije brzinsko izbijanje, u kojoj sam bio najbolji u Crnoj Gori. Jasno je bilo da u brzinskom izbijanju zbog jake konkurencije nisam mogao osvojiti medalju, ali jesam u drugim disciplinama. To tadašnji selektor nije prepoznao. Selektor Mićo Vuksanović, koji je došao 2009. godine, postavio me da igram u preciznom izbijanju. To su bile Mediteranske igre na kojima sam osvojio zlatnu medalju, prvu za Crnu Goru od kada je postala samostalna država. To mi je jedna od najdražih medalja. Tada se u Crnoj Gori konačno saznalo za boćanje, a ja sam dobio status vrhunskog sportaša.

Prošle godine sam na Svjetskom prvenstvu osvojio zlato i srebro. Osjećaj je fantastičan, neopisiv. Zapravo, svaka medalja za mene ima svoju draž i vezuje me za neki poseban trenutak!

*POZNATA HRIŠĆANSKA RELIKVIJA RASPLET SVOJE SUDBINE I
DALJE ČEKA U PLAVOJ KAPELI NA CETINJU*

Ideje i podjele guše Filermosu

Kao poznavalac istorije ikone Bogorodice Filermore, Antun Sbutega izričito je demantovao tvrdnje da se radi „o jednoj od najvećih svetinja hrišćanstva, ikoni koju je naslikao Sveti Luka i koja ima basnoslovnu materijalnu vrijednost, procijenjenu na fantastičnih 10 milijardi dolara“

Ikona Bogorodice Filermore

Piše:

Jovan Nikitović/Pobjeda

Plava kapela Narodnog muzeja na Cetinju i dalje čuva ikonu Bogorodice Filermose. Ova poznata hrišćanska relikvija, po svemu sudeći, još neko vrijeme neće stići do svoje trajne kuće, budući da se u javnosti i dalje čuju oprečni predlozi o njenom budućem konačistu.

U posljednje dvije decenije, od kada je utvrđen identitet Filermose, bilo je puno ideja, projekata i raznih interesa vezanih za njenu valorizaciju i smještaj, ali je samo nekoliko dobilo i zvaničnu formu.

Namjera države i Prijestonice Cetinje već više godina je da Filermosu smjeste u adaptiranu Cetinjsku pećinu. Iako je gradonačelnik Aleksandar Bogdanović nekoliko puta govorio o mogućim datumima početka radova na adaptaciji, ni pećina ni Filermosa nijesu mrdnule s mjesta. S mjesta mrdaju jedino ideje, pa je početkom prošle nedjelje mitropolit Amfilohije ponovo ustalasio javnost predlogom da Mitropolija crnogorsko-primorska, zajedno sa Vladom, na Cetinju gradi zavjetni hram Svete trojice. U njemu bi, prema riječima Amfilohija, bila smještena ikona Bogorodice Filermose, ali i ruka Svetog Jovana Preteče i čestica Časnog krsta, koje se čuvaju u Cetinjskom manastiru.

Gdje je dom

Ideji da se ikona smjesti u Cetinjsku pećinu protive se i neki poznati crnogorski umjetnici, istoričari umjetnosti i stručnjaci za kulturnu baštinu. Niko, prema njihovom mišljenju, ne može garantovati da pećina neće plaviti, kako se više puta dešavalo u prošlosti.

Istoričar umjetnosti Aleksandar Čilikov ranije je za Pobjedu kazao da bi najbolja ideja

bila da se ikona, ruka Sv. Jovana Preteče i čestica Časnog krsta smjeste u novoizgrađeni crkveni objekat iza kojeg imperativno ne bi stajala ni Srpska, ni Crnogorska, ni Katolička crkva. Bio bi to, prema njegovim riječima, hram svih konfesija i mjesto u kojem bi se okupljali vjernici, hodočasnici i turisti sa svih krajeva svijeta.

Sa druge strane, prvi ambasador Crne Gore pri Svetoj Stolici i pri Malteškom redu, prof. dr Antun Sbutega, kazao je za Pobjedu da se ne protivi ideji o smještaju Filermose u Cetinjsku pećinu.

Antun Sbutega

„Mislim da bi to moglo biti dobro rješenje, pod uslovom da se obezbijedi sigurnost, da projekat bude adekvatan i ne previše skup. To rješenje ima prednost u tome što ne mora da se gradi novi objekat u istorijskom jezgru Cetinja, što bi bilo vrlo problematično“, kazao je Sbutega, koji je autor i nedavno objavljene monografije „Ikona vitezova. Istorija ikone Bogorodice Fileremske“.

Smještanje ikone u vjerski objekat, koji uvijek pripada

nekoj od hrišćanskih crkava, prema mišljenju Sbutega, u ovom periodu bilo bi problematično zbog kompleksnog odnosa vjerskih zajednica u Crnoj Gori, odnosno Srpske i Crnogorske pravoslavne crkve. Ti odnosi, kako kaže, imaju i političke i društvene dimenzije, a ne samo vjerske.

„Bogorodica, dakle i njena ikona, promovise i predstavlja univerzalnu ljubav, bezuslovno praštanje i mir, a ne sukobe i podjele, i zato treba izbjegavati svako rješenje koje bi imalo efekte suprotne od ovih vrijednosti“, rekao je Sbutega.

Nekoliko verzija

Sbutega je podsjetio da je u posljednje dvije decenije, od kada je utvrđen identitet Filermose, bilo dosta ideja vezanih za njenu valorizaciju i smještaj.

„Još 2007. je jedan italijanski arhitektonski studio, po crnogorskoj narudžbi, izradio projekat da se iznad Cetinjskog manastira sagradi hram za ikonu i relikvije. Projekat je bio promovisan na Cetinju, ali je zbog jakih kritika sa raznih strana napušten. Zatim je isti studio izradio projekat da se relikvije smjeste u adaptiranu pećinu na Cetinju, koji je Skupština prijestonice usvojila 2010. godine. No, na zahtjev naručioca, arhitektonski studio je taj projekat još dva puta mijenjao, ali do sada nijedan od tih projekata nije realizovan“, istakao je Sbutega.

Pored ovih ideja, prema njegovim riječima, pominjana je gradnja jednog manjeg provizornog objekta na Cetinju, dok se ne realizuje definitivni veći i reprezentativni objekat.

„Ideja je bila i da se ikona smjesti u neku od već postojećih crkava, ali nijedna od tih ideja nije bila prihvaćena“, kazao je Sbutega. Dodao je da nema ništa skandalozno ni

čudno da se ikona ne nalazi u crkvi, već u muzeju. Podsjetio je da se veliki broj veoma vrijednih i starih ikona nalazi u muzejima, galerijama i privatnim zbirnkama, između ostalog u vatikanskim muzejima, muzejima i galerijama u Moskvi i drugima.

Pored toga što je Sbutega prvi ambasador Crne Gore pri Svetoj Stolici i pri Malteškom redu, on je i vitez Suverenog viteškog malteškog reda, u čijem posjedu su, u davnoj prošlosti, bile tri hrišćanske relikvije. Sbutega je istakao da Malteški red smatra da su ikona i relikvije vlasništvo Crne Gore i da ona treba da odluči kako da ih na najbolji način valorizuje.

„Mišljenje Reda je da je sama Bogorodica izabrala da ova njena ikona, poslije vjekovne odiseje, dođe u Crnu Goru. Vatikan nema stav o tome“, kazao je Sbutega.

Netačne tvrdnje

Kao poznavalac istorije ikone Bogorodice Filermose, Antun Sbutega izričito je demantovao tvrdnje da se radi „o jednoj od najvećih svetinja hrišćanstva,

Antun Sbutega prima Veliki križ za zasluge za Malteški red

ikoni koju je naslikao Sveti Luka i koja ima basnoslovnu materijalnu vrijednost, procijenjenu na fantastičnih 10 milijardi dolara“.

„Te tvrdnje i razne druge mistifikacije i dezinformacije na ovu temu su posljedica neznanja i nedostatka istorijskih i drugih informacija“, rekao je Sbutega. Zato je, kako kaže, poslije dugogodišnjeg istraživanja izvora ove godine objavio u Italiji i u Crnoj Gori (u izdanju Narodnog i Pomorskog

muzeja) knjigu „Ikona vitezova. Istorija ikone Bogorodice Fileremske“, u kojoj je detaljno i dokumentovano opisao istoriju ove ikone i dvije relikvije, sa bogatom bibliografijom.

„Sveti Luka Evanđelista nije naslikao nijednu ikonu i ta legenda je nastala tek u 8. vijeku i odnosi se na više veoma starih ikona čiji autori su nepoznati. Filermosa je vrlo malo poznata izvan Malteškog reda i malog broja eksperata, a njena materijalna vrijednost nije basnoslovna“, kazao je Sbutega.

Teško je, prema njegovom mišljenju, govoriti i o njoj umjetničkoj, odnosno estetskoj vrijednosti, jer je sačuvan samo mali fragment provobitne kompozicije za koju ne znamo kako je izgledala, odnosno lice Bogorodice, koje je prilično oštećeno.

„Njena vrijednost je za hrišćane istočnog i zapadnog obreda duhovna, a pored toga je istorijska i kulturna, prije svega zato što je Filermosa zaštitnica Malteškog reda“, istakao je Sbutega.

Prvi dokumentovani istorijski podaci o njoj su sa kraja 14. vijeka, a njena prethodna

U sjedištu Malteškog reda

istorija je vezana za razne legende i tradicije. Riječ je o vizantijskoj ikoni, najvjerojatnije nastaloj u 7. ili 8. vijeku.

„Što se tiče relikvija, njihova vrijednost je prije svega duhovna i historijska. Postoji, inače, više ruka Svetoga Jovana Preteče, kao i brojne relikvije čestice Časnog krsta, od kojih jedna u katoličkoj župnoj crkvi na Prčanju“, naglasio je Sbutega.

Glas sa aukcije

Materijalna vrijednost najskupljih ikona, napominje Sbutega, kreće se od hiljadu do 100.000 eura u trenutku kada dođu na aukciju. Nemoguće je reći, kaže, kolika bi bila početna cijena ikone Bogorodice Filermose, jer bi na to uticali brojni faktori.

„Ako bi neki zaludenik bio spreman na aukciji da plati 100 milijardi dolara, onda ona njemu vrijedi toliko, ali je teško govoriti o objektivnoj vrijedno-

Vladin dom na Cetinju u kojemu je smještena ikona Bogorodice Filermose

sti. Podsjetiću da je jedna Gogenova slika početkom 2015. na aukciji prodana za nevjerovatnih 300 miliona dolara i to je najviša cijena koja je plaćena za jedno umjetničko djelo u historiji“, rekao je Sbutega.

Svojevremeno je, podsjeća Sbutega, Malteški red htio da od Crne Gore otkupi iko-

nu za 100.000 eura ili da je zamijeni za neko umjetničko djelo približne vrijednosti. Crnogorska Vlada je odbila, a potom je Malteški red odustao od te inicijative i Crnoj Gori prepustio odluku o tome na koji način će valorizovati ikonu i druge relikvije.

(Tekst nije lektoriran)

Nije realno očekivati veliki broj turista

„Ukoliko bi ikona Bogorodice Filermose bila smještena u Cetinjsku pećinu, lokalna vlast se nada i da bi to znatno podiglo turističku ponudu grada. Međutim, Antun Sbutega tvrdi da, bez obzira gdje su ikona i relikvije smješteni na Cetinju, nije realno očekivati da oni privuku ogroman broj turista i hodočasnika i da se prijestonica pretvori u novo Međugorje ili Lurd.

„Da bi se znatno povećao broj hodočasnika i turista koji ih posjećuju, treba ih prije svega na međunarodnom planu adekvatno promovisati, a to do sada nije učinjeno. U svakom slučaju, ikona i relikvije adekvatno valorizovane i promovisane bi znatno obogatile već bogato historijsko, kulturno i duhovno nasljeđe Cetinja i Crne Gore i dale doprinos razvoju duhovnog i kulturnog turizma“, rekao je Sbutega.

Ne postoji dokaz da je ikona vlasništvo SPC-a

Komentarišući tvrdnju Mitropolije crnogorsko-primorske da je ta vjerska institucija „zakoniti držaoc tri svetinje“, Sbutega napominje da je ikona Bogorodice Filermose, u toku svoje duge historije, puno puta mijenjala mjesto boravka i vlasnike.

„Koliko znam, ne postoji nijedan dokaz da je ona postala po bilo kom osnovu vlasništvo Srpske pravoslavne crkve. Kralj Petar ju je 1941. samo dao na čuvanje manstiru Ostrog, zajedno sa zlatom i drugim dragocjenostima. Isto tako relikvije su 1978. godine date Cetinjskom manastiru na upotrebu i čuvanje što svjedoče postojeći dokumenti“, kazao je Sbutega.

*DVOJE INŽENJERA BRODOGRADNJE IZ BOKE STVORILI SU
JEDAN OD NAJUSPJEŠNIJIH I NAJCJENJENIJIH PROJEKTNIH
BIROA U EUROPI*

Mardesign stvara neke od najimpresivnijih brodova svijeta

Generalno gledano, brodogradnja je pokretač društva koji u svakom slučaju stvara dobitak. Ne mora biti to trenutna ekonomska dobit, već razvoj samog društva

Piše:
Siniša Luković

Bokeljski iseljenik – kapetan Miloš Vukasović iz Orahovca kraj Kotora, prije više od stoljeća „udario je temelje“ moderne brodogradnje u Argentini i svojom golemom energijom i višestrukim talentima stekao ugled čovjeka koji je preporučio trgovinu i pomorski biznis u toj južno-američkoj državi. Da „iver ne pada daleko od klade“ pokazuje primjer bliske rođakinje kapetana Vukasovića, magistricice brodograđevnih znanosti Ranke Vukasović-Botice. Po rođenju i podrijetlu Oravčanka kao i njezin slavni predak, a po udaji Tivčanka, ova energična dama sa suprugom, također diplomiranim inženjerom brodogradnje Vedranom

Supružnici Botica-Vukasović

Ranka Vukasović Botica

Boticom, godinama vodi jedan od najuspješnijih i najcjenjenijih projektnih biroa u ovom dijelu svijeta – tvrtku Mardesign u Rijeci. S njom već godinama surađuju mnoga ugledna imena svjetske brodogradnje i industrije poput kompanija Rols Royce, Damen, STX France, Nordic Yards, STX Finland, Fincantieri, HDW, Blohm&Voss...

I Rankin suprug ima porodičnu tradiciju u brodogradnji – Vedranov pokojni otac, diplomirani inženjer Ante Botica, bio je dugogodišnji rukovodilac Konstrukcijskog biroa u vojnom brodogradilištu Arsenal u Tivtu. Supružnici Botica-Vukasović završili su 1993. - 1994. Tehnički fakultet u Rijeci - smjer brodogradnja – projektiranje i konstrukcija, pri čemu je Ranka bila student generacije. Vedran se zatim zaposlio u riječkom brodogradilištu „3. maj“, da bi se kasnije pridružio supruzi koja je počela raditi u kompaniji „Brodoprojekt“ Rijeka, što za sobom ima višedesetljetnu tradiciju konstruiranja čitavog niza trgovačkih i ratnih brodova. „Brodoprojekt“ je, na žalost, propao u tranzicijskim

vremenima pa supružnici Botica-Vukasović prelaze u brodogradilište „Viktor Lenac“ u Martinšćici kraj Rijeke. Tamo na njihovu inicijativu dolazi do modernizacije projektnog biroa uvođenjem u upotrebu modernih 3D alata za projektiranje brodskih konstrukcija i sistema. Željni daljnjeg iskustva i napredovanja 2000. godine Ranka i Vedran odlaze u Francusku gdje surađuju s jednim od najvećih EU brodogradilišta – Chantiers de l'Atlantique u Sen Nazeru na gradnji kruzera.

„U Francuskoj dolazimo do zaključka da bi bilo dobro otvoriti svoju firmu i tako 2001. otvaramo Mardesign. Prvi posao bio nam je nastavak rada za francusko brodogradilište na mega kruzerima za jednu od vodećih projektnih kuća u Finskoj, gdje smo preuzeli ulogu prenošenja potrebnog znanja kako bi se realizirao projekt za francusko brodogradilište”, objašnjava Ranka Vukasović-Botica ulazak njihove tvrtke na zahtjevno tržište svjetskog know-how u projektiranju i izgradnji nekih od tehnološki najkompliciranijih trgovačkih brodova današnjice. „Nakon godinu dana i uspješno odrađenog posla dolazi do krize u brodogradnji pa smo otišli u SAD gdje smo u brodogradilištu NASCO u San Diegu radili na više različitih komercijalnih i vojnih projekata. Nakon dvije godine vraćamo se u Europu gdje usko surađujemo s nekoliko njemačkih brodogradilišta, najviše s Nordic Yards (odnedavno MV-Werften) i ta suradnja ostaje sve do danas. Zadnjih godina surađujemo i s domaćim brodogradilištima, najviše s Uljanikom iz Pule”, kaže Ranka Vukasović-Botica koja je generalni direktor „Mardesigna”, tvrtke koja je

Sjediste Mardesigna u Rijeci

Mardesign

od dvoje zaposlenih u početku izrasla u projektni biro s 28 stalno zaposlenih inženjera i specijalista. Suprug Vedran u porodičnoj tvrtki je tehnički direktor, a koliko su dvoje bokeljskih inženjera uspješni najbolje svjedoči impozantan popis od 30-ak uglednih kompanija i brodogradilišta u SAD-u, Francuskoj, Hrvatskoj, Njemačkoj, Norveškoj, Španjolskoj, Italiji, Finskoj, Danskoj, Rumunjskoj, Vijetnamu i Japanu koji surađuju s Mardesignom i koriste njegove projekte i konstrukcijska rješenja.

„Počeli smo s ponudom poslova koji su bili bazirani na formi broda i njezinoj konstrukciji. Cijelo vrijeme koristimo najbolji 3D alat u svijetu - nekadašnji Tribon, a današnja Aveva. Razvojem firme došli smo u poziciju da nudimo projektiranje praktično svih segmenata broda. Razvijamo klasu trupa i cjelokupne opreme, kao i radioničku dokumentaciju trupa i opreme. Radimo razvoj forme broda, strukturu, cijevi, temelje, elektriku, internu komunikaciju i ventilaciju - praktično sve što čini jedan plovni objekt”, ističe Vukasović-Botica.

Filozofija njihove tvrtke je da imaju zadovoljne klijente koji će točno u ugovoreno vrijeme dobiti gotov najkvalitetniji mogući dizajn i projekt. Mardesign koristi najnovija tehnološka iskustva, stalno prati svjetske trendove u brodograđevnoj industriji i kontinuirano unapređuje znanje i sposobnosti svojih kadrova. Fleksibilnost, inovativnost, kreativnost, vrhunska kvaliteta i stalno nastojanje da klijentima uštede i vrijeme i novac prilikom izgradnje broda po njihovu projektu karakteristike su Mardesigna i upravo to malu tvrtku čini

vrlo poželjnim poslovnim partnerom najuglednijih svjetskih brodograđevinskih korporacija. Mardesign već tri godine zaredom dobiva i najveću AAA ocjenu svoga kreditnog rejtinga.

Poslovne referencije koje je tvrtka dvoje inženjera iz Boke u proteklih 16 godina stekla su više nego impresivne: njihov rad ‘ugrađen’ je u projektiranje velikih kruzera klase „Musica” i „Fantasia”, građenih za talijansku kompaniju MSC Cruises, odnosno broda „Norwegian Epic” za Norwegian Cruises, u „Vista” klasu velikih kruzera kakvih je do sada sagradila 11 talijanska korporacija Fincantierri za više velikih kruzring kompanija u svijetu te u nekoliko različitih tipova manjih i velikih brodova za prijevoz kontejnera, tankera, tegljača, jaružala, ledolomaca, feribota... Sudjelovali su u razvoju projekata i nekih tehnološki iznimno kompliciranih i zahtjevnih ratnih i trgovačkih brodova, poput T-AKE klase brodova za opskrbljivanje Mornarice SAD-a, fregata za Mornaricu Danske, patrolnih brodova za Švedsku, brodova za prijevoz automobila, tankera za prijevoz voćnih

Brod za prevoz automobila koji je radio Mardesign

Brod za prevoz stoke koji je rađen za Kuwait

sokova, putničko-kontejnerskog broda za Kanadu, teretnoga kontejnerskog broda-ledolomca za Skandinaviju, velikih RoPAX brodova za naručitelje iz Švedske i Francuske te čitavog niza specijalnih plovila za off shore naftnu industriju i industriju vjetroelektrana na moru. Ekspertiza dvoje bokeljskih inženjera ugrađena je i u ultraluksuznu giga-jahtu „Eclipse”, ruskog magnata Romana Abramoviča, koja je do prije nekoliko godina bila najveća privatna jahta na svijetu. O brodovima koji nastaju u Mardesignu možda najbolje govori podatak da su dva od njih bila akteri globalno poznatog serijala dokumentarnih TV-emisija „Mighty Ships” na Discovery Channelu.

Najnoviji projekt koji Mardesign razvija je veliki brod za prijevoz žive stoke koji je australaska korporacija Wellard naručila u pulskom brodogradilištu Uljaniku. Brod sposoban za prijevoz 10.000 grla krupne stoke ili 40.000 grla sitne stoke posebno je prilagođen za operacije između Australije i jugoistočne Azije. Osim što će donijeti do sada neviđeno poboljšanje uvjeta za rad posade, ali i života same stoke tijekom pomorskog transporta, ovaj brod bit će i ekonomski i ekološki vrlo efikasan. Za projektiranje tog

plovila, kao i ostalih, Mardesign koristi najsvremenija softverska rješenja i 3D tehnologiju.

„Svi poslovi koji se obavljaju u 3D verziji bazirani su u Aveva softveru. Današnja brodogradnja i ona u posljednjih 20 godina nezamisliva je bez 3D softvera. Svi poslovi koji se odrađuju šalju se iz našeg ureda u Rijeci u bilo koji dio svijeta direktno na radne mašine brodogradilišta koji režu sve elemente - od krojenja limova, profila za trup do savijanja ci-

Jedan od Mardesignovih specijalnih brodova

Kruzer MSC Fantasia

jevi. Isto tako radimo i dokumentaciju koja prati cijelu fazu sastavljanja i njezin redoslijed montaže, do zadnjeg elementa ili dijela broda”, objašnjava direktorica Mardesigna koja iz bogatog opusa te tvrtke teško može izdvojiti najizazovniji projekt kojim su se bavili.

„Svi redom su kompleksni - puno je, naime, faktora koji određuju težinu i kompleksnost, a u velikoj mjeri to ovisi i o samom brodogradilištu, njegovoj organiziranosti i zahtjevu u složenosti samog

Projekt Mardesignovog specijalnog broda

Kruzer NORWEGIAN EPIC

Platforma koju je konstruirao Mardesign

modela, odnosno dokumentacije. Ako bismo morali odabrati najkompleksnije projekte, to bi bila serija Wind Platformi za Nordic Yard, projekt suplajera za Rolls Royce brod UT - 7521 P-Myklebusthaug za tursko brodogradilište Beşiktaş, i aktualni projekt broda za prijevoz žive stoke za Uljanik”, kaže Vukasović-Botica.

Ona inače radi i kao asistent na Tehničkom fakultetu u Rijeci, na predmetu Čvrstoća i konstrukcija broda. Uvjerena je da brodogradnja pridonosi razvoju tehnološkog nivoa svake zemlje, zbog čega se nijedna država koja ima tu vrstu privrede nikako ne odriče brodogradnje, bez obzira na to stvara li joj ta grana zbog prilika na globalnome tržištu trenutno financijski profit ili gubitak.

„Generalno gledano, brodogradnja je pokretač društva koji u svakom slučaju stvara dobitak. Ne mora biti to trenutna ekonomska dobit, već razvoj samog društva. Činjenice koje tome govore u prilog su sva mnogobrojna nova brodogradilišta otvorena proteklih 20-ak godina u Kini, gdje su se nakon toga razvili i ostali segmenti tj. tvrtke koje proizvode opremu i sve visokoobrazovne ustanove koje stvaraju stručni kadar”, ističe direktorica Mardesigna.

Putnički kontejneras za Kanadu

RoPAX rađen za Francusku

T-AKE brod za američku Mornaricu

CRNA GORA NE TREBA ŽRTVOVATI INDUSTRIJU ZBOG TURIZMA

Na pitanje kako gleda na strateško opredjeljenje Crne Gore da ukida industriju, posebno u primorju u korist razvoja turizma, Vukasović-Botica rekla je da se slično proteklih godina dogodilo i u Hrvatskoj.

„Mislim da Crna Gora prati što se događa u Hrvatskoj, ali pri tome ne analizira koje su bile pogreške kako bi ih samim time izbjegla. Voljela bih da se varam. Evidentno je da se Crna Gora rješava industrije i da je svu težnju prebacila na turizam koji je uslužna djelatnost. Ako je

to i djelomično točno, mogu izraziti žaljenje i skepsu jer drugi put može donijeti dugoročan napredak i razvoj društva, onakvog kakvog bismo ga svi mi rado vidjeli. Prije svega mislim na važnost školstva i razvoj školskih ustanova kao generator napretka, a koje realno, bez neke konkretne industrije, nemaju svijetlu budućnost. Mi se često znamo šaliti i reći da ako je turizam prosperitet, tada bi ga razvijali i Nijemci i o njemu bi ovisili, međutim činjenica je da se oni nikada ne odriču industrije i takvog razvoja. Put

Crne Gore je uvelike teži jer nema infrastrukturu za ozbiljnije brodogradilište osim Bijele koju, koliko sam upoznata, namjeravaju prodati ili zatvoriti. Ako je objašnjenje da industrija i turizam ne idu skupa, ni s time se ne bih složila jer takav primjer imamo u Puli gdje uspješno opstaju oba segmenta. Stvar je odluke, a za dobre i kvalitetne odluke nikad nije kasno - u Crnoj Gori ima još uvijek kvalitetnog kadra za takav razvoj i nastavak”, poručuje Vukasović-Botica.

**REALIZACIJA ZAJEDNIČKOG PROJEKTA POD NAZIVOM
CRNOGORSKI KNJIŽEVNICI U ZAGREBU I HRVATSKI U
PODGORICI**

Večer s Pavlom Goranovićem

Piše:
Danilo Ivezić

Nakon uspješnog predstavljanja Ivane Simić Bodrožić u Tivtu (2015.), akademika Mladena Lompara u Zagrebu (2016.), Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore organizirali su 10. listopada u Europskom domu u Zagrebu Večer s akademikom Pavlom Goranovićem.

Specifičnost ovog projekta je u tome da crnogorski književnici u Zagreb dolaze u organizaciji Hrvatskoga nacionalnog vijeća, a hrvatski u Podgorici u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine, s ciljem predstavljanja istaknutih suvremenih književnika ovih dviju država u sredinama druge, kao aktivnost dviju nacionalnih zajednica u jedinstvenoj programskoj aktivnosti.

Moderator večeri bio je Danilo Ivezić, uz sudjelovanje: dr. sc. Vande Babić, akademika Dimitrija Popovića, glumca Gorana Matovića, književnika Ivice Prtenjače i Pavla Goranovića.

Pjesnici uvijek imaju svoje kiše, zaštitne gradove, prepoznatljive ulice...

Večeri su, među ostalima, prisustvovali i prvi savjetnik Veleposlanstva Crne Gore u Republici Hrvatskoj Milo Lučić, akademik Tonko Marović, režiser Veljko Bulajić, savjetnik u Središnjem držav-

nom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske Milan Bošnjak...

Na početku večeri prisutnima su se obratili predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Dušan

Z. Deković

Mišković i Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore koji je istaknuo kako je cilj projekta „rušiti stereotipe, kako u Republici Hrvatskoj, tako i u Crnoj Gori, jer znamo da su države samo geografski pojmovi, a od mudrog i pravilnog angažiranja ljudi s obje strane odnosi u državama mogu biti loši ili dobri“.

Profesorica Vanda Babić opisala je Goranovićevo pjesništvo kao „riječ koja nas vodi negdje između stvarnosti i sna vlastitosti; uvodi nas u nutrinu i traži od nas promišljanje... Nema tu razbacivanja lakim riječima i gađenja jeftinim emocijama. Tu je sve poredano prema odabranom kriteriju: domovina, zavičajnost, ljubavi, odlasci, ljeta i jeseni... Sasvim sigurno

D. Mišković

Goranović ne pristaje na osrednjost. Njegovi stihovi imaju težinu iščitane knjižnice knjiga, pjesnika prozaika, filozofa i njegov dar je samo temelj i nešto od čega ne može objeći. Stihovi mu teku mislima i on ih zapisuje, no ne kao goli izričaj, već kao uređenu djevojku, s ukrasima pjesničkih mu autoriteta, učitelja od kojih je crpio razinu znanja i utjelovio ih u svoju pjesničku riječ...“.

„Goranovićevo život“, kako reče pjesnik Ivica Prtenjača, „podijeljen je u dvije zone – društvenu i pjesničku i nijedna nije nauštrb druge. S Pavlom i njegovim stihovima družim se

dugi niz godina, postali smo i prijatelji, a s obzirom na fizičku sličnost često i organizatori mnogih igrokaza zamjene identiteta na festivalima poezije...“.

Akademik Dimitrije Popović posebno se osvrnuo na Goranovićeve sentimentalni odnos prema knjizi i „opojni, zavodljiv miris njegove poezije... njegovu minucioznost i pažnju na detaljima, na realnosti, kao u sceni koja se odvija u retrovizoru automobila u prometnoj gužvi na cesti prema Cetinju...“.

Tijekom večeri Goran Matović je u nekoliko navrata prisutne podsjetio kako to piše Pavle Goranović, recitirajući izbor iz njegove poezije.

Kraj večeri autor Pavle Goranović posvetio je nedavno preminulom Mladenu Lomparru, velikanu crnogorske, ali i hrvatske poezije i književnosti recitirajući svoju pjesmu posvećenu njemu - *Klub boćara*.

U KOTORU JE OSNOVANO, UZ HRVATSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO CRNE GORE, HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO „NAPREDAK“ I MATICU HRVATSKU - OGRANAK ZA BOKU KOTORSKU, JOŠ JEDNO DRUŠTVO S HRVATSKIM PREDZNAKOM:

Hrvatsko kulturno društvo „Tomislav“

Piše:
Ljiljana Velić

Hrvatsko kulturno društvo „Tomislav“ osnovala je grupa entuzijasta iz Kotora prije tri godine. Uporište za njegov osnutak bilo je u snažnome kulturnom djelovanju hrvatske zajednice u drugoj polovici devetnaestog stoljeća pa sve do kraja Drugoga svjetskog rata kada je na

Mladi su znatiželjna bića, a njihova okolina treba biti prvo mjesto gdje mogu otkrivati i stjecati znanje.

prostorima Boke kotorske djelovalo šezdesetak kulturnih i sportskih društava hrvatskoga predznaka.

Danas udruga „Tomislav“ ima 250 članova i ima ten-

denciju rasta upravo zato što se prepoznaje svrha njegova postojanja i rada.

„Veže nas zajednički osjećaj pripadnosti i želja za afirmiranjem naše kulturne baštine.

ima kao budućim nositeljima kulture. Mladi su znatijelna bića, a njihova okolina treba biti prvo mjesto gdje mogu otkrivati i stjecati znanje.

Kotor je grad duge povijesti i bogate tradicije te vrijedne kulturne baštine. Mladi trebaju upoznati svoj grad da bi ga voljeli. U planu su organiziranje različitih

tematskih koncerata ovisno o projektima.

„Želimo djeci i mladima također usaditi osjećaj odgovornosti za svijet u kojem žive, razvijati pozitivna stajališta o zaštiti životne okoline i uključivati se u rad na projektima od društvenog značaja. U radu i djelovanju humanitarne sekcije mladi se uče socijalnoj osjetljivosti i važnosti humanitarnog djelovanja“, istaknula je Zrinka.

U svom radu polazimo od činjenice da su čovjek i kultura povezani posebnom sponom jer čovjek stvara kulturu koja osigurava osobni razvoj svakog od nas. Boka kotorska bila je oduvijek plodno tlo za ovakav način razmišljanja gdje su se kultura i tradicija njegovale i prenosile stoljećima mladim naraštajima kao najdragocjenije blago“, rekla je aktualna predsjednica Društva Zrinka Velić.

Hrvatsko kulturno društvo „Tomislav“ bavi se kulturnim amaterizmom, a posebno programima koji pridonose poticanju suradnje i zajedništva između pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori. Od posebnog značaja je da rad nevladinih udruga hrvatskog predznaka bude medijski vidljiv te da se potiče razumijevanje i suradnja te njeguje bogatstvo raznolikosti sadržaja u hrvatskoj zajednici.

Kulturni identitet Hrvata Boke kotorske obilježila je kršćanska vjera i dala duboki pečat u tradiciji i kulturnoj baštini. Očuvanjem i zaštitom tradicije i kulture hrvatske zajednice HKD „Tomislav“ daje puni doprinos razvitku multikulturalnosti u Crnoj Gori. Razumijevanje, suradnja i poticanje tolerancije su bogatstvo čitavog društva.

U svom radu Društvo je posebno okrenuto djeci i mlad-

Mješovita klapa Sastanak

grupnih aktivnosti i tematskih predavanja čija će svrha biti upoznavanje mladih s povijesnim, kulturološkim i umjetničkim vrijednostima Kotora i Boke te posjet mnogim lokalitetima vezanim uz bogato kulturno naslijeđe Boke kotorske.

Uz rad dječjeg zborra, prve dječje klape u Crnoj Gori – „Kotorski gardelini“, uspješno radi i mješovita klapa „Sastanak“, kao i recitatorska sekcija, pridonoseći razvoju kulturnog identiteta mladih koji su sastavni dio programa uskrsnih i božićnih koncerata te

Sopranistice Nada Baldić i Bojana Pejanović na Uskrsnom koncertu u katedrali 2015

Nedavno je održan vrlo zapažen koncert pod nazivom „Samo more nosim ja u duši“. Divni vokali, prepoznatljive dalmatinske skladbe, talentirani mališani – to je ono što su posjetitelji mogli vidjeti i doživjeti u koncertnoj dvorani muzičke škole „Vida Matjan“ - crkvi sv. Duha u Kotoru.

Voditelji programa bili su Ljiljana Velić i Anto Petrović, koji su pozdravili sve nazočne, među kojima je bio i Veselko

Katarina Belan na koncertu Raspjevana Boka održanom 2017.

iskazala Katarina Belan. Večer su svojim nastupom i moćnim vokalima uveličale sopranistica Bojana Pejanović i mezzosopranistica Nada Baldić, uz korepetitora profesora Dejana Krivokapića.

Poseban pečat koncertu dala je mješovita klapa „Sastanak“, s voditeljicom Nadom Baldić, koja je izvodila poznate klapske hitove poput „Ne diraj moju ljubav“, „Samo more nosim ja u duši“, „Zora bila“,

„Da te mogu pismom zvati“... Gromoglasan pljesak publike i pjevanje u glas s klapom bio je dovoljan pokazatelj koliko su svi prisutni uživali u predivnoj večeri te koliko emocija može izazvati lijepo klapsko pjevanje.

Pokrovitelji koncerta bili su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti općine Kotor.

Grubišić, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća i Marijo Brguljan, predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore te su izrazili zahvalnost svima koji su pomogli u realiziranju ovoga koncerta.

Dječja klapa „Kotorski gardelini“, s voditeljicom Nadom Baldić, oduševila je nazočne svojim izvedbama pjesama poput „Boko moja mila“, „Serenada“, „Oj violo“ i ostalima. Svojim recitacijama o moru i gradu počastio je prisutne mladi Pavo Vičević, Kristina Petrović recitirala je pjesmu Josipa Pupačića, a Anto Petrović pjesmu Viktora Vide, dok je svoje umijeće na klaviru

Nastup klape Sastanak na okruglom stolu u crkvi sv. Pavla

*SJAJAN USPJEH HRVATSKOG REPREZENTATIVCA
U MONTREALU*

Tin Srbić prvak svijeta na preči

Priredio:
Joško Katelan

Tin Srbić novi je prvak svijeta na preči! Ovaj 21-godišnji Zagrebčanin ostvario je ovaj senzacionalan rezultat posljednjeg dana svjetskog prvenstva u Montrealu. To je ujedno i najveći uspjeh u povijesti hrvatske gimnastike.

Srbić je u finale preče ušao s trećim rezultatom, a u svom premijernom nastupu u društvu najboljih svjetskih gimnastičara odvežbao je do nevjerojatnog uspjeha. Za ulazak u finale Tin je u kvalifikacijama odradio vježbu za ocjenu 14.366, a onda je u finalu otišao korak dalje. Besprijekor-

**Hrvatski
gimnastičar
ostvario svoj i
najveći uspjeh u
povijesti hrvatske
gimnastike
odradivši vježbu
za ocjenu 14.433**

no odradenu vježbu suci su nagradili ocjenom 14.433, što je članu zagrebačkog Gimnastičkog kluba »Hrvatski sokol« donijelo uvjerljivo zlato.

Drugo mjesto osvojio je Nizozemac Epke Zonderland, koji

je u finale ušao s najboljim rezultatom, odnosno ocjenom identičnom onoj koju je u finalu zaslužio senzacionalni hrvatski gimnastičar. Zonderland, olimpijski pobjednik iz Londona i svjetski prvak iz Antwerpena (2013.) i Nanninga (2014.) na kraju se morao zadovoljiti ocjenom 14.233. Bronca je također otišla u Nizozemsku. Bart Deurloo za svoju je vježbu dobio ocjenu 14.200, što mu je također bilo dovoljno za njegov najveći uspjeh u karijeri.

Bez medalje je ostao Švicarac Pablo Braegger, aktualni europski prvak na preči na kraju se morao zadovoljiti četvrtim mjestom. Bez medalje je ostalo još nekoliko velikana svjetske gimnastičke scene. Svi su bili prinuđeni zapljeskati senzaci-

onalnom hrvatskom pobjedniku.

Hrvatska gimnastika je do sad na svjetskim prvenstvima osvojila samo jednu medalju i to onu Marija Možnika koji je 2014. godine bio brončani, također na preči. Zanimljivo je da je Tin upravo Marija Možnika apostrofirao kao svoga najvećeg sportskog idola. Inače, svojim do sada najvećim uspjehom Srbić je smatrao pobjedu na Svjetskom kupu u Osijeku ostvarenu u svibnju ove godine.

Tin Srbić rođen je 11. rujna 1996. godine u Zagrebu; gimnastiku je počeo trenirati 2000. godine u „Hrvatskom sokolu“, a od 2006. godine član je hrvatske reprezentacije. Trener mu je Lucijan Krce. Tin je student Sveučilišta u Zagrebu, a radost nakon pobjede podijelio je s jedinom hrvatskom predstavnicom u Montrealu, Anom Derek, koja mu je djevojka.

(djelomično preuzeto iz „Novog lista“, ponedjeljak, 9. listopada 2017.)

Rezultati finala preče:

1. Tin Srbić (Hrv) 14.433,
2. Epke Zonderland (Niz) 14.233,
3. Bart Deurloo (Niz) 14.200,
4. Pablo Braegger (Švi) 13.733,
5. Hidetaka Miyachi (Jap) 13.733,
6. David Beljavskij (Rus) 13.533,
7. Randy Leru (Kuba) 13.100,
8. Oliver Hegi (Švi) 12.733.

Hrvatska građanska inicijativa proslavila 15. obljetnicu

Velikim koncertom poznate zadarske klape „Intrade“ Hrvatska građanska inicijativa proslavila je 28. listopada 15. obljetnicu postojanja.

U punoj dvorani „Župa“ u Tivtu mnogobrojnim simpatizerima, članovima HGI-ja, kao i gostima obratio se veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić.

„Ovdje sam deset mjeseci, i što sam dulje s vama, to ste mi bliži i svaki put kad dođem k vama, dolazim svojim i tako mi je ugodno kao da sam doma. Ja tumačim da je Hrvatska građanska inicijativa i hrvatska i građanska, što znači ako je građanska onda je uključiva, a ako je inicijativa znači da će nove puteve tražiti i za ostvarenje interesa ove hrvatske zajednice ovdje u Crnoj Gori, ali da će pomoći i naći najbolje puteve Crnoj Gori“, rekao je veleposlanik Grubišić.

Nazočnima se prigodnim riječima obratila predsjednica HGI-ja Marija Vučinović: „S ponosom ističem da Hrvatska građanska inicijativa, zahvaljujući našim predstavnicima u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, uspješno unaprjeđuje i afirmira hrvatsku nacionalnu zajednicu u Crnoj Gori. Na taj način, ne manje važno, šaljemo i jasnu poruku da smo ravnopravan narod i da, kao i drugi narodi, imamo pravo na svoje predstavnike. No, sve ovo ne bismo ostvarili da nije i vas, dragi prijatelji, koji ste shvatili i koji i danas razumijete da samo jedinstveni možemo postići svoj cilj. A to znači da preko naših legitimnih političkih predstavnika imamo garanciju da će naša prava biti ostvarena, a naš identitet sačuvan. Vjerujem da smo našim zajedničkim radom i zalaganjem u izgradnji i afirmaciji države Crne Gore, kao demokratske i multikulturalne zajednice, dovoljno pokazali i dokazali da je hrvatska nacionalna zajednica i te kako utemeljena u njenoj biti.“

„Sada, nakon 15 godina, smatram da niti jedna naša temeljna odrednica nije dovedena u pitanje. Naprotiv, svojim političkim djelovanjem HGI je od uvijek, kao i što radi danas, davala nemjerljiv doprinos očuvanju stabilnosti i ustavnog poretka Crne Gore, a to ćemo činiti i ubuduće. Stoga vas podsjećam da se HGI u svome stranačkom programu od osnivanja, 2002. godine zalagala za obnovu neovisnosti države Crne Gore, kao i njezin put u NATO i EU. Crna Gora je danas članica NATO saveza, a tome su i HGI i hrvatska nacionalna zajednica dale nemjerljiv doprinos. Znamo da je Hrvatska građanska inicijativa važan most suradnje između Crne Gore i Republike Hrvatske, a samim time i EU-a, te i na taj način, iako brojčano najmanja zajednica, dat ćemo značajan doprinos našoj državi Crnoj Gori u procesu pristupanja Europskoj uniji“, istaknula je Marija Vučinović.

Goste je zabavljala ženska klapa iz Zadra, a nakon nje atmosferu je zagrijala klapa „Intrade“ s Tomislavom Bralićem. „Croatia, iz duše te ljubim“, „Zalutali pogled“, „Ti, samo si ti“, „Nisam te sriće“, „Ispod tvoje balature“ samo su mali dio onoga što je klapa poklonila publici. Poznati hitovi i divni vokali natjerali su publiku da ustane i pjeva zajedno s klapom. Mnoštvo emocija, gromoglasan pljesak i opće oduševljenje nazočnih učinili su da ova noć bude nezaboravna i da HGI na najbolji način proslavi obljetnicu.

Radio Dux

Potpisan ugovor o ustupanju tvrđave na Prevlaci konavoskoj općini

Zapuštena austrougarska utvrda na Prevlaci od 24. listopada je i službeno pod upravom Općine Konavle. Ministar državne imovine Goran Marić s konavoskim načelnikom Božom Lasićem u Cavtatu je potpisao ugovor o korištenju tvrđave na Prevlaci.

Tako država nekadašnji vojni objekt na rtu Oštro prepušta Općini Konavle koja će u dogovoru s Društvom prijatelja dubrovačke starine zatim otpočeti obnovu, a planirano je otvoriti muzej austrougarske ratne mornarice s naglaskom na hrvatskoj komponenti.

“Prije dva i pol mjeseca započeli smo razgovore o ovom projektu i obećao sam potpisivanje ugovora do Dana Općine. Danas smo tu, pokazujemo da je Prevlaka simbol hrvatskog prkosa. Ovim činom prekida se stoljetni status Prevlake kao simbola otimanja, nasrtaja i neprijateljstava. Ovim Prevlaka prestaje biti točka neprijateljstva. Na nju dolaze pri-

jatelji iz Društva prijatelja dubrovačke starine koji znaju kako očuvati povijesne vrijednosti”, istaknuo je ministar Marić te izrazio nadu da će Prevlaka s novim sadržajem postati najposjećenija tačka Republike Hrvatske.

Načelnik Lasić zahvalio je ministru Mariću koji je, kako je rekao, pokazao da državna administracija može biti učinkovita.

“Nakon 25 godina dobili smo tvrđavu na Prevlaci, napominjem da nije bilo nikakvih imovinsko-pravnih prijedora, ovo je vlasništvo Republike Hrvatske”, ustvrdio je Lasić.

Osim muzeja s eksponatima, od odora do oružja i odlikovanja do dijelova brodova, u planu je u kompleksu otvoriti i akvarij s jadranskim ribama, te vidikovcem uz odgovajuće sadržaje za samoodrživost objekta.

Potpisivanju ugovora prisustvovali su i saborska zastupnica Sanja Putica te dubrovačko-neretvanski župan Nikola Dobroslavić koji su naglasili važnost obnove zapuštenog državnog vlasništva u svrhu obogaćivanja turističke ponude.

Izvor: www.dubrovacki.hr – www.hina.hr
Foto: Boka News

Splitska fešta uz šampanjac, vatromet, fanfare i buran pljesak za Kotorane

Na 86. Mrdujskoj regati, koja je održana 8. listopada, trijumfovala je posada "Tutta Trieste 2" sa 27-godišnjim skiperom Milošom Radonjićem iz kotorskog kluba Lahor, koja je nakon 2:35,42 sata jedrenja, po jakoj buri uspjela doći prije svih, prije flote od 191 jedrilice koliko ih je u 11 sati startalo podno splitskog Sustipana i uputilo se prema otočju Mrduji, zajedrilo oko njega i nazad u Split.

Osam minuta iza njih prolaz kroz cilj sviran je Toniju Bulaji za kormilom "Ola" iz JK Marina Kaštela, dok se treće jedreno vrijeme ovogodišnje tradicionalne Labudove regate piše brodu "Fatamorgana 2" skipera Mate Arapova iz JK Mornara.

Uz šampanjac, vatromet, fanfare i buran pljesak podrške, uručene sunagrade i medalje pobjedničkoj posadi. Pomorskom strojaru, Milošu Radonjiću, pobjednički pokal uručio je gradonačelnik grada Splita Andro Krstulović Opara, dok je drugi pokal medijskog pokrovitelje Slobodne Dalmacije primio iz ruku glavnog urednika Jadrana Kapora. A 12-članoj posada, među kojima i jednoj dami, medalje je oko vrata stavio Žarko de Grisogono, predsjednik JK Labuda, kluba organizatora ove najstarije i najmasovnije regate na Jadranu.

"Nismo se baš nadali trijumfu u ovako jakoj konkurenciji. Čak smo se i prevrnuli, pa imali havariju, no uspjeli smo Mrduju okrenuti kao drugi", zadovoljno je rekao Miloš koji je sa bratom Markom ima tek tri mjeseca vlasnik ove jurilice tipa "Ceecarelli 53" duge 17,20 metara, a na brodu je jedrilo njih 12, među kojima i jedna dama Iva Malešević, koja je očito donijela sreću i epitet pobjednika 86. Mrdujske regate.

Ujedno su nagrade uručene prvoplasiranim po skupinama, ali i laureatima Mrdujske regate, kormilarima za vjernost, odnosno dugogodišnje jedrenje.

Uz povelje, te brončane, srebrne i zlatne plakete, darovan je i zlatni prsten Anti Tonku Čapkunu i to

za više od 25 godina sudjelovanja na ovoj legendarnoj jedriličarskoj utrci. “Trofej ing. Žarka Deškovića” dobio je Ivan Kuret kormilar “Oriona 2” iz JK Labuda, dok je pokal za najbrži brod do otočića Mrduje otišao u ruke Rajku Kujundžiću skiperu “Molo Longo Tutta Trieste” riječkog kluba Galeb.

Dodijeljena je i nagrada za fair-play, odnosno posljednja jedrilica regate i to brodu “Anastasia”, skipera Šiniše Bizjaka iz JK Špinut.

www.slobodnadalmacija.hr

Foto: Božidar Vukičević/Hanza media

Hrvatska obilježila Dan neovisnosti

Republika Hrvatska obilježila je 8. listopada Dan neovisnosti. Hrvatski sabor donio je 8. listopada 1991. godine jednoglasno Odluku o raskidu državnopravnih veza Republike Hrvatske s ostalim republikama i pokrajinama bivše SFRJ.

Sabor je tada utvrdio da Republika Hrvatska više ne smatra legitimnim i legalnim ni jedno tijelo tadašnje SFRJ te da ne priznaje valjanim niti jedan pravni akt bilo kojeg tijela koje nastupa u ime bivše federacije, koja više kao takva ne postoji.

Ta je saborska odluka donesena nakon što je prethodnoga dana istekao tromjesečni moratorij na hrvatsku Ustavnu odluku o samostalnosti i suverenosti, koju je Sabor donio 25. lipnja 1991. godine.

Naime, stupanje na snagu ove Odluke odgođeno je tada za tri mjeseca na temelju Brijunske deklaracije od 7. srpnja, odnosno na zahtjev Europske zajednice kako bi se jugoslavenska kriza pokušala riješiti mirnim putem.

Istoga dana kada je istekao moratorij na hrvatsku Odluku o samostalnosti, zrakoplovi JNA bombardirali su povijesnu jezgru Zagreba i Banske dvore u kojima je bilo smješteno tadašnje državno vodstvo na čelu s predsjednikom Franjom Tuđmanom.

Radio Dux

Poklon gradu – Koncert Kaliopi

Koncert popularne regionalne zvijezde Kaliopi održan je 6. listopada na glavnome gradskom trgu u Kotoru.

Makedonska umjetnica specifičnoga glasa još jednom je opravdala epitet najboljega vokala balkanske muzičke scene. Kotorani i gosti imali su priliku uživati u hitovima kao što su: Crno i belo, Rođeni, Kofer ljubavi, Mrvica, Vučica, Poželi, Melem, Jutro i druge.

Organizator, JU Kulturni centar „Nikola Đurković” Kotor, uz medijske sponzore Radio Kotor i Kotor TV, odlučio je da ovaj koncert bude POKLON GRADU, a Kaliopi je zaista priredila večer za pamćenje.

Radio Kotor

Kotorani ne zaboravljaju...

Grupa građana iz Kotora na Dan mrtvih upalila je lumine i odala spomen Kotoranima koji počinjavaju na Campo Santo ili svetom polju, kotorske srednjovjekovnom groblju uz srušeni samostan sv. Franje koji je osnovan davne 1288. godine.

Dok su palili lumine nisu željeli da ih se fotografira niti da se njihova imena spominju, uz njih je bio svećenik koji predvodio molitvu, pomolili su se za sve pokopane na najstarijem gradskom groblju u Kotoru, koje je zaboravljeno u srcu grada.

Campo Santo najstarije je gradsko groblje ne samo u Kotoru, već i puno šire, jedinstveno na našoj obali, na kojem su tijekom srednjeg vijeka pokopani Kotorani, plemići, pisci, zanatlije, crkvena lica, tu su grobnice poznatih kotorskih porodica Drago, Bolica, Grubonja, Bizanti, tu je i grob Novaka Kovača, zlatara Miha Spice, vjerojatno i grob fra Vite, maloga brata iz Kotora koji je sagradio najljepši spomenik srpske srednjovjekovne arhitekture Visoke Dečane, kao i mnogih drugih Kotorana koji su nas zadužili da imamo Kotor ovakav kakav je danas, grad upisan na Listu svjetske kulturne baštine. Iako sama riječ groblje asocira na svijet mrtvih, ovi grobovi pružaju mnogobrojna svjedočanstva o životu ljudi koji su u njima pokopani, a samim time i o vremenu i gradu u kojem su živjeli, to je izvrsna slika života preslikana na kamene nadgrobne ploče.

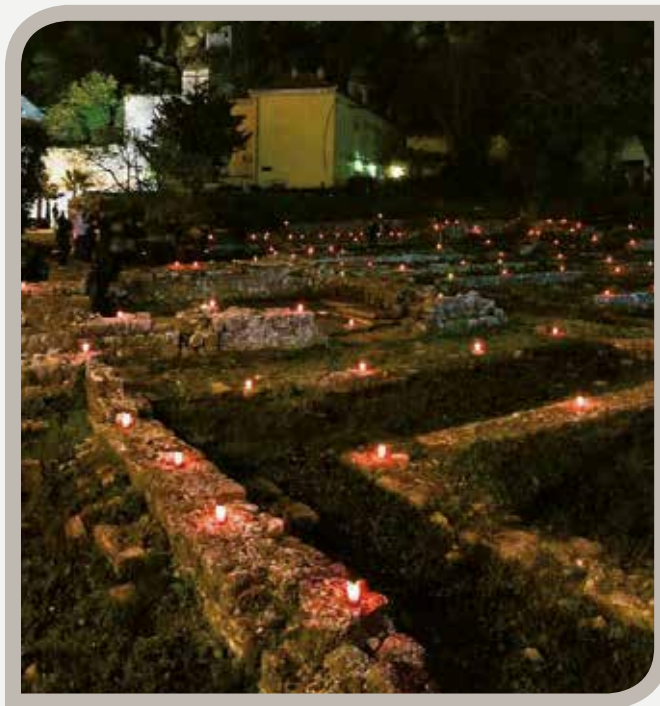
Zato ovo mjesto nije samo arheološko nalazište ili spomenik kulture, ima tu nešto puno dublje, tu

počinjavaju naši preci, naši Kotorani, dio našeg identiteta, dio našeg naslijeđa, dokaz je to da nismo od jučer. Zato ne smijemo dopustiti da nam unište ovo groblje, da izgubimo jedan od identitetskih simbola Kotora, da izgubimo onaj genius loci ili duh mjesta koji je stvaran stoljećima, čiji su dio i oni koji počinjavaju na franjevačkom groblju i da na kraju izgubimo građane Kotora i onu nematerijalnu kulturnu baštinu, jezik i običaje čiji su oni nositelji, poručila je grupa građana.

Noseći lumin Kotorani koji su inzistirali na anonimnosti poklonili su se sjenima onih koji su nam ostavili u naslijeđe nemjerljivo kulturno i duhovno bogatstvo...

Boka News

Svi sveti i Dan mrtvih – svijeće i cvijeće

Misnim slavljinama diljem Boke kotorske 1. studenoga obilježen je spomen na svete mučenike, blagdan Svih svetih, a 2. studenoga, na Dan mrtvih, mnogi su posjetili grobove najmilijih, zapalili svijeće i pomolili se za pokojnike.

Dan sjećanja, Mrtvi dan, obilježava se od početka XI. stoljeća na poticaj sveca, benediktinskog opata iz Clunyja, svetog Odilona. Po kršćanskoj tradiciji,

Sv. agata Dušni dan 2017.

koju su prihvatili i mnogi nekršćani, ta dva dana u godini vjernici se posebno sjećaju i u duhu povezuju sa svojim pokojnicima, a time jačaju i svoju vjeru u zagrobni život i Božju nagradu.

Pod izrazom „svi sveti” ne misli se samo na one koje je Katolička crkva službeno proglasila svetima, nego i na sve one koji nisu stavljeni na oltar ili u kalendar, a ostvarili su velika djela ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

Boka News

Službeni posjeti ministrici Vučinović

Ministrica bez portfelja u Vladi Crne Gore Marija Vučinović primila je 30. listopada u službeni posjet veleposlanika Republike Slovačke Romana Hlobena.

Tom prilikom veleposlanik je čestitao ministrici na jubileju, 15 godina postojanja Hrvatske građanske inicijative, i izrazio nadu da će ova manjinska partija nastaviti s odgovornom politikom kako prema državi, tako i europskome putu Crne Gore.

Veleposlanik je naglasio da će Slovačka nastaviti podržavati Crnu Goru na putu ka EU integracijama.

Tijekom sastanka analizirana je i aktualna politička situacija uz obostranu suglasnost da bi se predstavnici opozicije trebali vratiti u Parlament, kako bi uz parlamentarni dijalog prezentirali svoje argumente.

Ministricu je istoga dana posjetio i ministar bez portfelja Republike Makedonije Zoran Šapurić, zadužen za regulaciju i poboljšanje investicijske klime Makedonije. Na početku razgovora konstatirani su vrlo dobri bilateralni odnosi između Crne Gore i Republike Makedonije.

Sugovornici su suglasni da ima prostora za uspostavljanje još bolje međudržavne suradnje, koja bi se ogledala u jačanju zrakoplovnog prometa, imajući u vidu da se sve više turista iz Makedonije opredjeljuje za Crnu Goru kao turističku destinaciju.

Također je istaknuto da su odnosi između zemalja značajni i s aspekta ekonomske suradnje, kao što je već i istaknuto u području turizma, kao i ostalih privrednih grana. Kako je promet između Republike Makedonije i Crne Gore u prošloj godini iznosio oko 26 milijuna eura, konstatirana je mogućnost za njezino daljnje poboljšanje, uz jačanje bilateralne suradnje.

Radio Dux

Kruh na stolu Moderne

U subotu, 21. listopada, s početkom u 20 sati, u Modernoj galeriji grada Podgorice održana je poetsko-glazbena večer „Dani kruha / hljeba“, kao dio projekta „Plodovi života“ koji realizira Zajednica Hrvata i prijatelja Crne Gore pod pokroviteljstvom Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, uz potporu Veleposlanstva Republike Hrvatske u Crnoj Gori.

Dani kruha / hljeba

Večer je otvorila gđa Svjetlana Zeković pozdravljajući prepunu dvoranu. Nazočne je zatim pozdravio Njegova Ekselencija gosp. Veselko Grubišić, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori. Izražavajući zadovoljstvo zbog lijepog povoda kojim je večer okupila ljude u tolikom broju, dao je svoj doprinos lirici događaja govoreći stihove uvijek prijateljskog Cesarića i goropadnoga, gorostasnoga Ujevića.

Događaju su nazočili i gosp. Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, gosp. Adrijan Vuksanović, poslanik u Skupštini Crne Gore, gđa Željka Kubiček Raščanin u ime Fonda za zaštitu i očuvanje manjinskih prava Crne Gore, gosp. Michal Spevak, predsjednik Udruženja Slovaka u Crnoj Gori te ostali uzvanici, kao i mnogi pjesnici te likovni umjetnici s ovih područja.

Program večeri akordima i pjesmom obojili su gosp. Srđan Šašić i gosp. Mirko Nenezić, članovi podgoričke klape Assa voce te gost iz Splita gosp. Mario Dulčić. Njegoševe i Vitove (Vito Nikolić) stihove govorio je proslavljeni nagrađivani glumac CNP-a, gosp. Slobodan Marunović. Riječi i stihovi slav-

traženja. Večer je nastavljena melodičnom metrikom pjesama crnogorsko-hrvatskog pjesnika iz Podgorice, gosp. Marina Čaveliša.

A onda je došla „fešta“ od Splita! Tridesetak splitskih pjesnika, članova ULKU „Vlaho Bukovac“, govorilo je svoje stihove praveći jedan istinski dalmatinski akvarel.

„Vilo moja“ pjevali su svi, a time je označen kraj programskog dijela nakon kojeg je uslijedio domjenak sa sočnim

noga pjesnika i filozofa uz glumčevu interpretaciju dobivali su na višedimenzionalnosti stvarajući opipljive sjene nećijih davnih težnji, upita, traganja i

teta Zorinim fritulama, Maraskinim aperitivom, dobrim njeguškim pršutom, jakim crnogorskim Vranacem i pjatinom čakula. Ova večer uistinu je bila po guštu i u vlast svima koji su je izgradili.

Kuhinja moje bake

Radionica „Kuhinja moje bake“ ili „Recepti starog kraja“ održana je u četvrtak, 19. listopada, u prostorijama Zajednice Hrvata i prijatelja Crne Gore. Radionica je također dio projekta 'Plodovi života' koji realizira ZHIP CG pod pokroviteljstvom Fonda za

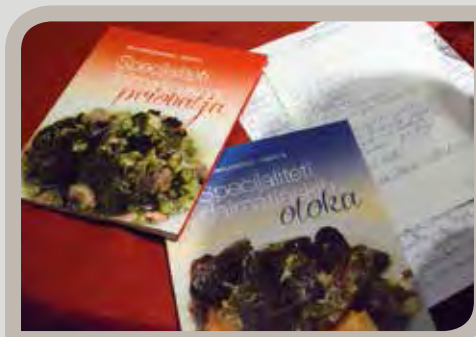
zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore. Bili su tu recepti iz Slavonije, Dalmacije, Zagorja, Međumurja, Konavala te iz Bosne i puno, puno smijeha.

Rukom pažljivo ispisani recepti s riječima koje čuvamo u svojim uspomenama tjerali su nas na smijeh i suze. U tim nanizanim redovima brašna, manistre, mlijeka, deka, grama..., bile su skrivene slike naših baki i majki.

I dok ih gledam, ne mogu se oteti dojmu koliko su slične, koliko je istinita jedna rečenica koju mi je davno rekao susjed: „Vas, Hrvatice, izdvaja karakteristična otmjena jednostavnost.“

Divne gospođe, drage dame...

Ili po narodski - Blago domu u koji ste ušle!

Dvostruka obljetnica milosrdnih sestara svetog Križa u Baru

U ponedjeljak, 30. listopada, u prepunoj dvorani barskog Doma kulture, milosrdne sestre sv. Križa obilježile su dvije svoje značajne obljetnice: 70 godina od njihova dolaska u Bar i početka rada u tadašnjoj barskoj bolnici te 10 godina od osnutka dječjeg vrtića „Teo”, koji ove Baranima tako drage sestre vode u svojoj kući. Ujedno, ove godine navršava se i 150 godina Hrvatske provincije milosrdnih sestara sv. Križa iz Đakova, kojoj pripada i barska zajednica. Prije ove „građanske” proslave, u nedjelju, 29. listopada, održana je i vjerska proslava, odnosno sveta misa zahvalnica u konkatedrali sv. Petra u Baru.

Svečanosti u Domu kulture nazočili su mnogobrojni građani Bara i susjednih mjesta, a među njima i ugledni uzvanici: dr. Zoran Srzentić, gradonačelnik Bara, Radomir Novaković-Cakan, predsjednik SO Bar, mons. Rrok Gjonlleshaj, barski nadbiskup, mons. Zef Gashi, barski nadbiskup u miru, mons. Ilija Janjić, kotorski biskup... te, kao „kruna” ove svečanosti, oko 150 djece i mladih, polaznika vrtića „Teo” u svih ovih 10 godina.

Program je sjajno i nadahnuto vodila Vesna Šoškić, urednica Radio Bara. Vizualno su program, profesionalno, kao i uvijek, popratili „Promedia” i nekoliko cijenjenih fotografa, uz nezaobilazne predstavnike lokalnih medija. Pozdravnim prigodnim riječima obratili su se barski nadbiskup mons. Rrok Gjonlleshaj, gradonačelnik dr. Zoran Srzentić, predstavnik roditelja djece iz vrtića „Teo” Božo Šaltić i regionalna poglavarica sestra Franciska Molnar. Lik utemeljitelja ovog reda, poznatog franjevca i socijalnog reformatora 19. stoljeća iz Švicarske, oca Teodozija Florentinija (po kojem vrtić i nosi ime), dočarao je poznati barski pjesnik, novinar i humanist Rajko Joličić. O radu sestara „Križarica”,

kako ih od milja zovu, u barskoj bolnici govorila je sestra Teuta Augustini, a o radu dječjeg vrtića „Teo” u proteklom desetljeću govorila je sestra Irena Pitaqi, glavna odgojiteljica u ovoj ustanovi. Osvježena su sjećanja na „bijeke anđele”, kako su Barani ne bez razloga nazivali milosrdne sestre sv. Križa koje su pola stoljeća s puno ljubavi, vjere, požrtvornosti i stručnosti pomagale bolesnicima i svima potrebitima u Općoj bolnici Bar. Uslijedio je jako dobro osmišljen program u kojem su sudjelovala djeca, bivši i sadašnji polaznici vrtića „Teo” te časne sestre.

Vrhunac svečanosti je bio kada su svih 10 generacija djece pozvani na binu kako bi sa sestrama koje vode vrtić (s. Irena, s. Teuta i s. Elfrida), uz klavirsku pratnju Ive Pavlović te ravnanje prof. Suzane Pepdonović izveli himnu vrtića „Teo” koju je za ovu priliku skladala časna sestra sv. Križa Vesna Stojanović iz Hrvatske. Pjevanje himne popraćeno je gromoglasnim pljeskom i oduševljenjem svih nazočnih. Ova prekrasna proslava završena je u holu Doma kulture i prostorijama KUD-a „Jedinstvo” koji su, kao i Kulturni centar Bar, Gradski restoran Bar, tvrtka „Gretva Trade” gratis odradili svoj organizacijski dio, što je za svaku pohvalu.

Na kraju, u ime svih građana Bara te svih ljudi dobre volje, čestitamo poštovanim i dragim milosrdnim sestrama sv. Križa na ovim dvjema iznimnim obljetnicama sa željom da u sljedećem razdoblju podare našem gradu Baru još puno ljepote, dobrote i ljubavi.

Izvor: Radio Dux

4. 10. 2017. Okrugli stol „IMAM PRAVO ZNATI“

Centar za građansko obrazovanje (CGO) organizirao je u suradnji s Televizijom okrugli stol pod nazivom IMAM PRAVO ZNATI u dvorani Skupštine općine Kotor (Palača Bizanti).

Okrugli stol dio je projekta „Imam pravo znati - Odgovorne općine u službi građana“, koji se financira iz sredstava Europske unije i sufinancira iz sredstava Kraljevine Nizozemske, a u sklopu širega regionalnog projekta „WeBER - Western Balkans

Enabling Project for Civil Society Monitoring of Public Administration Reform“. Prisutnima su se na samom početku obratili: predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić i suradnica na programima u CGO te koordinatorica projekta Mira Popović. Na temu „Koliko su lokalne samouprave u Crnoj Gori otvorene i transparentne u svome radu“ govorili su: glavni administrator Općine Kotor Veljko Vujović, potpredsjednica Općine Kotor Ljiljana Popović Moškov i novinar Nezavisnog dnevnika „Vijesti“ Siniša Luković.

Na temu „Praktična primjena Zakona o slobodnom pristupu informacijama na nivou lokalnih samouprava“ govorili su: član Savjeta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama Aleksa Ivanović, odgovorno lice za donošenje rješenja po zahtjevu za slobodan pristup informacijama Simeona Begović i programska direktorica NVO EXPEDITIO - Centar za održivi prostorni razvoj Biljana Gligorić.

Na poziv Centra za građansko obrazovanje na okruglom stolu je bio prisutan Tripo Schubert.

5. 10. 2017. Sastanak Upravnog odbora

Upravni odbor Društva održao je redovnu sjednicu 5. 10. 2017., na kojoj je usvojen plan aktivnosti do kraja tekuće godine. Radi efikasnosti rada osnovana su tri odbora: Odbor za izradu i realizaciju projekata, Odbor za redovne godišnje aktivnosti HGD CG i Odbor za kulturne manifestacije.

Dogovoreno je da se XVI. Skupština Društva održi u Kotoru 27. listopada.

Razmatrani su svi relevantni materijali za Skupštinu, kao i izvještaj Nadzornog odbora koji je dao pozitivno mišljenje o radu Društva u 2016. godini. Donesena je i odluka da se

Tripundanski bal održi 3. veljače 2018. godine u hotelu Splendid.

Odlučeno je da se novi prostor u starom gradu službeno otvori do kraja mjeseca studenoga.

27. 10. 2017. Skupština HGD CG

Skupština je organizirana u koncertnoj dvorani muzičke škole „Vida Matjan” – crkva sv. Duha u Kotoru.

Na osnovi Statuta Društva Skupština se održava svake godine, a svake četvrte godine je izborna. Na izbornim Skupštinama biraju se tijela upravljanja - Upravni i Nadzorni odbor i predsjednik Društva. Ovogodišnja radna Skupština je šesnaesta po redu.

Prisutnost na Skupštini ostvaruje se po delegatskom principu. Od aktivnog dijela članstva, kojega trenutno ima 610, na Skupštinu je pozvano 10%, odnosno 61 delegat. Pozvani su delegati iz Podgorice, Bara, Tivta, Herceg Novog i Kotora.

Delegatima su predočena sljedeća pitanja: Izvještaj o radu Društva i financijskom poslovanju u 2016. godini; Izvještaj o realiziranim aktivnostima u 2017. godini do održavanja Skupštine i plan aktivnosti do kraja godine; Plan aktivnosti i financijska projekcija za 2018. godinu.

Predstavnici HNV-a na Forumu mladih pripadnika hrvatskih manjina u Tavankutu

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika i Hrvatskoga nacionalnog vijeća Srbije, u vojvođanskom Tavankutu, mjestu poznatom po vrlo aktivnoj hrvatskoj zajednici, od 13. do 16. listopada 2017. održan je prvi Forum mladih pripadnika hrvatskih manjina.

Forum je rezultat inicijative 22. Foruma hrvatskih manjina koji se u prostorima Hrvatske matice iseljenika sastao u studenome 2016., a tema mu je bio položaj mladih u manjinskim zajednicama.

Hrvatsku nacionalnu manjinu Crne Gore na Forumu u Tavankutu predstavili su mladi suradnici Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, Ljubomir Gržetić i Tamara Bogdanović.

Tijekom trajanja programa Foruma mladi pripadnici hrvatskih zajednica iz Srbije, Mađarske, Rumunjske, Crne Gore, Italije i Gradišća upoznali

su se s poviješću i kulturom Hrvata u Vojvodini, problemima političkog organiziranja manjina, izazovima manjinskog informiranja, integracije i manjinskoga političkog aktivizma.

Na posebnim panelima sudionici Foruma predstavili su iskustva vezana uz djelovanje mladih u njihovim manjinskim zajednicama.

Ljubomir Gržetić izvijestio je u svom izlaganju sudionike o djelovanju mladih u radu u udrugama hrvatskih zajednica u Crnoj Gori, podsjećajući na neizbježnost čuvanja i prenošenja bogate riznice hrvatskoga kulturnog i tradicijskog naslijeđa stvaranog u raznim povijesnim razdobljima na prostorima današnje Crne Gore.

Predstavljene su udruge u kojima mladi aktivno djeluju u cilju očuvanja hrvatskoga nacionalnog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta.

Naglašavajući potrebu očuvanja materinskoga jezika, kao glavnog elementa koji utemeljuje opstanak hrvatskoga identiteta, predstavljena je dopunska škola hrvatskoga jezika u Tivtu i Kotoru te aktivnosti Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, rad i načini davanja potpore mladima jedine hrvatske političke stranke u Crnoj Gori - Hrvatske građanske inicijative, aktivnosti Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“ i prvoga elektroničkog medija u Crnoj Gori - Radija Dux, kao i značaj kontinuiranog

emitiranja radioemisije „Mladi Hrvati Boke“. Kao udruge koje nude potporu, motivaciju i prostor za aktivno djelovanje mladih na području očuvanja identiteta Hrvata s prostora Crne Gore, uz navedeno, istaknuto je Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, u sklopu kojega djeluje Mandolinski orkestar „Tripo Tomas“, Hrvatsko kulturno društvo „Tomislav“, Hrvatsko kulturno društvo „Sveti Jeronim“ i „Zajednica Hrvata i prijatelja Crne Gore“.

Tamara Bogdanović izvijestila je u intervjuu medije o položaju Hrvata u Crnoj Gori, istaknuvši da se Hrvati Boke, kao autohtono stanovništvo, u današnje vrijeme nalaze se na određenoj prijelomnici iznimno važnoj za hrvatski identitet.

Tijekom trajanja Foruma sudionici su posjetili i važne kulturne spomenike Hrvata u Vojvodini – franjevački samostan u Baču i rodnu kuću bana Jelačića u Petrovaradinu.

Znanstveni skup „Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske“ održan u Kotoru

Nakon Zagreba, Hrvatsko katoličko sveučilište organiziralo je znanstveni skup i u Kotoru. Drugi dio znanstvenog skupa „Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske“ održan je 13. listopada u crkvi sv. Duha, uz potporu Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

Pozdravne govore nazočnima uputili su monsijor Ilija Janjić, kotorski biskup; rektor Hrvatskoga katoličkog sveučilišta prof. dr. sc. Željko Tanjić, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković, kao i sudionik skupa, prof. dr. sc. Roko Mišetić.

Na skupu su sudjelovali studenti Hrvatskoga katoličkog sveučilišta.

Nazočnima su se obratili i veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić, kao i ministrica u Vladi Crne Gore i predsjednica Hrvatske građanske inicijative Marija Vučinić. Veleposlanik Grubišić istaknuo

je da Republika Hrvatska nastoji što više pomoći hrvatskoj nacionalnoj zajednici u Crnoj Gori te je uz ostalo rekao da Ministarstvo znanosti financira hrvatsku nastavu u Crnoj Gori i da je ove godine RH pomogla realizaciju sedam projekata s 300.000 kuna. Ministrica Vučinović osvrnula se na političku situaciju Hrvata u Crnoj Gori od samog nastanka jedine hrvatske stranke te naglasila da moraju raditi na tome da na sljedećem popisu stanovništva Hrvati ostanu barem na istom broju.

U Zagrebu održana 'Večer s Pavlom Goranovićem'

Utorak, 10. listopada, u Europskom domu u Zagrebu održana je 'Večer s Pavlom Goranovićem' u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore. Večeri su među ostalima prisustvovali i prvi savjetnik Veleposlanstva Crne Gore u Republici Hrvatskoj Milo Lučić, akademik Tonko Maroević, režiser Veljko Bulajić, Savjetnik u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske Milan Bošnjak...

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem Crne Gore

već treću godinu zaredom realizira zajednički projekt pod nazivom 'Crnogorski književnici u Zagrebu i hrvatski u Podgorici'. Zamisao cjelokupnog projekta je da hrvatski književnici u Crnu Goru dolaze u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, a crnogorski u Hrvatsku u organizaciji Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, s ciljem predstavljanja značajnijih suvremenih književnika ovih dviju država u sredinama druge, kao aktivnost dviju nacionalnih zajednica u jedinstvenoj programskoj aktivnosti.

Profesori i studenti Hrvatskoga katoličkog sveučilišta posjetili HNV

Profesori i studenti Hrvatskoga katoličkog sveučilišta iz Zagreba, koji su sredinom listopada sudjelovali na znanstvenom skupu „Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske“, održanom u Kotoru, posjetili su Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore u Donjoj Lastvi.

Goste su dočekali predsjednik Vijeća Zvonimir Deković, kao i ministrica u Vladi Crne Gore Marija Vučinović. Gospodin Deković upoznao ih je s poviješću gradnje Doma kulture „Josip Marković“, nekadašnje Hrvatske čitaonice, naglasivši da su i tada

ovdašnji Hrvati imali izraženu nacionalnu svijest.

Prije posjeta HNV-u bili su u obilasku ljepota Boke kotorske „Vodenom kočijom“. Tom prigodom, na opće oduševljenje, posjetili su dva peraška otoka, sv. Juraj i Gospu od Škrpjela, gdje su se upoznali s arhitekturom i umjetnošću u unutrašnjosti crkve. Svratili su i u Perast, gdje su obišli Muzej grada Perasta, te crkvu sv. Nikole, i dobili neka nova saznanja o povijesti Boke.

*AGRESOR NA PALMAMA PHOENIX ILI KANARSKOJ DATULI
PROMIJENIO KRAJOLIK.
RISANSKA RIVA KOJU KRASI 175 PALMI
DOŽIVLJAVA EKOLOŠKU I ESTETSKU KATASTROFU*

Phoenix palme

Risanska riva, 2015.

Po starom egipatskom vjerovanju Feniks je simbol trijumfa života nad smrću. Hoće li to biti slučaj i s Phoenix canariensis palmama, poznatijim pod imenom Kanarske datule, pokazat će vrijeme.

Piše:

Marina Dulović, prof.

Diljem crnogorskog primorja vlada najezda koja se širi munjevitom brzinom, a prenosi je crveni palmin surlaš (lat. *Rhynchophorus ferrugineus*) koji je promijenio prepoznatljiv izgled krajolika. Prisutnost štetnih organizama nije zaobišla ni najstariji grad u Boki, malo mjesto Risan čiji se prepoznatljivi pejzaž polako urušava. Risanska riva nekad je nosila titulu najurednijeg i najljepšeg šetališta sa skoro dvije stotine kanarskih palmi. Za njezin izgled zaslužan je najviše Mato Mršić, tadašnji predsjednik Mjesne zajednice Risan, koji je dugi niz godina vodio brigu ne

Mato Mršić

Risanska svadba, 1971.

samo o palmama, već i o cijelome mjestu koje je imalo sva obilježja grada iako po broju stanovnika od davnih vremena to više nije. Prve palme, sasvim nekoliko, posađene su polovinom tridesetih godina prošlog stoljeća kad je izgrađen Narodni dom, zadužbina velikog dobrotvora, Rišnjani Vasa Čukovića. Sadnja je nastavljena nakon Drugoga svjetskog rata, pedesetih godina, a posljednjih 88 palmi, kao simbol broja godina koliko je imao predsjednik Jugoslavije Josip Broz Tito kada je preminuo, posađeno je 1984. godine. U ovome trenutku u dva reda duž obale risansku rivu krase 175 palmi. Nedostaje desetak koje su se nalazile na samome donjem dijelu pri-

Biljana i Slavo Risteljić s Ivom Radovićem, 1961.

staništa (mula), a uklonjene su prije desetak godina zbog potrebe firme „Bastion“, tadašnjeg zakupca Luke Risan. Svih ovih godina palme su bile ukras našega malog mjesta, prepoznatljiv krajolik u tipičnome primorskom ambijetu. U siječnju ove godine, upravo za Božić, crnogorsko primorje zadesila je velika hladnoća, najveća koju pamte stari mještani, od minus 9 stupnjeva Celzija, ali su palme ipak opstale iako vidno oštećene, sa žutim sasušanim granama. Tijekom proljeća i ljeta, dva puta, posječen je veliki broj suhih grana i nakon nekoliko mjeseci izgledalo je da su spašene. Život se vratio u oštećena stabla, krenule su nove zelene grane, a s njima i naša nada da je velika hladnoća uništila štetočinu zvanu surlaš i da su palme spašene. Krajem ljeta, u mjesecu rujnu došla je nova pošast – grane su počele odjednom padati, a pojedine palme vidno propadati uz očigledne simptome oboljele biljke. U ovome trenutku tridesetak palmi je sasvim uništeno, od čega i nekoliko najstarijih. Piljevina po deblu, sasušeni i perforirani listovi, a kao posljednji stadij grane koje otpadaju preko noći. Pretpostavlja se da su štetočine

došle iz jugoistočne Azije uvozom sadnica koje su posađene diljem našeg primorja, a kako rasadnici imaju istu robu, štetčina se prenijela i kod nas. Zaraza se na manje površine širi letom tako što insekt polaže jaja u krunu palme gdje se nakon izlijeganja ličinke ubušuju u stablo i hrane unutrašnjim tkivom ostavljajući za sobom trag u izbušenim hodnicima. Kako primjena agrotehničkih mjera do sada nije uložila plod, postavlja se pitanje slijedi li nam masovna sječica palmi? I upravo ovih dana to se i dogodilo. Oboljela stabla su posječena, a na mjestu gdje je palma rasla ostao je panj i prazan prostor. Problem nema samo ekološku, estetsku i ekonomsku dimenziju, već i duboko emotivnu. Na tome mjestu počinjali su prvi koraci, odrastali smo prateći i njihov rast, tu smo se sastajali i ispraćali, odlazili i vraćali, živjeli... i sada patimo s njima. Tko može nadoknaditi toliku štetu, ne samo u materijalnom smislu? Što učiniti u budućnosti i kako oplemeniti novim biljkama rivu i ne narušiti primorski ambijent? U nekim mediteranskim zemljama koje su imale isti problem, počela je sadnja divljih naranči.

Kanarske palme su drevne biljke koje spominje još Teofrast i smatra se da su stari Grci ove biljke preuzeli od Feničana. U mitologiji Feniks je prikazan kao ptica iznimne ljepote i predstavlja otjelotvorenje sunca, koja nakon vladanja svijetom umire i uvijek se ponovno rađa. Po tom kultu Feniks ima čudesnu moć da se svakih pet stotina godina u svome gnijezdu spali, a zatim ustane iz pepela podmlađen za novi život. Hoće li se dogoditi čudo i naše palme istog imena će „ustati iz pepela“, ostaje nam samo da živimo u nadi da su čuda moguća.

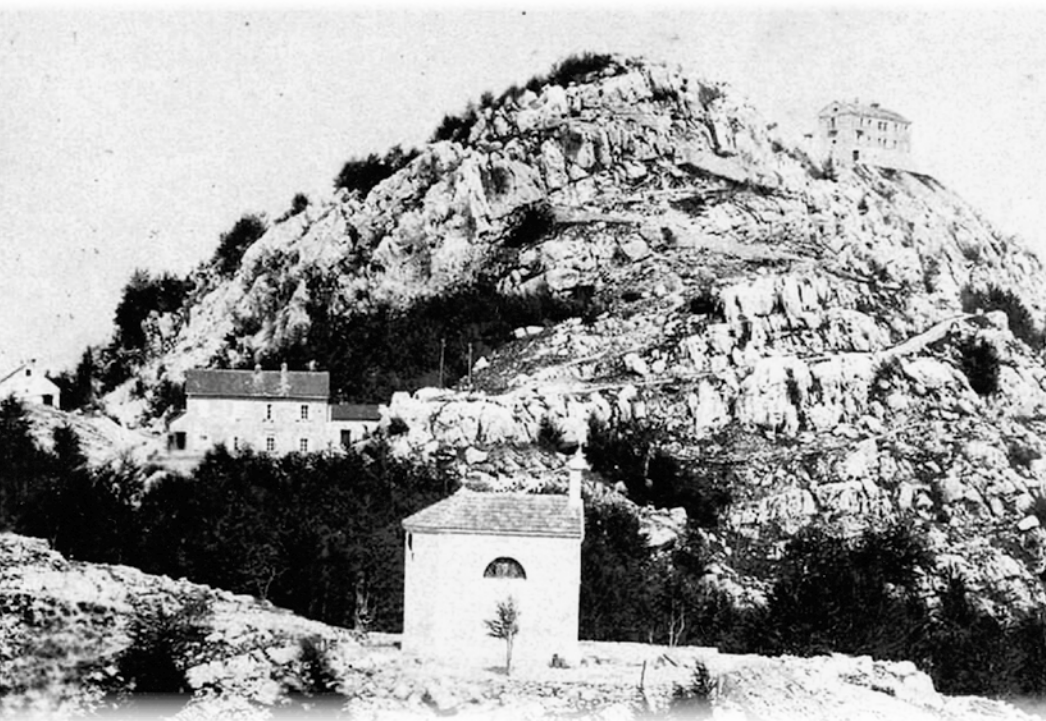

Risanska riva, 2017.

Rušenje katoličke crkve na Crkvicama

**Prema kršćanskoj antropologiji i humanizmu
čovjek se realizira ne kada ruši, nego kada
gradi i izgrađuje u fizičkoj i metafizičkoj ravni**

Crkva Velike Gospe na Crkvicama, sagr. 1895.

Piše:
don Anton Belan

Udnevnom listu Dan, od 6. XI. 2017. godine, u rubrici „Dan u Kotoru“ čitatelji su mogli pročitati članak koji potpisuje (B. M.) s naslovom „Probijen put do Austrougarskog groblja“. Slič-

na vijest objavljena je i na portalu Boka News. Iz tog teksta čitatelji mogu saznati da je to učinjeno na inicijativu potpredsjednika općine Milivoja Samardžića, člana Savjeta Direkcije za izgradnju Milijana Samardžića i savjetnika za ekonomsko-plansku politiku i razvoj lokalne Turističke or-

ganizacije Mirze Krcića, uz financijsku i logističku potporu Direkcije za uređenje i izgradnju Kotora. Prva dva lokalna djelatnika vjerojatno su potomci kneza Čata Samardžića, koji je biranim riječima i s ushićenjem 7. svibnja 1875. godine na Krivošijama pozdravio austrougarskog cara i kralja Franju Josipa I.

Raščišćavanje divljeg raslinja, sad već šume, trebalo bi biti gotovo do kraja godine. Daljnje aktivnosti bit će usuglašene u suradnji s Veleposlanstvom Republike Austrije u Crnoj Gori, kako je dogovoreno u nedavnom posjetu vojnog atašea tog veleposlanstva Tomasa Ahamera. Ovo su pripočeli iz Turističke organizacije Kotor. Iz teksta nije jasno tko je idejni inicijator ovoga humanog projekta? Je li TO Kotor, potpredsjednik Općine Kotor, član savjeta Direkcije za izgradnju Kotora ili vojni austrijski atašee?

No, to je, kada je ovakav pothvat u pitanju, možda manje važno. Važna je jedna ovako lijepa vijest koja predstavlja civilizacijsku gestu, a nadamo se da je izraz ukupne lokalne zajednice.

Već je Rimsko pravo reguliralo odnos zajednice prema grobu, groblju i pokojniku. I danas u civiliziranom svijetu skrnavljenje groblja spada u lex naturalis, prirodno ili naravno pravo, koje je temelj pozitivnom pravu i jamči čovjeku dostojanstvo nakon smrti, sankcionirajući povredu istoga.

No, vratimo se na mjesto ovog događaja, Crkvice, Gornje i Donje, koje je poznatije po kišnim danima i količini oborina čiji intenzitet se ogleda u izvoru Sopotu kraj Risna. Unatoč obilju padalina, po nekima u najvećim količinama u Europi, područje Crkvice i Krivošija nema izvorske vode, već je stanovništvo upućeno na bistjerne. Stanovništvo je vlašskog podrijetla, smješteno na prostoru Orijenškog masiva koji je dio Dinarskog sustava. Područje od Dubrovnika pa do Kotora (izvor rijeke Ljute) kao dio južne Dalmacije, pripadalo je Travuniji. Zaleđe Risna bilo je u sklopu Risanske biskupije, koja se javlja već u ranokršćanskim vremenima, to jest, u pismima pape Grgura Velikog, 591. i 595. godine. Još 1398. godine u Kotoru se spominje jedna kuća risanskoga biskupa (Lenka Blehova Celebić, Hrišćanstvo u Boki 1200.-1500., Podgorica 2006. str. 66-67.). Stanovništvo je u najvećoj mjeri bilo kristijanizirano od benediktinaca s otoka Sv. Jurja. Stanovnici Grahova još početkom XVIII. stoljeća plaćali su ovoj, tada već komendatarnoj opatiji, godišnji doprinos u maslu. Tragove vladavine na ovim prostorima ostavili su Turci i Mlečani. Prvi do 1684., a zatim Mlečani do pada Republike. Nas zanima austrijsko i austro-ugarsko razdoblje koje je, čini se, ostavilo i najviše traga. Crkvice su u to vrijeme bile jedan od najznačajnijih utvrđenih logor-gradova u Austro-ugar-

skoj monarhiji i imale su do 10.000 stanovnika. Usporedbe radi, Podgorica je 1921. godine imala oko 10.000 stanovnika (Crna Gora, ur. Mihailo Maletić, Beograd, 1976., str. 901). Vuk Karadžić opisujući Crnu Goru u prvoj polovici XIX. stoljeća piše da u njoj nema nikakve prave varoši, niti grada, a u nekim nahijama nema štoviše ni selâ (Vuk St. Karadžić, Crna Gora i Boka Kotorska, Beograd, 1922., str. 18). Ova knjižica izašla je 1837. godine na njemačkom jeziku, a vladika Rade se protivio njezinu prijevodu jer Karadžić nije baš pohvalno opisao Crnu Goru i Crnogorce. Crkvice su u to vrijeme bile dio Austrije, odnosno kasnije Austro-Ugarske (1867.). Broj stanovnika dovoljan je za pretpostaviti što su Crkvice u to vrijeme sve imale i kako su izgledale. O tome je već podrobno pisano na više mjesta, vrlo dobro i dokumentirano, u knjizi Radojice Raša Pavičevića „Werk – Austrougarske tvrđave u Crnoj Gori“ (Podgorica, Pobjeda, 2012., str. 351-376).

Crkvice su imale sve ono što je bilo potrebno za pristojan društveni život onoga vremena, što u ondašnjoj Crnoj Gori nijedno naselje nije moglo ni pretpostaviti.

U ovom osvrtu nas zanima katolička crkva koja je bila posvećena Velikoj Gospi odnosno Bogorodici na nebo uznesenoj, koja se časti 15. kolovoza, a danas joj nema traga. Papa Pio XII. je činjenicu uznesenja Marijina, dušom i tijelom u nebo, proglasio dogmom 1. studenoga 1950. godine. Ona je potvrđena dugom tradicijom, starom gotovo kao i samo kršćanstvo. Ova građevina na Crkvicama bila je manjih dimenzija. Značajnija vjerska okupljanja nedjeljom i prigodom većih crkvenih blagdana održavala su se na otvorenom (sub divo). Službu je obavljao

Oltar u crkvi Uznesenja Marijina na Crkvicama

nadležni vojni kapelan, stalno prisutan na Crkvicama. U crkvi se nalazio drveni oltar iz tirolskih radionica za sakralnu umjetnost, na čijem zabatu je dominirao kip uskrslog Krista s križem. Oltar se nalazio u trostranoj apsidi. Crkva je imala dva veća prozora u obliku lunete, a na pročelju zvonik na preslicu. Rađena od fino tesanih kamenih kvadra predstavljala je spomenik onima koji su bili sahranjivani na tamošnjem vojnom groblju. Godine 1904. vojni kapelan u Crkvicama bio je don Josip Vujović, rodom iz Gornjeg Stoliva. Skica pojedinih detalja crkve i njezin tloris načinjen godine 1904. nalazi se danas u Istorijskom arhivu u Kotoru pod signaturom: Fond XXXI, DVI, fascikla 5.

Golgota ove male katoličke crkve na velikim prostorima Crkvice započela je oko 1955. godine ili čak nešto ranije. Mons. Gracija Ivanović, apostolski administrator Kotorске biskupije (1950. -1981.),

Sahrana poginulih vojnika u Prvom svjetskom ratu, Crkvice

piše iz Kotora 22. 9. 1956. (br. Prot. 80) Odsjeku za unutar-nje poslove Kotor, uz ostalo, sljedeće:

Pred izvjesno vrijeme crkvu katoličku u selu Crkvicama počela su da ruše neka nepoznata lica. Početkom ove godine potpisani je imao prigodu da detaljno izvijesti o slučaju koji je imao u kancelariji Naslova i tom prigodom bilo mu je kazano da će se rušenje crkve spriječiti, a dijelovi oltara, koji su odneseni, da će biti vraćeni na svoje mjesto. Međutim, 20. septembra o.g. „Istorijsko društvo N.R.C.G. – sekcija Kotor“ preko jednog svog predstavnika postavilo je pitanje ovom Biskupskom ordinarijatu, ko je dao dozvolu, da se sa pročelja spomenute crkve skine ploča, koja radi imena blagopokojnog biskupa Uccellini-a, koje je urezano na toj ploči, i ostalog njenog sadržaja interesuje spomenuto društvo. Tom prigodom saopćeno je potpisanom, da prema informacijama, koje spomenuto 'Istorijsko društvo N.R.C.G. – sekcija Kotor' ima, ta je ploča odnesena i ne zna se uopće gdje se sad nalazi. Ovaj biskupski ordinarijat nije znao, što će odgovoriti na to pitanje, a ne zna ni danas. Znači, da, ukoliko su tačne informacije spomenutog Istorijskog društva, opet se nastavilo rušenjem te crkve, pa da je čak i odnesena ploča s istorijskim natpisom. Potpi-

sani je smatrao potrebitim da o prednjem obavijesti Naslov. S.(mrt)F.(ašizmu) –S.(loboda) N.(arodu).

Nakon dva dana mons. Ivanović piše Zavodu za zaštitu spomenika kulture Cetinje (br. Prot. 81) pismo gotovo identičnog sadržaja kao ono koje je uputio Odsjeku za unutarne poslove Kotor.

Odgovore na njegove dopise nismo našli. On ponovno, 23. ožujka 1959. godine, piše Odsjeku za unutarne poslove Kotor (br. Prot. 33):

Potpisanomu je saopćeno sa strane g. Šefa tog Naslova, da je pronađena oltarna ploča iz porušene katoličke crkve Marijina Uznesenja na Crkvicama (Krivošije). Budući da se spomenuta ploča nalazi u rukama

ili evidenciji Naslova, moli se za saopćenje, kada i na koji način može ista da bude preuzeta od crkvenih organa ove Biskupije.

O komemorativnoj ploči koja je nestala nema ni riječi. Iz ovog dopisa vidi se da je crkva tada već bila srušena, a da je pronađena samo oltarna ploča.

Rušenje crkve i raznošenje njezina kamenja nastavilo se i dalje pa 6. svibnja 1962. godine Izvršno vijeće Narodne Republike Crne Gore, Komisija za vjerska pitanja (br. 24, 25, Titograd, 6. maja 1962. godine) nudi Kotorскоj biskupiji da se isplati nadoknada za srušenu crkvu. Dokument potpisuje predsjednik Komisije Živko Žižić. Deset godina ranije, 1952., bila je dignuta u zrak i crkva sv. Antona Padovanskog na Mogrenu u Budvi. O nadoknadi štete u arhivu nema nikakvoga traga.

Čitatelje treba podsjetiti da je svemu ovome prethodilo, 1944. i 1945., ubijanje svećenika don Iva Brajnovića, don Đura Perušine i don Gracije Sablića, a 22. 3. 1949. uslijedilo je uhićenje i osuda na višegodišnju tamnicu don Iva Stjepčevića, don Tripa Miloševića, don Viktora Kaločire, kao

Sahrana poginulih vojnika u Prvom svjetskom ratu, Crkvice

i sakrestana kotorske katedrale Antuna i Luke Jakičevića.

Prema kršćanskoj antropologiji i humanizmu čovjek se realizira ne kada ruši, nego kada gradi i izgrađuje u fizičkoj i metafizičkoj ravni. Svjesni smo da ni kršćanska antropologija nije imuna od posljedica izvornoga grijeha.

I dok se na Crkvicama čisti put do Austrougarskoga groblja, u isto se vrijeme na katoličkome gradskom groblju svetoga Mihovila, u srcu samoga grada Kotora, uklanjaju grobovi austrougarskih i čeških oficira i vojnika, kosti izmještaju bez obavijesti crkvene nadležne vlasti, a grobna mjesta preprodaju od četiri do pet tisuća eura. Osim toga, uništavaju se i nadgrobni spomenici od kojih neki predstavljaju umjetnička djela sepulhralne arhitekture. Podsjećamo – groblje svetoga Mihovila započelo se koristiti 1826. godine na zemljištu kotorske katedrale, a značajniji radovi na njemu započeli su 1832. godine. Svečano ga je blagoslovio 1872. godine kotorski biskup Jurje Markić, kada je i posvećena crkva sv. Mihovila. Predstavlja konfesionalno groblje kojim je upravljala Župa Kotor do 1973. go-

Sahrana poginulih vojnika u Prvom svjetskom ratu, Crkvice

dine. Nakon toga je od Općine preuzeta uprava nad grobljem, ali bez izvršene nacionalizacije istoga. Crkva nije nikada o eventualnoj nacionalizaciji bila obaviještena.

Budući da je rušenje i profanacija grobova postala neprimjerena i uvredljiva pojava, Biskupija će biti prisiljena, ukoliko se pokaže istinitim da su katoličko groblje i crkva Sv. Mihovila, koja je završena 1872. godine, upisani kao vlasništvo na kotorsko komunalno poduzeće, tužiti Općinu zbog nezakonitog upisa. Pod plaštom ni jednog zakona ne može se otimati tuđe, osobito grob koji predstavlja identitet

jednog naroda. Prekopavanje grobova i izmještanje zemnih ostataka pokojnika naziva se skrnavljenje. Na jednom monumentalnom grobu koji još nije oskrvrnut čitamo sljedeći latinski natpis: *Heroes mortui non moriuntur* (umrli heroji ne umiru). S ovakvim postupkom nadležnih u Općini da li je baš tako? Stoga sve pohvale za Crkvice, ali i upozorenje nadležnima da one otvaraju Pandorinu kutiju i stavljaju na ispit naš humanizam i istinsku brigu bez interesa pojedinaca ili kolektiviteta. Samo takav odnos pomoći će civilizacijski pristup u traženju našega puta za ulazak u Europu.

Kotorsko katoličko gradsko groblje, crkva sv. Mihovila u izgradnji oko 1867.

Kotorsko katoličko gradsko groblje svetoga Mihovila

KOTORSKI MUZIČKI „FAGOT“
– OD PROŠLOSTI DO SADAŠNJOSTI! (7)

NIKŠA ČUČIĆ

(1936. – 2014.) – profesor kojeg se rado sjećamo

Čovjek posebnog autoriteta, strog, zahtjevan, čvrstih uvjerenja i velikog stila. Perfekcionista koji je sve čime se bavio dovodio do vrhunca, svaki nastup je studiozno planirao i ispolirao do kraja s jasnom vizijom kako se nešto radi i izvodi.

Piše:
Marina Dulović, prof.

Čovjek posebnog autoriteta, čvrstih uvjerenja i velikog stila. Bilo je zadovoljstvo raditi s njim jer nas je naučio da je pedagoški poziv misija koja nosi u sebi veliku odgovornost, ali i radost stvaranja.“

Nikola Nikša Čučić rođen je u Kotoru 4. prosinca 1936.

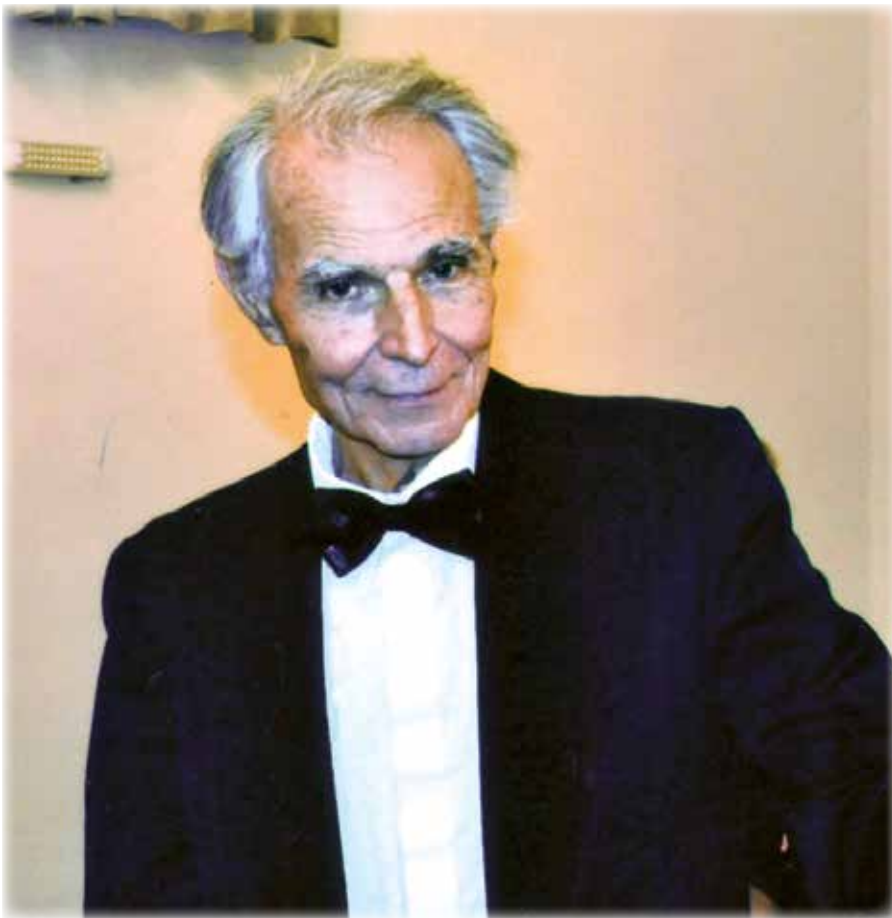
Crkveni pjevački zbor sv. Tripuna

godine. Nakon završene Niže muzičke škole i violinom kao glavnim predmetom, upisao je Srednju muzičku školu „Njegoš“, koja se 1951. godine zbog renoviranja Biljarde preselila s Cetinja u Kotor. To je bilo zlatno razdoblje škole gdje su muzičke predmete predavali Anton Pogačar, Rudolf Zakrajšek, Vida Matjan i drugi. U tom sedmogodišnjem kotorskom razdoblju u njoj su se obrazovali: Darinka Matić Marović, Srećko Marković, Julio Marić, Tripo Simonuti, Bato Radović, Miroslav Homen i drugi istaknuti muzičari i pedagozi. Svoje obrazovanje Nikša je nastavio u Beogradu na Muzičkoj akademiji, gdje je završio nastavničko-teoretski odsjek s violinom kao uspoorednim instrumentom. Bio je jedan od prvih akademskih muzičara koji se vratio u rodni grad i nastavio cijeli život

i nakon radnog vijeka svojim znanjem, entuzijazmom i posvećenošću pridonositi razvoju muzičke kulture. Predavao je violinu i zbor, a nakon Ivana Lazarova, Vide Matjan i Srećka Markovića bio je direktor Muzičke škole u Kotoru u tri mandata (12 godina). Kad je pedagogija u pitanju, posebno je bio istaknut njegov rad s Dječjim zborom Niže muzičke škole, koji je čak četiri puta bio najbolji u bivšoj Jugoslaviji. Iako je stroga disciplina u zboru bila osnovno obilježje ovog ansambla, on je posebnom preciznošću i istančanim sluhom za oblikovanje, dinamiziranje i kultiviranost dječjih glasova svoj rad dovodio do savršenstva. Na saveznim natjecanjima zbor se okitio Zlatnom lirom u Sarajevu (1981.), Prištini (1984.), Novom Sadu (1986.) i ponovno u Sarajevu (1989.). S istim ansamblom je

u sklopu međunarodne kulturne razmjene i suradnje gostovao u Novgorodu (Rusija).

Nakon razornog potresa 1979. godine škola se našla u podstanarskoj ulozi u raznim neadekvatnim gradskim objektima. U tom trenutku zahvaljujući i onima koji su odlučivali, posebno se istaknuo njegov osobni trud da Kotor značajnoj ustanovi iz područja obrazovanja dodijeli pogodan prostor. Škola se u rujnu 1985. uselila u adaptiranu zgradu nekadašnje Općine, Srpski palac s početka prošlog vijeka, na trgu koji nosi naziv „Piazza Greca“, gdje se i danas nalazi. Posebne zasluge imao je zbog pomnog praćenja građevinskih radova na školi, ali također se našao u ulozi idejnog tvorca projekta da se zapušteni trgovački magazin, inače crkva sv. Duha, pretvori u koncertnu dvoranu za po-

Nikša Čučić

trebe Muzičke škole i naravno grada. Spomenik kulture I. kategorije diči se izvrsnom akustikom po najboljim standardima, kako je to uobičajeno za manje crkve, ima koncertni klavir marke „Petrof“, jednom riječju ambijent je to posebnog ugođaja i sve to u velikoj blizini škole koja je također u tom trenutku bila najopremljenija muzička škola u velikoj bivšoj zemlji Jugoslaviji. Dovoljno je to razloga za ponos i veliki entuzijazam. Moj prvi radni dan poklopio se s novom školskom godinom i useljnjem u već opremljenu školu. Kolektiv nije bio velik, ali obilježavali su ga red, rad, disciplina i veliki polet. Za svakoga mladog čovjeka koji tek kreće u profesionalne vode davao je dovoljno poticaja za rad i kreativne izazove. Dobila sam učionicu na trećem katu

s novim polukoncertnim klavirom „August Forster“ na kojem je bio divan milje od čipke, o čemu je s pažnjom brinula jedna posebna žena koju smo svi obožavali – naša teta Meri. Nikša je također prema njoj imao posebnog respekta i poštovanja, a ona puno sluha za sve nas, djecu i školu u svim segmentima. Radeći u takvim uvjetima prirodno je bilo i očekivati da se krene naprijed i da se realizira ideja koju je još Vida Matjan pokušavala ostvariti - da se Kotoru podari još jedna obrazovna ustanova koju je grad odavno i zaslužio. S velikim elanom Nikša je uz pomoć prof. Milenka Pasinovića izradio Elaborat opravdanosti osnivanja Srednje muzičke škole u Kotoru koji je dobio „zeleno“ svjetlo već sljedeće godine i škola je od rujna 1986. godine počela s radom.

Bio je to skroman početak po broju učenika, kako se uostalom i počinje sa školom umjetničkog karaktera, ali je iskazana velika volja i entuzijazam svih zaposlenih. Uslijedile su godine razvoja, uvođenja novih odsjeka, intenzivnoga muzičkog života, što je rezultiralo popularnošću ustanove i njezinim napredovanjem. U vrijeme rukovođenja Nikše Čučića škola je postala prepoznata po kvaliteti nastavnoga procesa, mnogobrojnim nagradama i priznanjima koje su učenici osvajali u sve većoj mjeri, organizatorskim sposobnostima u kreiranju muzičkih programa i mnogobrojnih koncerata, stalnom angažiranošću i prisutnošću u kulturnom životu grada. On je bio čovjek posebnog autoriteta, strog, zahtjevan, čvrstih uvjerenja i velikog stila. Perfekcionista koji je sve čime se bavio dovodio do vrhunca, svaki nastup je studiozno planirao i ispolirao do kraja s jasnom vizijom kako se nešto radi i izvodi. Mnogobrojne generacije sjećaju ga se s radošću i ne zaboravljaju divne nastupe, putovanja, druženja i opčinjenost muzikom koja ih je zadojila za čitav život. Radeći s njim naučili smo da je pedagoški poziv misija i zanimanje koje nosi u sebi veliku odgovornost i zadovoljstvo prenošenja znanja kao temeljne vrijednosti.

Nikša Čučić bio je i član Crnogorskoga simfonijskog orkestra Radiotelevizije Titograd, dirigent zbora KUD-a „Nikola Đurković“ i orkestra Gradske muzike u Kotoru, član Udruženja kompozitora Crne Gore, kao i zborovođa Crkvenog pjevačkog zbora sv. Tripuna s kojim je u 25 godina rada izveo najzahtjevnija djela duhovne muzike uopće. Njegov prvi nastup s ovim zborom bio je 1959. godine kada je nakratko zamijenio aktualnog zborovođu Antuna Homena u povodu

proslave jubileja 1.150 godina prijenosa moći sv. Tripuna u Kotor. Osnovao je klapu „Bokeljski mornari“ i bio njezin prvi voditelj. Obradio je za klapsko izvođenje veći broj narodnih pjesama iz Boke kotorske. Posebno su bili zapaženi nastupi s Crkvenim pjevačkim zborom sv. Tripuna, Božićni koncerti u katedrali i cjelovečernji u Crnogorskom narodnom pozorištu (sa 60 članova), gostovanja u Splitu, Dubrovniku, Zagrebu, Skadru, Rimu... Sudjelujući na svečanoj svetoj misi u katedrali sv. Tripuna 25. svibnja 2008. godine, kojom je najavljen početak proslave jubileja 1.200 godina prisutnosti moći sv. Tripuna, kotorski zbor zavrjedio je počast da sudjeluje u liturgijskom pjevanju sa zborom poznate Papinske muzičke kapele Sikstina u Vatikanu. Kao što je bio uspješan u vođenju Dječjeg zbora Niže muzičke škole, tako je bio posvećen i istaknut u radu s Dječjim i crkvenim pjevačkim

zborom sv. Tripuna. Dugotrajan i uporan rad, znanje i perfekcija, a iznad svega odanost i posvećenost religiji rezultiralo je neizbrisivim tragom njegova djelovanja.

Za svoj rad dobio je mnogobrojna priznanja i nagrade: tri plakete Kulturno-prosvjetne zajednice Crne Gore, Plaketu Saveza muzičkih pedagoga Jugoslavije, Nagradu 21. novembar i Odličje časnog križa od Svetog Oca pape Ivana Pavla II. za visokoprofesionalan rad i kvalitetu zbora sv. Tripuna. Uz društveni angažman bio je i politički aktivan kao prvi predsjednik Općinskog odbora HNV Kotor, član prvog saziva i predsjednik Odbora za kulturu HNV CG.

Pedeset godina umjetničkog rada proslavio je u katedrali sv. Tripuna, a na koncertu su nastupili uz Crkveni pjevački zbor i njegovi bivši učenici. Također je bio zapažen koncert u veljači 2013. godine pod nazivom „Profesoru s ljubavlju“ koji su priredili također nje-

govi bivši učenici u crkvi sv. Duha, a o stvaralaštvu, doprinosu razvoju opće muzičke kulture grada Kotora govorili su osim autorice ovih redaka, u tom trenutku direktorice Muzičke škole „Vida Matjan“, i kapelnik Gradske muzike Vladimir Begović te Derviš Beli Selhanović, direktor Centra za očuvanje i kulturu manjina Crne Gore. Vidno dirnut, na kraju večeri profesor Nikša zahvalio je svima sljedećim riječima: „Neka se rađa, raste i cvjeta muzički podmladak drevnog Kotora.“

Njegove riječi ostale su među zidinama grada da lebde, opominju i uče da se vrijednosti koje je ugradio u muzičku kulturu Kotora i koje su krasile lik i djelo Nikše Čučića nikada ne zaborave, a da se mladima pod krovom gdje je on ugradio ne samo radni vijek, već i značajan dio života, pruži najviše kako bi i oni u budućnosti znali cijeniti, vrednovati i baštiniti ono što im je ostavljeno u naslijeđe.

S koncerta „Profesoru s ljubavlju“

PRČANJSKI JEDRENJACI (13) U ZBIRCI SLIKA ŽUPNE CRKVE ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U PRČANJU

Piše: **Željko Brguljan**
Autor fotografija: **Anton-Gula Marković**

Župna zbirka crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju (u narodu zvane Mala Gospa, a popularno Bogorodičin hram) nepresušan je izvor vrijednih i zanimljivih likovnih radova, crnogorskih, srpskih i hrvatskih autora, ali i onih iz drugih europskih zemalja, pa i s drugih kontinenata. Istražujući već niz godina, nastojimo obraditi i objaviti pojedine dijelove ove kompleksne zbirke kako bi se konačno profilirala kao povijesno konzistentna cjelina i postala vrijedan izvor podataka svim istraživačima kulturne baštine Boke kotorske.

Neki dijelovi ove bogate kolekcije, koja je skupljena velikodušnošću mještana, a ponajprije velikim entuzijazmom i trudom pokojnoga prčanjskog žu-

pnika don Nika Lukovića, imaju osim likovne i znatnu povijesnu vrijednost. Takav je primjer zbirke maritimnog slikarstva – portreta brodova (jedrenjaka i parobroda) koji su pripadali prčanjskim brodovlasnicima ili su njima zapovijedali ovdašnji kapetani, a koja nam otkriva dio pomorske prošlosti Prčanja kao značajnoga pomorsko-trgovačkoga centra Boke kotorske i južnoga Jadrana tijekom 18. st., a posebno 19. stoljeća kojem pripada i većina radova zbirke.

Kako bi šira javnost mogla biti upoznata sa slikama brodova prčanjske zbirke (a objavljeni su u dvojezičnom izdanju istog autora, naziva: *Na granici mora i neba/At the Border of Sea and Sky*, u izdanju izdavačke kuće „Gospe od Škrpjela“ iz Perasta), odlučili smo ih prezentirati i ovim serijalom u *Hrvatskome glasniku*.

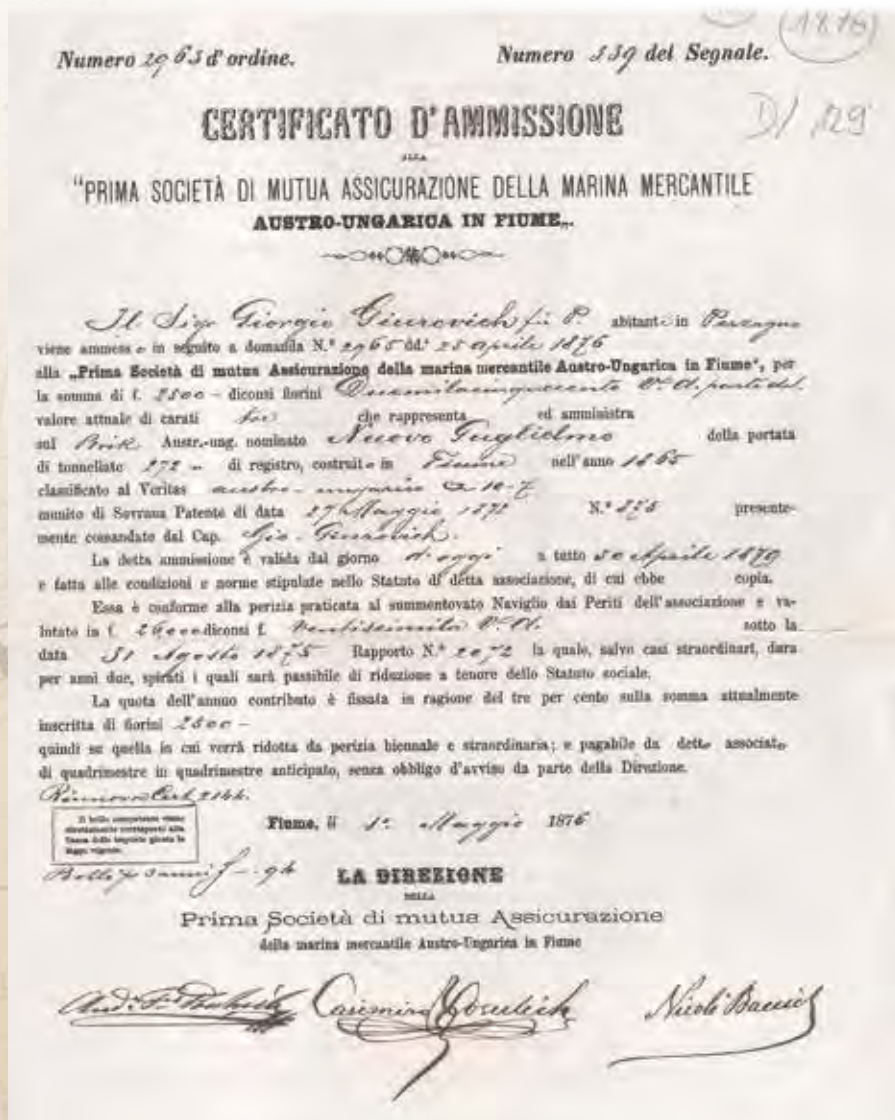

Brik Nuovo Guglielmo

Potpisano ulje na platnu Brik Nuovo Guglielmo (46,2 x 68 cm) još je jedan rad plodnoga bokeljskog portretista brodova Bazija Ivankovića, jedan od čak sedam koji se čuvaju u zbirci maritimnog slikarstva prčanj-ske župne crkve. Da je riječ upravo o ovome jedrenjaku potvrđuje nam natpis s njegovim imenom ispisan preko valova uz donji rub slike: *Nuovo Guglielmo*. Sliku možemo datirati u 1872. ili 1873. godinu. Rad nije mogao nastati prije 1872. budući da se na jedrenjaku vihori austro-ugarski državni stijeg, a niti nakon 1873. uzevši u obzir činjenicu da je, kako smo već naveli, na platnu ispisan ime brika, a nakon te godine brod plovi pod novim imenom.

Brik *Nuovo Guglielmo* sagrađen je 1865. u riječkom brodogradilištu „Pećine“. Imao je deset članova posade i nosivost 326 tona. Suvlasnici su bili prčanj-ski kapetani Filip Luković (9 k) i Vicko Gjurović (9 k), te tršćanski kapetan Giorgio Chiostergi (6 k). Od 1874. u potpunom je vlasništvu Prčanjana, i to: kapetana Filipa Lukovića (12 k) te Vicka (9 k) i Đura (3 k) Gjurovića, a nosivost mu je smanjena na 272 tone. Brodom su zapovjedali kapetani Filip Luković, Đuro Gjurović i kap. Lovro Blažević koji se, odmah nakon izgradnje broda, spominje i kao njegov prvi vlasnik. Početkom travnja 1868. brik *Nuovo Guglielmo* našao se u

Uverenje o osiguranju brika *Nuovo Guglielmo*

marseilleskoj luci na udaru jakoga sjeverozapadnog vjetra. Priskoćio mu je u pomoć brik *Luka*, kojim je zapovijedao kraljevički brodovlasnik kap. Eduard Giusti, inače vlasnik

i brigantina *Cvijetni dan* koji kasnije prelazi u vlasništvo dobrotskih brodovlasnika. Za taj je humani čin kap. Gusti dobio priznanje od Pomorske uprave u Trstu. Godine 1874.

brik *Nuovo Guglielmo* (Bazi Ivanković)

kap. Filip Luković briku *Nuovo Guglielmu* mijenja ime u *Czettigne*, prema istoimenom briku koji je posjedovao do 1872. godine. Prodan je 20. travnja 1880. nekom grčkom brodovlasniku, a o njegovoj daljnjoj sudbini nemamo saznanja.

Brik *Nuovo Guglielmo* prikazan je razvijenih jedara u plovidbi valovitim morem, s desna ulijevo. Nad krmenim jarbolom vihori se zastava s imenom jedrenjaka, a nad sošnikom austro-ugarski državni stijeg. Na palubi broda uočavamo deset članova po-

sade, od kojih je jedan za kormilom. U drugom planu ističu se jedna nava (lijevo) koja plovi u suprotnom smjeru od brika *Nuovo Guglielmo* i brik (desno) u plovidbi prema promatraču. U daljini se, u izmaglici, naziru brdovite obale. Nad morem se uzdižu oblaci prema plavetnilu neba. Slika predstavlja tipičan Ivankovićev rad i odaje autora znatnoga slikarskog talenta, ali ujedno i pomorskog kapetana koji ne samo da poznaje svaki detalj broda, nego također zna prenijeti pravu atmosferu plovidbe, doživljenu na dugim plo-

vidbama prethodne pomorske karijere. Jedrenjak u Ivankovićevoj likovnoj izvedbi postaje jedinstveni dinamični životni prostor koji se ostvaruje na granici između neukrotivoga i nepreglednoga morskog prostiranja i čas prijetećeg čas štitećeg neba. Ova slika, kao i ostali Ivankovićevi radovi u prčanjskoj zbirci, resila je nekada domove vlasnika portretiranih brodova koji su te slike kasnije darovali župnoj crkvi, ali one ipak nemaju karakter zavjetnih slika.

Stoli i Saraceni

Saraceni napadaju

Piše:
Mašo Miško Čekić

Postoje legende koje kažu da je uspon grada Stoli u Boki Kotorskoj počeo u vrijeme kada su Istočni Goti iz Panonije stigli na obale Zaliva. Tada počinje

razvoj utvrđenja kojeg podigoše Rimljani za svoje vladavine Bokom Kotorskom. Utvrđenje sa omanjim naseljem smjestilo se pored puta koji je spajao nekoliko provincija, i mora, koje je cijelom kraju značio život u miru i obilju. U zaleđu, planina Orjen, u podnožju dosta ravnice, nedaleko Risan

i Kotor, stari i bogati gradovi, a preko puta Luštica, kao štit od svih nedaća. Stoli brzo postade stanište doseljenika koji nijesu žalili truda da grade i sagrađe veliki grad. Grad postade važan privredni i trgovački centar.

Istočni Goti zvani i Ostrogoti su bili varvarsko germansko

Teodorikov novac

Teodorikov mauzolej u Raveni

pleme koje je s istoka došlo na prostore Zapadnog, a potom i Istočnog Rimskog Carstva. Najznačajniji kralj Ostrogota je bio Teodorik Veliki, rođen 454. godine, nekako u isto vrijeme kada Goti, predvođeni kraljem Valamerom, pobjeđuju Hune u bici kod Neda. Od tada prestaje njihov vazalski odnos, uspostavljen jačanjem Huna 370. godine. Upravo u vrijeme vazalskog odnosa, Goti sa Hunima stižu na Balkan, a nakon bitke kod Neda stvaraju svoje kraljevstvo u Panoniji. Ubrzo sklapaju uniju s Tračanskim Gotima, pa ih od tada istorija pamti kao Istočne Gote. Bilo je to vrijeme kralja Teodemira, sina Valemerovog.

U to doba valja tražiti početak priče o staroslavnom gradu Stoli, smještenom u Boki Kotorskoj, na prostoru gdje se danas nalaze Đenovići i Baosići. U blizini grada, o kojemu tek samo legenda postoji i neke istorijske pretpostavke, bilo je naselje Kumbor. Ime mu je latinskog korjena sa značenjem „predgrađe“ jer je Kumbor bio predgrađe grada Stoli. Po predanju, grad se razvio s dolaskom Gota, a procvat je doživio u vrijeme kralja Teodorika. Poslije nje-

gove smrti 526. godine, veliko kraljevstvo, koje se protezalo od Srema, preko Panonije, a južno, od Boke Kotorske preko Dalmacije, Italije i Provanse do Španije, se raspalo. Car Justinijan je novi gospodar Istočnog Rimskog Carstva, odnosno Vizantije, a Boka Kotorska je dio te velike teritorije. Stupio je na prijestolje 527. godine, naslijedivši dobro organizovanu državu, jaku i veliku vojsku i punu državnu blagajnu. To mu je omogućilo da krene u osvajačke pohode, sruši varvarske države, Vandalsku i Ostrogotsku, i proširi

vlast na Ilirik, Italiju, Sjevernu Afriku i dio Španije.

Grad Stoli uspješno se razvijao i u doba Justinijana. Privlačio je bogatstvom i ljepotom, pa su ga, pored trgovaca i putnika, sve češće pohodili doseljenici iz dalekih rimskih pokrajina. Grad se širio i dobijao sve značajniju ulogu u privrednom životu oblasti Duklje, u sastavu Vizantije. Dolaskom Vizantije, gradu predstoji period blagostanja i mira, sve do sredine VII vijeka kada počinju provale Slovena. Nije ih zaustavila ni moćna Vizantija koja je brojne gradove posebno utvrdila kako bi se lakše oduprla najezdi novih plemena. Sigurno je i grad Stoli imao jake bedeme i kule, mada se u istoriji govori o kotorskim utvrdama, a Stoli se i ne pominje. Legenda je, a to je sadržaj ove priče, pretekla period dug 1500 godina, dok su mnogi istorijski izvori za to vrijeme izgubljeni, a da se o njima ništa ne zna. Ovako, legendi vjerujemo ili ne, ali je lijepo čuti. Narod koji ima sačuvane legende ima i bogatu prošlost. A priča o gradu Stoli ide dalje jer se, dolaskom Slovena, grad i dalje razvija sve do četrdesetih godina IX vijeka. Tada počinju nevolje.

Ostrogoti

Dolazak Slovena

Boku Kotorsku pohode neprijateljski raspoloženi Saraceni, narod nastao u VIII vijeku. Bili su pripadnici različitih plemena, uglavnom iz sjevernog dijela Afrike i svi su bili gusari. Već u IX vijeku postali su strah i trepet, dominirajući Sredozemnim morem. Ubili su više stotina hiljada ljudi na grčkim ostrvima, Siciliji, Južnoj Italiji i Španiji. Osnivaju male države – emirate: na Kritu, Siciliji i Apulski emirat sa sjedištem u Bariju. Saracenska flota, s osloncem na Bari, tokom IX vijeka je u više navrata napadala istočne obale Jadrana. Najstariji dokumenat o napadima potiče iz 840. godine. Tada je saracenska flota koju je vodio berberski admiral Sahib Kalfun, iz tek osvojenog Barija, krenula na istočnu jadransku obalu, a 842. godine napala je i opljačkala Kotor i Budvu. Predpostavlja se da tada počinje i stradanje grada Stoli. Saraceni se nastanjuju na jadranskim otocima gdje ostaju do pred kraj IX vijeka, a neki historičari smatraju i znatno duže. Za vrijeme emira Savdana u Apuliji od 866. – 869. godine, saracenska flota s 36 ratnih brodova, pod admiralom Saba, napada južno-jadransko primorje i zauzima Boku Kotorsku. Tom prilikom Saraceni su popalili gradove Kotor i Budvu, a prema legendi zapaljen je i uništen Stoli. Napadi se nastavljaju, pa su

tako Saraceni, sa 4 broda gusara 872. godine, kad već nije postojao Apulski emirat, preko Otranta upali na Jadran, napali i opljačkali više obalnih gradova od Boke Kotorske sve do otoka Brača. Saracenski gusari i 875. provaljuju, a njihovi pomorski napadi na Jadranu traju sve do početka 12. vijeka.

Slavnom gradu Stoli tako su presudili Saraceni. Ono što je preteklo, nestalo je u moru, u zemljotresima koji su često pohodili Boku Kotorsku. Legendu ništa ne može uništiti. Traje i danas, a koliko god nestvarna bila priča o slavnom i moćnom gradu, o njemu nema sačuvanih historijskih izvora.

Justinijan

Nagovještaji njegovog postojanja dovoljni su pojedinim historičarima da ga pomenu.

Kažu, za lijepog vremena i mirnog mora, vide se ostaci gradskih zidina u moru, zapadno od Đenovića. A imenom Stoli i danas se naziva dio tog mjesta. Za priču dosta.

Saraceni

*POVIJEST BRODSKIH KRUŽNIH PUTOVANJA
U BOKI KOTORSKOJ*

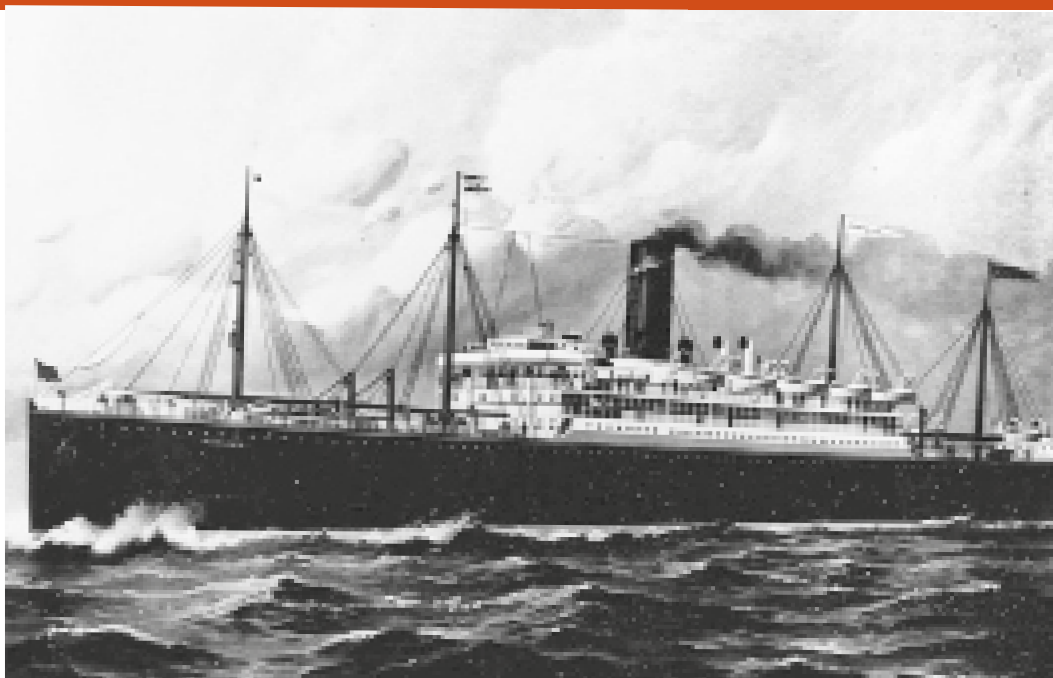
(52)

PRESIDENT JOHNSON

**U ulozi nositelja
luksuznih kružnih
putovanja svim
morima svijeta
PRESIDENT
JOHNSON jednom
je posjetio i našu
Boku kotorsku.**

Piše:
Neven Jerković

Američka putnička agencija James Boring Company često je u međuratnom razdoblju znala organizirati brodska kružna putovanja oko svijeta i prema Mediteranu. Jedno takvo sa polaskom 1. srpnja 1933. iz New Yorka organizirano je brodom PRESIDENT JOHNSON. Po cijeni od 590 dolara po osobi, u što su uključeni i svi izleti u lukama, putovalo se itinererom Funchal – Gibraltar – Malaga – Alžir – Tunis – La Valetta – Iraklion – Port Said – Jaffa – Haifa – Beirut – Limassol – Rodos – Istanbul – Sevastopolj – Odessa – Varna – Pirej – Itea – Krf – Valona – Kotor – Dubrovnik – Venecija – Napulj – Messina – Civitavecchia – Villefranche – Monte Carlo – Nica – Palma de Mallorca – Azori sa povratkom u polaznu luku New Yorka 2. rujna iste godine.

PRESIDENT JOHNSON je za brodaru Pacific Mail Steamship Company kao novogradnja 6 pod imenom MANCHURIA porinut u more 2. studenog 1903. u brodogradilištu New York Shipbuilding Company Camden New Jer-

sey. Zajedno sa nešto ranije na istim navozima isporučenim blizancem MONGOLIA bio je najveći putničko-teretni brod do tada izgrađen u Sjedinjenim Državama. MANCHURIA i MONGOLIA su imali po 13639 GT, bili dugi 188 metara a mogli su prevoziti 346 putnika u prvom i 66 u drugom putničkom razredu, a po potrebi još i 1300 palubnih putnika. Parni strojevi ukupne sange 11000 KS omogućavali su im plovību brzinom od 16 čvorova. Održavali su redovnu pacifičku brzu brodsku prugu iz San Francisca prema Japanu i Kini ali i novim američkim teritorijama na Filipinima, Guam i Havajima.

Pacific Mail je zbog ekonomske krize bio primoran 1915. prodati ih konkurentskom American Lineu, ali su početkom 1918. nakon ulaska Sjedinjenih Država u Prvi svjetski rat uskoro prešli u vojnu službu, tako da su dobili i nova imena USS MANCHURIA i USS MONGOLIA. Nakon 13 povratnih transatlantskih plovību otpušteni su iz vojne službe i vraćeni American Lineu. Ponovo održavaju stare preoceanske pruge sve dok nisu koncem 1928. prodani brodaru Dollar Line i na-

kon rekonstrukcije u Newport News-u dobili nova imena – PRESIDENT JOHNSON i PRESIDENT FILLMORE. Tada je u novoj ulozi nositelja luksuznih kružnih putovanja svim morima svijeta PRESIDENT JOHNSON jednom posjetio i našu Boku kotorsku.

Nakon deset godina oba broda prelaze u flotu državnog broдача American President Line da bi ih koncem 1941. preuzela američka vojska (US Navy). U ratnim operacijama Drugog svjetskog rata uglavnom služe kao transportni brodovi na pacifičkim bojištima.

Završetkom rata, sredinom 1946., PRESIDENT FILLMORE, nekadašnja MONGOLIA je rezrezana u kineskom Shanghai-ju. PRESIDENT JOHNSON je raspredmljen i vraćen u American President Line da bi već početkom 1947. bio prodan panamskom broдару Tagus koji mu daje i novo ime – SANTA CRUZ. Preuređen u brod za prijevoz emigranata iz Portugala i Italije prema južnoameričkim lukama plovi još tako sve do siječnja 1952. kada je i on konačno razrezan u talijanskoj Savoni.

*DRUGI DIO PRIČE NASTALE NA
TEMELJU ARHIVSKOGA GRADIVA*

(2)

Izgradnja crnogorskog puta KOTOR – CETINJE „Lovćenske serpentine“

U ovom radu je, u dokumentima iz Istorijskog arhiva Kotor, tj. službene korespondencije između Kotorske općine, Kotarskog poglavarstva Kotor i nadležnih vlasti u Zadru, kronološki predstavljen proces izrade dionice puta na teritoriju ondašnje austrijske države

Piše:

Snežana Pejović

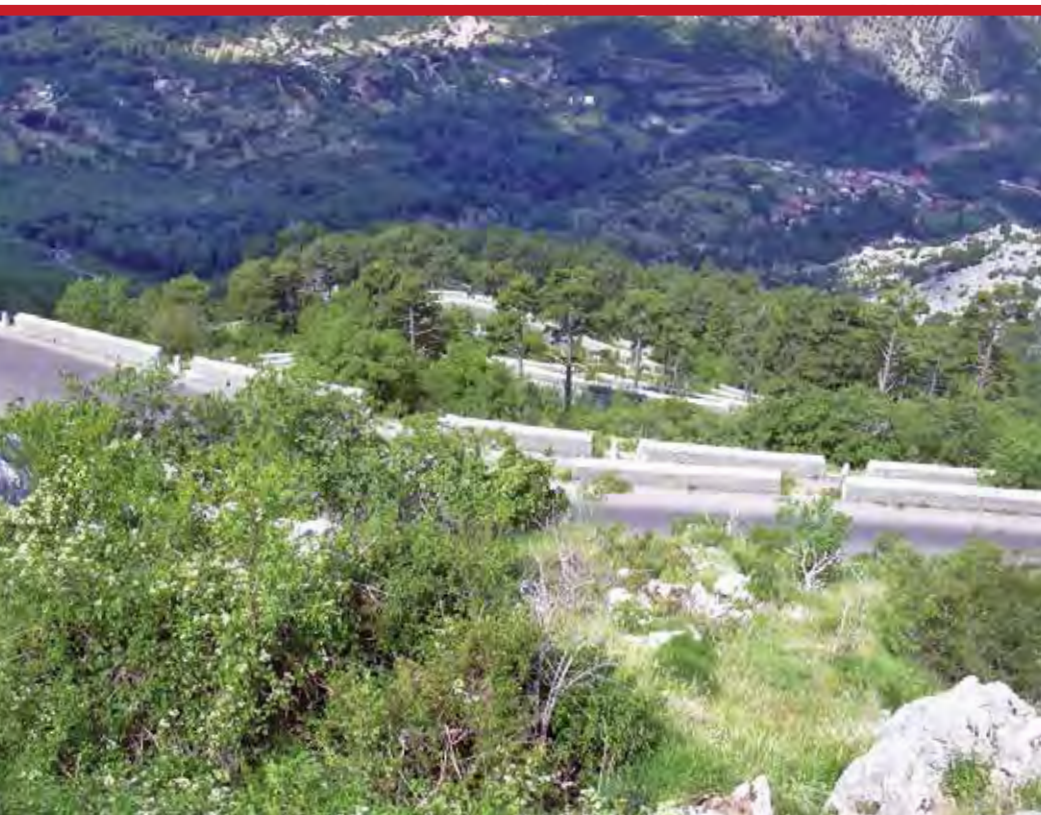
Početak 1881. godine postavlja se pred Kotoršku općinu pitanje održavanja nove ceste. Kotorske vlasti suočavaju se s problemom odrona na novom putu, koji često potpuno pokrije cestu i tako ona nije ni sigurna ni prohodna za prolaznike. Vlasti Kotora utvrdile su da

je glavni razlog odrona ispaša koza i ovaca koju obavljaju u ovom dijelu stanovnici Škaljara, Špiljara, ali i stanovnici okolnih crnogorskih sela. Tako je **Carsko-kraljevski tehnički organ za šumarstvo** hitno obavio inspekcijski pregled i zaključio (Izvešće br. 37 od 18. prosinca 1880. god.) da se mora zabraniti ispaša, kao i sječa drva za ogrjev, skupljanje suhe trave, zemlje i kamenja, kao i nekontrolirano umjetno

pošumljavanje. Okružno poglavarstvo Kotor, pozivajući se na **Zakon o šumama iz 1852. godine** i kasnije naredbe ministarstva nadležnog za šume iz 1873. i 1874., proglašava početkom 1881. godine zabranu za sve spomenute radnje na dio Lovčenskog puta poznatog pod imenom **Zanovetna strana**. Zabrana detaljno definira područje na koje se ona treba primjenjivati: zona koja se proteže između linije puta preko Mreževe grede i linije granice s Crnom Gorom u vertikalnom smjeru, i poteza između Žebačkog potoka i potoka Zvirovnjak u horizontalnom pravcu. Istodobno je radi povezivanja i učvršćivanja terena donesena odluka o vještačkom pošumljavanju koje će se obavljati u sklopu nadležnosti države i o njezinu trošku.¹

Vlasti Kotora su se istodobno preko **Carsko-kraljevskog poslanstva na Cetinju** obratile i crnogorskoj Vladi kako bi i ona donijela istu odluku za područje Crne Gore, a koja bi se ticala daljnje dionice ovog puta koja pripada njezinu teritoriju. O tome piše načelnik Kotarskog poglavarstva Budisavljević Općinskoj upravi u svom dopisu od 16. siječnja 1881. godine. Istodobno navodi da je nadzor nad novim crnogorskim putem povjeren **cestaru Niku Petroviću** koji je stacioniran u kraljevskoj kući na Lovčenu.²

Ponovno u dopisu od 21. travnja 1881. godine Kotarsko poglavarstvo, po naredbi Poglavarstva u Zadru (Direkcije glavnog ureda), traži od općinske uprave Kotor da im dostave točan pregled cesta koje su predviđene za vožnju kočija i one koje su samo za konje, i također da im dostave dužinu puteva u kilometrima, posebice onih koji su napravljeni u razdoblju od 1874. do 1879. godine.³

Lovčenske serpentine

Što se tiče onog dijela Lovćenskog puta čiju je gradnju obavljala država Crna Gora, podaci se mogu naći u arhivskoj građi fondova Državnog arhiva Crne Gore na Cetinju. Inženjer Josip Slade tijekom 1881. godine izvješćuje **Ministarstvo građevine na Cetinju** o završnim poslovima na dionici puta od Njeguša do Cetinja, za koju je on bio nadležan. Tako je u dopisu od 13. kolovoza 1881. godine izvjestio detaljno, prema pojedinim dionicima i zaduženim izvršiteljima, gdje je završen „nasap na putu od Cetinja do Njeguša“.⁴ Prije se iz raznih dopisa između poduzimača, inženjera Slade i ministra Filipovića, može pratiti kako teku radovi, uglavnom oni koji su bili dogovoreni u ugovorima izvođača s Ministarstvom građevinarstva na Cetinju. Iz spisa se vidi da su, uz radnu snagu i majstore iz Crne Gore, angažirali i majstore iz primorskih mjesta, tj. tadašnje austro-ugarske podanike.

Posebne teškoće Crnogorci su imali na svome dijelu puta oko izgradnje kamenih graničnika ceste, tzv. parapeta. U opširnom izvještaju Ministarstvu građevinarstva na Cetinju od 28. listopada 1881. godine inženjer Slade potencira da izvođač radova na parapetima u Bukovici Jozo Đurov nije ispoštovao dogovorenu dužinu u usmenoj pogodbi te kaže: „Kamenji zdvora parapeta manji su nego što pogodba glasi; ploče poviše parapeta, nijesu debele po učinjenoj pogodbi, niti od jednake širine parapeta: ima ih i širih i dužih. Parapeti nijesu od jednake debljine, ima ih: od 40 centimetara, od 42, 45, 47 do 50 centimetara.“⁵ U dopisu slijedi točan premjer urađenih parapeta, opis kako su rađeni (upotreba „klaka i pržine“) s cijenom koštanja i iznosom koji se treba platiti izvođaču. Uvjet

je ipak da se poštuje dogovoreno, to jest da parapeti trebaju biti „od jednake debljine od 50 centimetara, a ploče za pokriv da budu sve od iste dužine kako je širina parapeta“.⁶ S obzirom na već kasnu jesen i zimu, inženjer Slade predlaže da se poslovi pomaknu na ljeto jer se zbog hladnoće više ne može raditi s „klakom“. Također predlaže da se naprave pismene pogodbe s izvođačima za produžetak radova u kojima bi se precizno definirao i izgled parapeta.⁷ U međuvremenu izvođač je dužan očistiti put kako bi se nesmetano išlo kolima od Kotora do Cetinja.

Osim u arhivskom gradivu crnogorskih arhiva, podaci o gradnji ovog vrlo atraktivnog puta mogu se naći i u literaturi, to jest u zapisima mnogobrojnih posjetilaca koji su od njegova puštanja u promet putovali većinom na relaciji od Kotora do Cetinja. Tako **Franc Laforest** (*Franz Thiard de Laforest*) u svome kratkom putopisu (vodiču) „Boka Kotorska“⁸ bilježi da je put od Trojice do Cetinja građen u vremenu **od 1879. do 1884. godine** uz sudjelovanje dvije

države, Austro-ugarske monarhije (18 km) i Knjaževine Crne Gore (27 km), uz iznimno velike troškove ili kako je ostalo u narodu zapamćeno da je koštalo „zlatni dukat po metru“. Posebno je problem predstavljala izgradnja trase na dijelu pokraj lokaliteta zvanog Krstac (984 m nadmorske visine).⁹

U to vrijeme da se stigne od Kotora do Cetinja novim putem bilo je potrebno 9 sati hoda, a kolima 6. Prometovala je kočija koja se plaćala i do 20 fjorina, a svakog dana išla je poštanska kočija koja je iz Kotora polazila u 5 sati ujutro, da bi oko 11 sati bila na Cetinju i imala je 4 mjesta za putnike. Krajem 19. stoljeća putnici su imali mogućnost da se odmore u „Hotelu Trojica“ (prizemnoj kućici neposredno do istoimenog utvrđenja), zatim na Krstacu u gostionici koja je nudila za okrepljenje pršut, sir, sardine, vino i pivo. Na sljedećem odmorištu u selu Njeguši postojale su dvije gostionice gdje su se posluživala topla jela i nudilo se prenoćište.¹⁰

Novi crnogorski put bio je vrlo frekventan i pospješio je bolju i bržu komunikaciju, kako za poslovne, obično trgovačke ili poštanske potrebe, tako i za turističke posjete unutrašnjosti Crne Gore, posebno nakon intenziviranja pomorskih veza ka Boki kotorskoj i Kotoru uvođenjem redovnih linija parobroda, pod okriljem poznatog austrijskog Lojda.

O atraktivnosti novoga crnogorskog puta svjedoče mnogobrojni posjetitelji Crne Gore i Primorja obično u svojim putopisnim crticama. Dojmovi putnika i prolaznika počevši od kraja 19. stoljeća (Franc Tiard de Laforest, Kurt Husser, Giuseppe Marcotti, Ludvig Kuba, Gustav Rasch, Pierre Marge, J. Jan Svatek i dr.), pa do onih danas, pretočeni su u mnogobrojna literarna djela, novinska izvješća i članke, dokumentarne i umjetničke fotografije, likovna ostvarenja...

Jedan od tih zapisa kazuje: „Još se nitko nije pokajao što je krenuo na izlet u Crnu Goru, pod uvjetom da je to bilo

za lijepa vremena. Svi, svi, čak i ljudi manje oduševljeni ljepotom prirode, bili su puni hvale za doživljeni užitak.“¹¹

Putovanje cestom koja je išla najvećim dijelom okomito uz obronke Lovćena cik-cak postavljenom trasom, zvanom serpentine (ukupno 25), podsjećala je posjetitelje na uspinjanje zračnim balonom ili uspinjačom: „Odozgo se sve moglo obuhvatiti jednim pogledom, svi dijelovi te Boke koje smo dan ranije pažljivo pretresali ploveći brodom, i pride otvoreno more Jadrana“, zabilježio je Giuseppe Marcotti.¹² Pejzažni kontrast koji se obuhvaća pogledom sa serpentina je, po kazivanju mnogobrojnih posjetitelja, fascinantan. Na jednoj strani je sivi i okomiti vijenac obronka planine Lovćen, koji se strmo spušta u Kotorški i Risanski zaljev, dok nasuprot kao lanac stoji šumovita planina Vrmac. „Poput niza bisera na dnu kutijice s nakitom leže mjesta oko vodenog ogledala na kojem krstare jedrilice i čamci na vesla, a parobrodi ostavljaju za sobom

brazde... Iz ove visine utvrde na Vrmcu nam izgledaju poput ukrasnih predmeta i odatle promatramo Tivatski zaljev sve do Herceg-Novog. Preko poluotoka Luštica... naziremo usku traku Jadrana.“¹³

Kao za mnoge druge monumentalne građevine, i za ovu je vezana priča koja pripada više legendi nego provjerenom podatku. Prema toj priči inženjer Josip Slade (koji je nadležan za crnogorsku dionicu Lovćenskog puta, od austrougarske granice do Cetinja), fasciniran ljepotom kneginje Milene (ili njezine kćerke Marije?), osmislio je dio puta iznad Kotora kao dvostruku krivinu u obliku slova „M“. Ipak, ovu priču teško je potkrijepiti raspoloživim podacima iz sačuvanih i istraženih dokumenata iz Kotorškog arhiva, kao i djelomično konzultiranoga arhivskoga gradiva Državnog arhiva na Cetinju. Spomenuta dvostruka krivina je na dionici puta koji prolazi kroz naselja Škaljari i Špiljari u Općini Kotor te se, prema tome, radilo o putu koji je bio na teritoriju Austro-ugarske monarhije i u njezinoj nadležnosti. Prilikom gradnje tzv. novoga crnogorskog puta, prema raspoloživim podacima, rađena je rekonstrukcija već postojećeg puta kroz naselje Škaljari, pa vjerojatno i dionice koja je u obliku slova „M“.¹⁴ Na indikacijskoj skici **Katastarske uprave Kotor (Katastarska općina Škaljari) iz 1874.** godine spomenuta dionica kroz Škaljare već je ucrtana s krivinama u spomenutom obliku i svim preciznim mjerama.¹⁵ Kada je projektiran i kako je građen put uz katorske strane trebale bi biti teme dugotrajnijeg i detaljnijeg istraživanja ne samo arhivskih fondova u Istorijskom arhivu Kotor, već i arhivskoga gradiva u Državnom arhivu Zadra (npr. fond Namjesništvo za Dalmaciju – Građevinski odjel

Pogled na Njeguše

1820./1918.), kao i fondova arhiva u Beču, posebno Vojnog arhiva. Unatoč nepotkrivenosti priče dokumentima, ne bi trebalo lišiti posjetitelje Crne Gore svih pikanterija koje upotpunjavaju fascinanciju Lovčenskih serpentina.

Uz sve navedeno treba imati na umu da je upravo na vrhu serpentina granica gdje se smjenjuju primorska i kontinentalna klima, što je primjetno u kvaliteti zraka i okolnoj vegetaciji. „Naglo napuštamo primorsko rastinje: ogromne vinograde, šipke u cvatu, smokve, tamarise, maslinjake; a sada jedino vidimo siromašno balkansko bilje: smreku, plave zvončice, divlje tulipane...“, zabilježio je Francuz Pierre Marge još 1912. godine.¹⁶ Opor i hladan zrak s Lovčena klancem ispod lokaliteta Krstac pruža se prema Kotoru. Ta kvaliteta miješanja mediteranske i planinske klime na ovome području je vrlo rano otkrivena i preporučivala se ponajprije lokalnom stanovništvu u zdravstvene svrhe. Zato bi Crna Gora na pravi način trebala prepoznati višestruki značaj ovog puta kao što su to nekada prepoznale dvije države, Austro-ugarska monarhija i Kneževina Crna Gora donoseći odluku o njegovoj gradnji, i da ga valorizira, zaštititi i turistički oživi u skladu s njegovim spomeničkim, ekološkim i ostalim značajem.

Izvori i literatura

1. Arhivski fond *Opština Kotor* (OK), Državni arhiv Crne Gore – Istorijски arhiv Kotor.
2. Arhivski fond *Katastarska uprava Kotor* (KUK), Katastarske opštine Škaljari i Špiljari, Državni arhiv Crne Gore – Istorijски arhiv Kotor.
3. Arhivski fond *Ministarstvo unutrašnjih djela Cetinje*, Dr-

Put Cetinje - Njeguši

- žavni arhiv Crne Gore Cetinje.
4. Arhivska zbirka *Fotografije* (FOT), Državni arhiv Crne Gore – Istorijски arhiv Kotor.
  5. Franz Thiard de Laforest, *Boka Kotorska*, Perast 2005.
  6. Đuzepe Markoti, *Crna Gora i njene žene*, Podgorica 1997.
  7. Kurt Hasert, *Crna Gora. T. 1, Putopisi*, Podgorica-Cetinje, 1995.
  8. Ludvik Kuba, *Na Černé Hore: cesty podniknuté za účelem sbírání národních písní roku 1890 a 1891. : se 123 obrázky, 49 hudebními příklady a mapkou / popsal a nakreslil Ludvik Kuba*, V Praze 1892.

¹ DACG IAK, OK LXXV, 95 95/1.

² Isto, LXXI, 95 i 95/1. Prema opisu fotografa Laforest iz 1898. godine kuća „nadglednika ceste“ nalazila se kada se na putu ka Lovčenu prođe lokalitet Gorazde, na prvome kratkom zavoj-serpentinu (vidi: Franz Thiard de Laforest, *Boka Kotorska*, Perast 2005., str. 17-20).

³ DACG IAK, OK LXXI, 469/3.

⁴ DACG, Ministarstvo unutrašnjih djela Cetinje, fasc. 6, 249.

⁵ Isto, fascikl 6, 324.

⁶ Isto kao pod br. 15.

⁷ Ing. Slade predlaže da se napravi iznimka kada su u pitanju dimenzije ploča za pokrivanje parapeta zbog objektivnih razloga: „Budući da je u Bukovici trudno naći ploče za pokriv od parapeta debele preko 6 unača, moglo bi se popuštiti na istu pogodbu koju imaju, da ploče

budu od 4 do 6 unača“, isto kao pod br. 15.

⁸ O. c., Franz Thiard de Laforest, *Boka Kotorska....*

⁹ Kurt Hasert, *Crna Gora. T. 1, Putopisi*, Podgorica-Cetinje, 1995., str. 35.

¹⁰ O. c., Franz Laforest, *Boka Kotorska ...*, str. 17-20.

¹¹ isto, str. 17.

¹² Đuzepe Markoti, *Crna Gora i njene žene*, Podgorica 1997., str. 71-75.

¹³ O. c., Franz Laforest, *Boka Kotorska ...*, str. 19.

¹⁴ Popravlja se put od Puča do groblja u Škaljarima, kao i dio puta od Trojice prema Škaljarima. (O. c. DACG IAK, OK LVI, 113, 303).

¹⁵ DACG IAK KUK, KO Škaljari 1874. (C i B/D). (Vidi prilog br. 2)

¹⁶ Pjer Marž, *Putovanje po Crnoj Gori i Hercegovini*, Podgorica 2000.

SERIJAL GRBOVI KOTORSKE VLASTELE XIV VIJEKA

(7)

Piše:

Jovan J. Martinović

Za istoriju grada Kotora tokom prve polovine XIV vijeka neicrpno vrelo podataka čini prva, zapravo najstarija sačuvana knjiga kotorske notarske kancelarije od 1326 -1335. godine, te druga knjiga isprava za 1329. i period od 1332 – 1337. godine.

Ove dvije knjige, preklapajući se djelimično, pokrivaju razdoblje od 1326. do 1337. godine, a sadrže svaka po osam sveščica razne debljine, koje su ispisivali zakleti gradski notari.

Sadržaj notarskih isprava je izuzetno raznovrstan i zahvata sve oblasti života i društva srednjevjekovnog Kotora. Zapravo su ti unesci minijaturni isjecci svakodnevnog života visoko razvijene gradske komune Kotora u jednom relativno ogra-

ničenom periodu, nešto poput kockica mozaika koje je moguće složiti u suvisle cjeline, kako bi se dobila jedinstvena i višeslojna slika života svih staleža kotorskog društva.

Podaci za plemićke porodice Kotora dobijeni su pažljivim čitanjem originalnih latinskih tekstova notarskih unesaka u kojima se kriju brojni podaci o svim vidovima aktivnosti za svakog pojedinog člana roda, te o rodbinskim odnosima i stepenu srodstva među članovima pojedinih porodica, na osnovu čega su izrađena rodoslovna stabla. Takođe su doneseni i heraldički simboli, grbovi tih porodica sa opisima i grafički prikazanim bojama, te sa fotosima pojedinih sačuvanih primjeraka.

BUĆA (BUCHIA)

Druga četvrtina XIV vijeka predstavlja snažan uspon roda Buća, koji uspijeva da potisne sa vodećeg mjesta do tada neprikosnoveno najjači kotorski rod Drago (sa ograncima Balduin, Basilio i Toma), tako da bi ovaj period – koga upravo zahvataju najstarije sačuvane kotorske notarske knjige iz 1326. - 1337. godine – bilo moguće nazvati vremenom dominacije Buća. Tri su centralne ličnosti oko kojih se kreće život i djelatnost ovog roda: Tripun Mihailov (sa sinovima Pavlom i Petrom) i njegovi sinovci Nikola Petrov i Mihailo Petrov.

K. Jireček piše o Bućama u Kotoru sljedeće: "BUCHIA u XIV vijeku u Kotoru, gen. Buche, Buchi, Buchie, de Bucha, a takođe i lično ime Buchius (XIV-XV vijek); u Dubrovniku: de Bucho, de Buca, de Buchia, de Buche ili Buca, takođe /c. 1338/ Bucchia, gen. Buchye; u XIV vijeku de Buchia, Buchya, kasnije češće Bucchia; slov. Buća (BOYKIA, 1333. M. 105, uporedi Daničić, Rječnik; isto tako Buća, Daničić, Poslovice, No 17), Bučić (BOYKHKb).

1. Stara plemićka porodica u Kotoru. Jacobus de Boča , 1186, Rad 1, 127; od XIII vijeka dobro poznata. Nicola de B. bio je protovestijar (ministar finansija) cara Stefana Dušana; Tripe Buća Petrov protovestijar bosanskog kralja Stjepana Tvrtka. Još je 1622.-1656. bio biskup Kotora Vincencije Buća.
2. Jedna grana primljena je u plemstvo Dubrovnika u XIV vijeku, dobro poznata sve do početka XIX vijeka.
3. Jedna grana u Šibeniku, 1449. i dalje (Galvani, 1, 70) Potomci porodice žive samo u Italiji.

Uporedi brojne BOYKIA, BOYKHA u grčkim ispravama u Squillace u Kalabriji, 1202.-1270., kod Trinchera: 344-45, 412, 474, etc«.

Irmgard Mancken donosi vrlo opsežnu genealošku tablicu roda Buća od kraja XII do kraja XV vijeka po dubrovačkim i kotorskim izvorima. Prema tim podacima, rodonačelnik porodice bio bi »**comes Tryphon dominator Catari**« iz 1181. godine, čiji je sin »**Petrus potis Tryphonis**« bio sudija u Kotoru 1215. godine; sljedeća generacija su Miho Petrov, pomenut 1279. godine, i prezbiter Tripun Petrov, notar, pomenut 1279. i 1281. godine. Mihovi sinovi su bili Petar, umro svakako prije 1326. godine pošto se pominje samo u filijaciji svojih sinova, i čuveni velikaš i magnat Tripun Mihailov, jedan od najznačajnijih ljudi u Kotoru u vrijeme najstarijih sačuvanih notarskih knjiga (1326.-1337.). Sljedeću generaciju iz istog perioda čine Petrovi sinovi, jednako tako poznati i istaknuti građani Kotora Nikola i brat mu Miho, te još jedan brat poznat samo po dubrovačkim izvorima, po imenu Luka, kao i Tripunovi sinovi Pavle i Petar i kćerka Dome u Kotoru, te još dva sina u Dubrovniku po imenu Đive i Luka, od kojih se Đive pominje i u kotorskim izvorima; za ovoga Điva vezan je podatak da je u doba rata između Kotora i Dubrovnika bio zatvoren u zgradi komore (»**camerlengaria**«) u Dubrovniku, gdje ga je poslao Površko, gospodar Budve.

Već sljedeća generacija se može pratiti samo po dubrovačkim izvorima, budući da živi upravo u doba za koje nedostaju kotorske notarske

knjige, naime, između 1337. i 1396. godine. Tako se zna da je Nikola Petrov Buća, inače oženjen Dubrovčankom Dobrom, postao 1336. godine građanin Dubrovnika, u kome je najvjerojatnije i umro 1354. godine. U Dubrovniku su nastavili da žive njegovi potomci: Petar Nikole Petrova Buća, koji se pominje od 1344. do smrti 1357. godine, a ostavio potomstvo od tri sina i tri kćerke, te kćerka Bjelče, koja se pominje u Dubrovniku od 1349. - 1380. godine, a bila je udata za Maroja Gučetića od 1345. - 1368. godine. Miho Petrov Buća, oženjen Kotorankom Slavom, takođe je postao građanin Dubrovnika 1336. godine, a u njemu su živjela dva njegova sina: Maroje, koji se pominje od 1361. - 1380. godine kada se oženio Anuklom, kćerkom Marina Ranjine, zatim Tripe, koji se pominje od 1357. - 1366. godine, koji je za zasluge od cara Uroša Nejakoga 1357. godine, zajedno sa Bazom Barinčelom Bivolčićem (Bolicom) dobio ostrvo Mljet, te kćerka Ana (ili Mare), udata 1361. godine za Ivana Pavlova Gundulića iz Dubrovnika, dok mu je druga kćerka Roza bila udata za Kotoranina Frana Vaklešu. S druge strane, Tripun Mihailov Buća, stric Nikole i Miha Petrova Buća, imao je dva sina u Kotoru, poznata po ovdašnjim izvorima: Pavla, takođe primljenog u građanstvo Dubrovnika i oženjenog Dubrovčankom Reginom, kćerkom Martola Tudiševića, te Petra sa istim statusom građana Dubrovnika, oženjenog Božnom, kćerkom Junija Vukaševića; Tripun je imao i dva sina stalno nastanjena u Dubrovniku i to Điva, koji se pominje i u kotorskim izvorima, oženjenog Dobrom, kćerkom Mihaila Menčetića, te Luku, oženjenog Marom, vjerovatno Dubrovčankom, dok je jedina Tripunova kćerka Dome bila udata za Kotoranina Gradislava Goni.

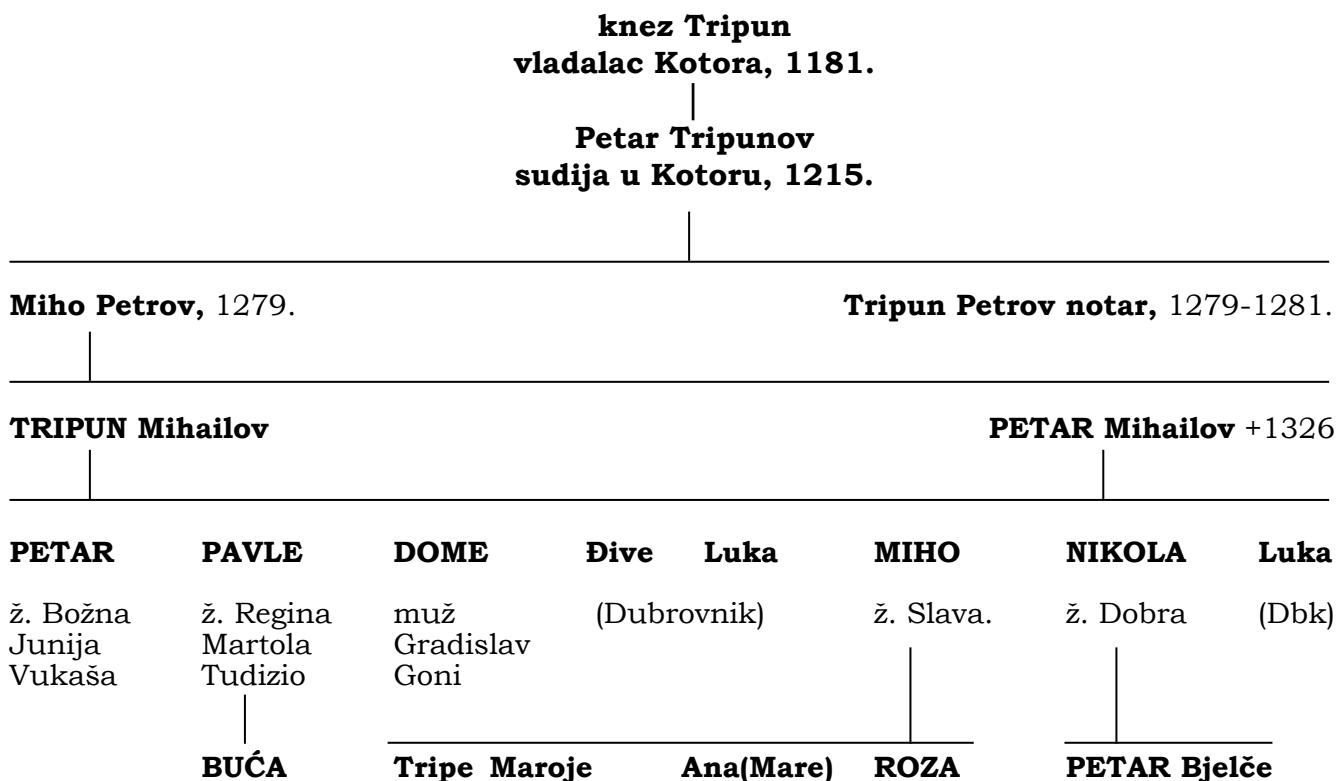
Grb roda Buća sačuvan je u Kotoru u nekoliko primjeraka, od kojih se dva nalaze ugrađena na glavnoj zapadnoj fasadi palate Buća iz kraja XIII i početka XIV vijeka na kotorskoj Pjaci od brašna, vjerovatno teže oštećenoj u nekom od brojnih potresa u drugoj polovini XVI vijeka ili pak u velikom tzv »dubrovačkom« potresu 1667. godine, nakon čega je podijeljena u tri zasebna stambena objekta: sjeverni dvospratni sa pomenutim grbovima,

srednji trospratni i barokizirani, sa grbom porodice Paskvali nad glavnim portalom, i južni najuprošćeniji i arhitektonski najsiromašniji, no u kome se na zadnjoj, istočnoj fasadi prema moru sačuvala jedna lijepa gotička bifora, a u dvorištu između te fasade i zapadnog sektora bedema pisac ovih redova je izvadio iz jednog naknadnog zida i prenio u kotorski Lapidarij još jedan gotički grb ove porodice, uokviren tordiranim užetom i tzv »žiokom na raboš«. No svakako je najreprezentativniji i najraskošniji grb porodice Buća, koga je takođe ovaj autor izvadio iz zida jedne prizemne prostorije stare kotorske Gimnazije, sada izložen u ulaznom holu Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru, u obliku trodjelne lunete u čijem je srednjem dijelu štit sa porodičnim grbom i karakterističnim ukrasima (koplje, šlem itd), a na dvije bočne strane triptiha su prikazani bradati starac i mlađi čovjek sa tijelima lava i stilizovanim repovima. Na svim ovim grbovima je isti simbol, ljiljanov cvijet na širokoj horizontalnoj srednjoj

gredi, za koga je navodno dobio pravo za postavljanje u porodični grb Tripun Mihailov Buća nakon poslaničke misije za srpskog kralja Stefana Dečanskog kod pape u Avinjonu i na dvoru francuskog kralja Šarla de Valoa, a krinov cvijet je simbol francuskih kraljeva.

U pominjanom Grbovniku kraljevine Dalmacije donesene su dvije varijante grba porodice Buća, od kojih je prema jednoj na polju štita plave boje široka srednja horizontalna greda crvene boje, na kojoj je prikazan samo gornji dio tijela jednoglavog orla srebrne boje, dok je prema drugoj na plavom polju štita zlatna horizontalna greda na kojoj je stilizovani krinov cvijet plave boje.

Na osnovu genealoške tabele 1. Manken i podataka iz kotorskih notarskih knjiga od 1326. – 1337. godine moguće je uspostaviti sljedeće rodoslovno stablo porodice Buća u Kotoru i Dubrovniku, koje se donekle razlikuje od genealoške tabele br. XVI u drugoj knjizi kapitalnog djela "Dubrovački patricijat" Irmgard Manken:

Memoriam

Ljubinko - Ljubo Biskupović (04.02.1951-22.10.2017.)

Ljubinko Ljubo Biskupović napustio nas je poslije teške bolesti. Oprostili su se od Ljuba njegova obitelj, prijatelji, njegovi Bogdašići, mnogobrojni Tivčani, Kotorani, Budvani, Novljani, Konavljani... Ispraćaj dostojanstven i dirljiv, na groblju drevne crkve sv. Petra, u kojoj se na misi molilo za njegovu plemenitu dušu i slavio jedan uzorni život, koji je do kraja bio ispunjen u današnje vrijeme rijetkim vrlinama... Riječi don Ante Dragobratovića u prepunoj župnoj crkvi sv. Petra, u kojoj je Ljubo primio svete sakramente i cijeli život ispovijedao vjeru, bile su upućene Ljubu ne samo kao vjerniku, već i prijatelju. Prisutnost odreda Bokeljske mornarice, govori kap. Ilije Radovića i rođaka Ivica Biskupovića, zauvijek su ispratili, s iskrenim pijetetom i zahvalnošću, ovoga vrijednog i skromnog, uvijek pozitivnog, vedrog i omiljenog čovjeka, za koga će uvijek biti mjesta u sjećanju svih koji su ga poznavali.

Ljubo je bio odani suprug Mariji, s kojom je prilikom hodočašća u Svetu zemlju potvrdio bračne zavjete u Kani Galilejskoj, ponosni otac triju kćeri, omiljeni đede šestero unučadi.

Bio je vrhunski zanatlija-električar, iz jedne od posljednjih generacija školovanih zanatlija koje su znanje stjecale u tivatskoj Industrijskoj školi, a praksu u Remontnom zavodu „Sava Kovačević“. Visoko profesionalno umijeće najbolje je iskazao u angažmanu na elektrotehničkim poslovima objekata spomeničke vrijednosti, koji su se desetljećima poslije katastrofalnog potresa 1979. godine popravljali, restau-

---

rirali i rekonstruirali. Poslije konzervatora i arhitekata koji su obnavljali oštećena zdanja, Ljubo je imao „posljednju riječ“ da rasvjetom istakne arhitekturu i ljepotu detalja. Uradio je to u crkvi Rođenja Blažene Djevice Marije i samostanu sv. Nikole, na Prčanju, crkvi sv. Eustahija u Dobroti, u crkvi posvećenoj Imenu Marijinom u Stolivu, tivatskim crkvama: sv. Antuna i sv. Šimuna, sv. Ivana u Bogišićima, sv. Petra u Bogdašićima i posebno zahtjevnoj katedralnoj crkvi sv. Tripuna u Kotoru. Spomenuli smo samo najvažnije sakralne građevine Kotorske biskupije kojima treba dodati mnogobrojne palače Perasta, Dobrote i Prčanja.

Ta stečena iskustva obogatala su i upotpunila Ljubovu privrženost tradiciji njegovih zavičajnih Bogdašića. Iako bez formalnog obrazovanja, Ljubo je razumio značaj očuvanja graditeljske baštine. Bio je inicijator i glavni sudionik mnogih akcija koje su uvijek bile podržane od zajednice seljana i pripadnika župe Bogdašića, od kojih je svakako najveća zasluga obnova stare crkve sv. Đorđa u Gornjim Bogdašićima.

Ljubo je s 22 godine postao članom Bokeljske mornarice i više od četiri desetljeća svojim angažmanom kontinuirano pridonosio njezinu očuvanju i ugledu, prvo kao mornar pa poručnik, prvi poručnik i za-

povjednik tivatskog odreda. Bio je član Upravnog odbora i Admiraliteta ove memorijalne bratovštine koja, u ovom vremenu, doživljava zasluženu afirmaciju kao jedinstveno kulturno dobro.

Ljubo je uvijek nalazio vremena da se odazove i sudjeluje u raznim prilikama kojima je mornarica davala svečani ton i afirmirala duh dugotrajne duhovne tradicije Boke kotorske. Bio je izrazito ponosan na to što je sudjelovao u njezinim nastupima u Veneciji, Dubrovniku, Zagrebu... Imao je Ljubo i čast da bude, uz poznata imena iz područja kulture i znanosti, izabran u Redakcijski odbor koji se brinu o tome da novo monografsko izdanje „Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice“ bude publicirano 2013. godine. Zalagao se za promicanje i prihvaćanje vrijednosti Bokeljske mornarice kod mladih, kojima je svojim entuzijazmom bio uzor i poticaj.

A kada ga je bolest odvojila od svečanih nastupa i manifestacija, veliku radost i nadu imao je u spoznaji da će njegov trogodišnji unuk Martin jednoga dana naslijediti dedovu strast jer već rado odijeva odoru mornarice i „pleše“ kad čuje taktove kola sv. Tripuna.

Odlazak Ljuba Biskupovića je veliki gubitak za Hrvatsko građansko društvo Crne Gore jer je on bio jedan od osnivača ovog Društva, 2001. godine,

dugogodišnji član Upravnog odbora i sudionik mnogih projekata. Posebno onih koje je HGD CG uspješno realiziralo, a na kojima se poslije prekida 90-ih godina XX. stoljeća utirao put povezivanju i zbližavanju Crne Gore i Hrvatske. Tako je Ljubo, u svojevrsnoj plemenitoj misiji, nekoliko godina s djecom iz Boke kotorske i gradova Crne Gore boravio za vrijeme školskih praznika u Zagrebu. S pravom je smatrao da na taj način ostvaruje priliku za mali, ali značajan korak zajedništvu koji će zapamtiti mladi naraštaj kao iskustvo neopterećeno teretom prošlosti.

Ljubo Biskupović je kao Hrvat i Bokelj bio istinski zagovornik razumijevanja i otvorenosti u građenju dobrih odnosa na vječitoj istini da samo prihvaćanjem i poštovanjem drugog i drukčijeg možemo ostvariti pravo da se nosimo vlastitim identitetom. Svojim životom posvjedočio je te vrijednosti i zato za njega osjećamo duboko poštovanje i veliku zahvalnost, kao i neizmjernu tugu zbog njegova odlaska.

Teško je ispisati nekrolog za Ljuba jer uvijek postoji strah od nedorečenosti unatoč osjećaju bliskosti, ali on nam sigurno ne bi zamjerio, uzvratilo bi nekom šalom i osmijehom.

Marija Mihaliček

Memoriam

Božidar Radović (26.04.1937-24.10.2017.)

Božidar Radović, poznat u Kotoru kao Bato Veliki, umro je u Rekovcu (Srbija), gdje je i pokopan. Nakon umirovljenja preselio se iz Beograda u šumadijsko mjesto Rekovac, gdje je ostao do kraja života.

Osnovnu i srednju školu Božidar Radović završio je u Kotoru gdje je bio prepoznatljiv po vrlo aktivnom društvenom životu. Svirao je u orkestrima pedesetih godina u Kotoru s Nikšom Čučićem, Jocom Želalićem, Berijem Kačićem, Slavkom Ivanovićem, Radovanom-Siketom Radovićem i drugima. Tadašnje zabave i igranke za gimnazijalce i nautikaše bile su vrlo posjećene i popularne u Kotoru. Bato Veliki završio je u Kotoru srednju muzičku školu, a onda i Muzičku akademiju u Beogradu. Skoro cijeli radni vijek proveo je u Narodnom pozorištu u Beogradu gdje je dugo godina bio umjetnički direktor Opere, a jedno vrijeme i direktor beogradske Opere i prvi klarinet u orkestru.

Kada god je imao vremena ili za vrijeme godišnjih odmora, svirao je u Gradskoj muzici Kotor gdje je, svojedobno, stekao prvo iskustvo javnog nastupa. S članovima Gradske muzike Kotor družio se i evocirao uspomene na dane provedene u Kotoru te je bio prisutan na probama muzike uvijek kad je boravio u Kotoru.

Za vrijeme školovanja u Kotoru trenirao je u PVK „Primorac“, zajedno s braćom Radovanom-Sike i Borimirom-Bato Mali, te redovito sudjelovao na

plivačkim i vaterpolskim natjecanjima i igrao za prvi tim Primorca s Antunom, Markom i Zvonkom Miloševićem, Draganom Mihailovićem, Zdravkom Poljakom, Pavlom Vičevićem, Antunom Mjesečevićem, Vladom Stojanovićem, Vladom Badžom i drugim vaterpolistima iz tog razdoblja, koji su udarili temelje uspona kotorskog vaterpola i došli do prvih uspjeha poslije Drugoga svjetskog rata. Božidar Radović je s braćom Radovanom i Borimirom, kao i majkom Lecom, učiteljicom, ostavio dubok trag u

društvenom životu Kotoru. Životni put i vrlo uspješna profesionalna karijera odveli su ga iz Kotoru, ali se uvijek vraćao Kotoru i starim prijateljima iz djetinjstva, kao i kolegama iz muzičkog života koji su stekli afirmaciju također daleko od Kotoru - u Zagrebu, Sarajevu, Podgorici, Beogradu...

Božidar Radović-Bato Veliki imao je svoju obitelj u Beogradu, bio je udovac, a ostavio je iza sebe dvije kćerke.

Dušan Davidović

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

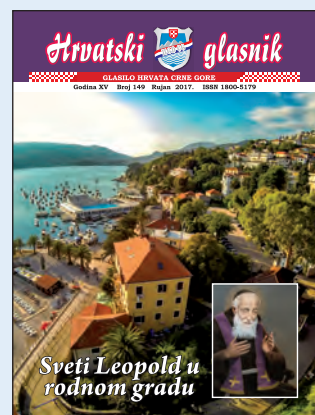
* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

MEDIJSKI PARTNERI

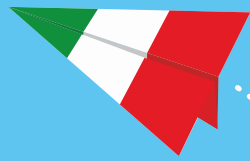
99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

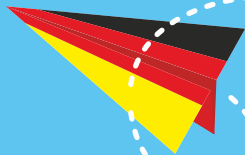

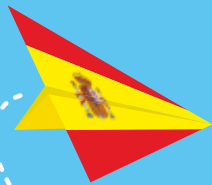

Croatia Airlines
Rim
Venecija
Vueling
Rim
Volotea
Venecija
easyJet
Milano

Izravni letovi iz Dubrovnika!

Croatia Airlines
Düsseldorf
Frankfurt
Lufthansa
Frankfurt
München
Eurowings
Berlin
Düsseldorf
Hamburg
Hannover
Stuttgart
EasyJet
Berlin
Air Berlin
Düsseldorf
Transavia München

easyJet
Edinburgh
London
Bristol
British Airways
London
Monarch
Birmingham
London
Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham
Norwegian
London
Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm
Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim
Finnair
Helsinki

Croatia Airlines
Pariz
Nica
easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse
Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille
Transavia France
Pariz

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

☎ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / ☎ +385 (0) 20 773 322

Ledo Pizze
opasno dobre!

NOVO!

PIZZETE
Sunkica Sir

www.ledo.hr

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr